

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Claudii Fleurii Abbatis Historia Ecclesiastica

Ab anno Christi 1525. usque ad annum 1529

Fleury, Claude

August. Vind. [u.a.], 1769

VD18 90118480

Liber CXXX.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-66472](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-66472)

Rusticorum bellum a Luthero et Minzero conflatum.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ LIBER CXXX.

CLEMENS VII. PAPA.
CAROLUS V. OCCIDENTIS
IMPERATOR.

§. I.

*Lutherus Rusticorum seditionis
consciens.*

Interea Rusticorum rebellio, quam A-Sæcul. XVI.
nabaptistæ suscitaverant, nova indies A.C. 1525.
cepit incrementa: Ut vero illi sedi-
tionem suam quodam obtentu honesta-
Hist. Eccles. Tom. XXXV. A rent,

Sæcul. XVI
A.C. 1525. rent, adversus Principes suos sæculares scriptum quoddam evulgarunt, in duodecim postulata, seu articulos distinctum, quod non sine magna temeritate Principibus æque ac Magistratibus obtulerunt.

§. II.

Scriptum Anabaptistarum in duodecim articulos partitum.

Arnold. Meshov. hist. Anabapt. l. I. Chytr. Sax. l. II. Cochl. de act. & script. Luth. an. 1525. In eo igitur petebant I. ut sibi facultas esset eligendi Ministros Ecclesiæ, qui prout jactitabant illi, purum Dei Verbum absque ulla traditione humana edocerent, ac liberum esset eos officio suo ad libitum exuere: II. Decimæ tantum darentur ex frumento, in tres partes dividendæ, scilicet in usum eorundem Ministrorum, pauperum, & rei publicæ, ac quotannis a Viris ad hoc deputandis colligerentur. III. Liberi ita essent, ut solum obtemperarent Principum & Magistratum mandatis, quæ ipsimet honesta, & rationi consona censerent, eoquod omnes sanguine Christi in libertatem asserti essent. IV. Fas omnibus esset venari, & piscari, nisi Principes demonstrare possint, quod ejusmodi jura a locorum subditis legitimo emptionis titulo sibi vendicaverint. V. Sylvæ & saltus in omnes usus ad depellendum frigus, vel fabri-

Sleid. l. 4. p. 12.8

fabricandum communes essent, ac cu- Sæcul. XVI.
jusque arbitrio relinquerentur. VI. A. C. 1525.
Omnes consuetudines, aut potius cor-
ruptelæ, quæ contra eorum libertatem
fuerunt introductæ, tollerentur. VII.
Pensiones juxta primævam institutio-
nem solverentur, neutiquam vero illæ
augerentur. VIII. Omnia prædia, quæ
a rusticis beneficiario nomine possiden-
tur, a viris hac in re peritis taxentur,
ut pensionum summa diminuatur, si
forte immoderata esset, ne alias colonis
post solutum dominis suis censum vix
quid, unde victum ex labore habeant,
amplius supersit. IX. Jus, prout justi-
tia, & æquitas petit, cunctis dicatur, in-
dicta Dominos suos in prædia jure pri-
vandi pœna. X. Principum prata ad
communia armentorum pascua relin-
querentur. XI. Abrogaretur jus, quo
Domini bona defuncti subditi confestim
occupant, & unius anni redditus exi-
gunt. XII. Denique circa has petiti-
ones ita sibi satisfieri postulabant, ut, nisi
illæ concederentur, simul innuerent, non
sibi defutura media, per quæ contra
omnes Tyrannorum impetus pristinam
libertatem suam consequi possent.

Sæcul. XVI
A.C. 1525

§. III.

*Lutheri sententia a Sueviæ rusticis
rogata.*

*Inter opera
Luth. contra
cælestes pro-
phetas, &
fanaticos.*

Hoc scriptum, quod avide per totam Germaniam passim excipiebatur, velut classicum belli rustici, ac rebellionis fructus erat: Præprimis Sueviæ Rustici ad Lutherum provocarunt, atque illum, ut de eorum dissidiis adversus Nobiles sententiam suam ediceret, rogarunt, spe freti, hunc abs dubio eorum seditioni suffragaturum, cum illum in suo *de Christiana libertate* libro doctrinam haud absimilem tradidisse nossent. Verum Lutheri responsum nec Principibus nec Rusticis placuit; nam his scripsit, seditionem a Deo prohiberi, illis vero data epistola exprobravit, quod in subditos tantam exercerent tyrannidem, quam hi ultra tolerare, nec possent, nec vellent, nec deberent; per hanc vero vocem: *deberent* rusticis ad seditionem arma subministrabat, quæ alia ex parte illis auferre simulabat. Tertiam denique epistolam generatim tam ad Principes quam ad Rusticos exarrabat, & tam hos, quam illos inique agere asserbat, atque ambos hortabatur, ut mutuo consensu pacem inirent, interminata etiam divina castigatione; paulo post

post quartam perscripsit epistolam, in qua Principes stimulat, ut ad exterminandos rusticos arma caperent, sine miseratione omnes jugularent, nullisque, nisi ultronee se dederent, vitæ veniam concederent, eo quod hi miseri homines salutaria ejus monita neglexissent: Cum vero tam crudele iudicium ab aliis improbari cerneret, mox data opera alium edidit libellum, in quo ostendere conabatur, nullam erga seditiosos commiserationem esse habendam, imo nequidem illis parcendum, quos etiam invitos tumultuantium multitudo ad seditiosos quosdam insultus abripuisset (*).

Sæc. XVI.
A.C. 1525.

§. IV.

(*) Ita nempe Lutherus versipellis pacis conciliator, & criminum vindex videri voluit, ubi paulo ante verbo, & opere belli incensor extitit, Docuit Lutherus in libro de Captivitate Babylonica: *Neque Papam, neque Episcopum neque ullum hominem habere jus unius syllabæ constituendæ super Christianum hominem, nisi id fiat ejus consensu; hoc esse vere hominum servos fieri, statutis, & Tyrannicis eorum legibus subjici, Christianis nihil ullo jure posse imponi legum, nisi quantum volunt: eum sint liberi ab omnibus &c.* In libro de sæculari potestate apertius Populo Principum vilipensionem instillat seditiosis hisce verbis:

Sæcul. XVI.
A C 1525.

§. IV.

Rusticorum Anabaptistarum bellum.

*Borland.
chron. de
Brabant.
c. 182.*

Ceterum eorum, qui rebellionem con-
flarunt, nec eadem erat sententia,
nec eadem feditiosis accedendi ratio;
quippe inter Anabaptistas numeraban-
tur

*Principes nostri pulchri socii sunt, super qui-
bus bene confidendum est, nempe ut præcipitio
collum frangant, terrasque, & homines in cla-
des, & miserias perducant. Ego autem ex-
cæcatis hominibus consulere, ut sibi prospici-
ant, ab illo psalmi 106. Effundunt contem-
ptum super Principem. Ego vobis juro per
Deum, perditus es, etiamsi unusquisque ve-
strum tam potens esset, quam Turca est . . .
jam populus communis fit intelligens, & Prin-
cipum plaga potenter progreditur in plebe, &
communi populo, & vereor, ne prohiberi non
possint. Non ferrent, non possunt, nec volunt
vestram tyramidem diu perferre. Hæc spurius
ille Evangelii Præco: nihilominus Godefridus
Ludvvigen hæc scribere audet: Die papi-
stischen Scribenten möchten gern die Schuld
dieses Aufstands auf Luther welzen, als
wenn er sie durch seine Schriften darzu ver-
anlasset hätte, der doch nicht nur diesen Bau-
renkrieg, sondern alle Religionskriege abzu-
wenden*

tur nonnulli, qui vana spe a Münzero Sæc. XVI.
A C. 1525.
delusi unice novo suo Christi Regno in-
fistebant; ex adverso erant, qui a pieta- Sleidan. in
comm. l. 4.
p. 128.
te, omnique Religione averfi, nec le-
gibus nec Magistratibus subjici vole-
bant. Denique ex iis reperiiebantur
non pauci, qui nonnisi ab omni tributo-
rum, ac exactio-
rum genere exonerari, ac
cum ceteris Magistratus quoque aboleri
postulabant. Ceterum hi omnes seditio-
nem suam specioso libertatis Evangeli-
cæ obtentu honestare moliebantur.
Concurrebant ejusmodi Fanatici homi-
nes ex decem Imperii circulis, confla-
bantque exercitum circiter quadraginta
millibus validum, quem in tria agmi-
na dividebant, atque eorum unum Bi-
beracum ad Rifum flumen, alterum in
Algoviam Sueviæ Provinciam, tertium
denique ad Lacum Bodamicum decer-
nebant.

Hujus rebellionis caput erat Mün-
zerus, qui datis literis seditiosos hor-
tabatur, ut pro exterminandis infideli-
bus, & stabiliendo novo Christi regno
strenue dimicarent; epistolam vero suam
ita subscripsit: *Thomas Münzerus Ser-
vus*

---

wenden gesucht hat. Also schreibt er wider
Wissen und Gewissen in seiner Universal-His-
torie ad ann. 1526. fol. 535.

Sæcul. XVI *vus Dei cum gladio Gideonis contra impios.*

A.C. 1525.

~~REPRODUCTION OF THE ORIGINAL~~

Haud abs re Principes mala, quæ hanc feditionem sequerentur, pertimescebant, quocirca hisce Fanaticis proponi curarunt, se rebellibus vitæ veniam, ac singulis ad sua redeundi libertatem concessuros, dummodo positis armis præcipuos conspirationis Auctores traderent. Nil propius esse videbatur, quam ut rustici oblatas condiciones acceptarent, cum ecce! Münzerus re compta non modo literas ad eos perscribit, sed ipse etiam feditiosi agminis Ducem sese constituit, curamque exercitus cum quodam fidei desertore nomine Pfeiffero quondam Ordinis Præmonstratensium Monacho partitur. Hic ad quævis audenda proclivis, se ex instinctu divino ad extirpandos Nobiles arma capessere, jactitabat, atque ambo, ut suis ad prosequendum bellum animos adderent, edicebant, utrumque ex acie absque vulnere recessurum; quinimo Münzerus jactanter effutiebatur, *se solum sine damno omnes bombardarum globos in manica sua excepturum.* Falso hoc vaticinio delusi, omnes concordie condiciones respuebant, cunctaque igne & cædibus miscebant: Ast, cum rustica hæc turba rei militaris ignara promiscuo ordine irrueret, brevi ingenti elade deleta fuit.

*Cochl. in actis
Es script.
Lutheri
p 109. ann.
1525.*

§. V.

§. V.

Sæcul. XVI.
A.C. 1525*Rusticorum devastationes in Franconia, & alibi.*

Primam cladem acceperunt Rustici Lippiæ haud procul ab Ulmenfi civitate, ubi foederatus Suevorum exercitus, a Georgio Truchsesio Waldurgi Comite, ac Guilielmo Comite de Fürstenberg, in aciem eductus una omnes, qui Wirtembergensem & Franconicum Ducatum devastabant, trucidabat. Horum rebellium agmen die decima sexta Aprilis Vinspergam Franconiæ urbem occupabat, omnesque Nobiles, & præcipue Ludovicum Comitem de Helfenstein inter hastarum cupides decurrere compellebat, ac crudelem in modum interficiebat, spretis precibus, ac jugibus lacrimis Comitissæ, quæ Ludovici uxor, ac spuria defuncti Cæsaris Maximiliani filia Mariti sui vitam incassum exorabat. Tanta igitur illorum sævitia concitatus Truchsesius adversus eos exercitum duxit, debitasque crudelitatis poenas dare coegit: Cum vero aliud seditiosorum agmen Herbipolin obfessa arce occuparet, idem Truchsesius magnis itineribus eo contendit, nec segnius Rustici Angelopolin seu Engelcomm l. 4. stadium procurant, ubi acre ac pertinax p. 130.

A 5

utrin-

Sæcul. XVI. utrinque committitur prælium, fors hæ-
A.C. 1525. reticis quoque secundum, nisi Palatinus
 Elector opportuno auxilio accurrisset; eo quippe adventante rebelles fusi fu-
 gatique: victores vero Herbipolin gloriose reversi sunt, desideratis horum amen-
 tium trecéntis, qui in locis, in quibus latebant, fame perierunt.

§. VI.

Rustici agminis clades in Alsatia.

Petrus Gno-
dalin. hist.
tumult. rust.
in Germ. l. 2.

Aliud horum rebellium agmen nume-
 ro copiosissimum in Alsatiam præ-
 datum ibat, inde vero Lotharingiam
 expilare, ac demum facta in Campa-
 niam, & Burgundiam irruptione utrius-
 que Provinciæ incolas aliunde Princi-
 pibus suis infensos sibi aggregare mo-
 liebatur. Verum Lotharingiæ Dux
 horum adventum edoctus, quasdam
 contraxit copias, quibus, ut & suas jun-
 geret, Fratrem suum Guisæ Comitem
 rogavit. Hic quantocius unacum Val-
 demontio & Belliocensi Comitibus ac-
 currit, ac inito copiarum numero, non-
 nisi sex armatorum millia recensuit, in-
 ter quæ duo Italorum peditum millia
 numerabantur, quæ Belliocensis addu-
 xerat. Exiguus adeo militum mani-
 pulus pluribus quam triginta rusticorum
 millibus opponitur. Nihilominus eo-
 rum

Bellejoieuse

rum Belliduces, licet hosti numero im-
 pares essent, Asatiam ingrediuntur, ac
 Sabrinam usque procedunt, ubi potissi-
 ma rebellium pars confluerat, in quo-
 rum auxilium aliud agmen sex omnino
 millium, qua peditum qua equitum ac-
 currebat; comperto horum itinere
 mox Guisæ Comes die decima octava
 Maji illis obviam ibat, præpediturus,
 ne se fociis suis conjungerent. Hi ve-
 ro quantocius Luffsteinium sese reci-
 piunt, illudque oppidum aggeribus, fos-
 sisque cingunt; nihilominus Comes il-
 los aggreditur, superat, & ferme om-
 nes aut gladio jugulat, aut in eorum æ-
 dibus igne delet. Promiscuæ hujus
 cædis fama in vicina quoque Sabrien-
 sium castra terrorem extendit, unde &
 illi biduo post deditionem fecerunt, pa-
 cta ea duntaxat conditione, ut vitæ gra-
 tiam obtinerent: Cum vero inermes
 per Lotharingicas Gallicasque copias
 Rhenum trajecturi pertransirent, ac in
 milites quædam probra conjicerent, hi
 indignatione inde concepta toto impe-
 tu in rusticos irruerunt, atque una om-
 nes tanta cædis aviditate trucidarunt,
 ut in utraque hac pugna plusquam vi-
 ginti rusticorum millia cæsa fuissent.
 Plures alii Peterheimii prope Worma-
 tiam ab Electore Palatino interfecti sunt.

Sæcul. XVI^a
 A.C. 1525.

Sleid. l. cit.
 p. 131.

§. VII.

Sæcul. XVI.
A. C. 1525.

§. VII.

*Friderici Saxoniae Electoris
obitus.*

*Sleid l. 5.
p. 135.*

Fervente hoc tumultu Fridericus Saxoniae Elector, ac insignis Lutheri fautor vivis ereptus est die quinta Maji hoc anno Domini millesimo quingentesimo vigesimo quinto. Aspexerat is primam lucem die decima septima Januarii Anno supra millesimum quadringentesimo sexagesimo tertio.

§. VIII.

Rustici ad capessenda arma in Thuringia a Münzero concitati.

*Meshov. in
hist Anab.
Pallav. l. 2.
c. 12.*

Interea rustici ubique aut cæsi, aut arma ponere, in Germania compulsi sunt, exceptis iis, qui Thuringiam, ubi Münzerus Mülhusii sedem suam fixerat, incolebant, nam hi Germanorum clade adeo non ad subjectionem permovebantur, ut etiam insolentiores fierent, amplisque Münzeri promissis seducti summa arrogantia novas pacis conditiones, oblatamque præteritarum injuriarum oblivionem rejicerent; quocirca Mansfeldius Comes, cujus ditones paulo ante devastabant rustici, copias contra eos eduxit,

eduxit, ac rebelles clade non adeo magna affectit; quippe non nisi ducenti eorum cæsi sunt, reliquis Frankusium fugere compulsis. Mox vero Comiti suppetias venerunt Fœderatorum Principum exercitus, Georgius Saxoniae Dux, Joannes ejusdem Ducatus Elector Friderici Successor, & Hassiæ Princeps præter Brunsvicensem Ducem. Eo tempore seditiosorum exercitus in quodam colle prope Frankusium castra metabatur, curribus ac plaustris tam scite munita, ut ea aggredi magni moliminis res esset; id tamen Principibus saluti fuit, quod rustici admodum exiguo tormentorum apparatu instructi ac potissimi eorum inermes, ac militaris disciplinæ ignari essent. Nihilominus Münzerus a misera hac turba derelinqui veritus, sermonem habuit, in quo occasione ex iride, quæ tam forte apparuit, desumpta, victoriam adversus hostes suos reportandam e mentito Dei afflatu pollicitus est, „Deus stat pro nobis, inquiebat, ecce signum, ac clementiæ suæ testimonium! vestros oculos attollite, conspiciate iridem, quam cum & nos vexillis nostris insertam habeamus, haud luculentiori signo Deus nobis posset declarare, quod, ipse prælium nostrum secundare, ac excidium Tyrannis comminari

Sæcul. XVI.

A.C. 1525.

Sleid. l. 5.

p. 138.

ri

Sæcul. XVI „ ri velit ; strenue igitur in hostes irru-
 A. C. 1525. „ te, certi estote, Deum vobis præsto
 „ futurum, ac Dei voluntatem esse, ut
 „ pacem cum impiis respuatis. „

§. IX.

*Rustici Frankenhufii prælio
 devidi.*

*Florim.
 Raym. de
 l'orig. de
 l'heresiel 2.
 c. I Et sui-
 vant. Cochl.
 ad ann. 1525.
 p. 110.*

Præterea Münzerus, ut suos acrius ad pugnam accenderet, illis omnem cum Principibus concordiae spem præcidebat, hancque in rem Nobilem adolescentem, qui eos ad acceptandam pacem a Principibus oblatam hortaturus mittebatur, trucidari jubebat. Verum ipsa Münzeri crudelitas tantopere exulcerabat Principum animos, ut quantocius in rusticos irruere decernerent. Nec secundus consilio deerat eventus ; quippe mox superatis rebellium aggeribus, totus exercitus ingenti clade profligatus est, aliis gladio jugulatis, aliis Frankhusium fugientibus. Tertium agmen in montis cacumine sese collegerat, sed prima explosione facta pedem retulit, cumque Fœderatorum equites promiscue cum fugitivis in oppidum penetrarent, capta urbe rusticos una omnes captos abstraxerunt. In hoc prælio cæsa sunt septem millia, & quingenti rebelles, captique omnes, qui
 Frank-

Frankhusium sese receperunt. Parta Sæc. XVI.
 est hæc victoria die decima quinta Maji A.C. 1525.
 Anno salutis millesimo quingentesimo
 vigesimo quinto.

§. X.

*Münzerus in latibulo suo re-
 pertus.*

Münzerus ad urbem profugus in qua- Sleid. l. cit. p. 140.
 dam domo prope civitatis portam
 delituit: cum vero ibidem quidam No-
 bilis diversaretur, ejus famulus quem-
 dam Virum lecto decumbentem in quo-
 dam cubiculo reperit. Hic, quamvis
 unius hominis occurfu minime terreri
 debuisset, nihilominus sollicitè ex eo
 sciscitabatur, quis esset? num & ipse ex
 seditionum numero foret, ac ex prælio
 fuga sese abstulisset? Ad hæc Münze-
 rus reposuit, se in hac æde diuturna ad-
 modum febri oppressum detineri. Ca-
 su autem accidit, ut famulus supra
 lectum ementiti hujus infirmi marsu-
 pium cerneret, quod ille mox arripiens
 aperuit, ibique literas reperit, quas o-
 lim Albertus Mansfeldius Comes Mün-
 zero scripserat, eum hortatus, ut i-
 psius ditionem deprædari, subditosque
 ad seditionem concitare desisteret. Per-
 specta hac epistola Famulus ad Mün-
 zerum inquit, tunc es ille, cui hæc lite-
 ræ

Sæcul. XVI
A. C. 1525
 ræ sunt inscriptæ? ille autem respondit; non ad me directæ sunt. Verum cum Famulus Münzerum perplexum hærere, factique veritatem mendacio eludere probe cognosceret, illum mōx carceri dandum in cubiculo includere statuit. Münzerus, cum sibi omnem elabendi spem præcisam cognosceret, nomen suum famulo manifestavit, ne tamen proderetur, summis precibus institit, quas tamen famulus flocci habuit; quocirca Münzerus nulla mora comprehensus, ad Georgium Saxonix Ducem, necnon ad Hassix Landgravium abducitur, qui eum imprimis interrogabant, quam ob causam tot homines adeo nequiter seduxerit? ad hæc respondit Münzerus, „ quæ partium mearum erant, executus sum; ita enim „ reprimendi sunt Magistratus, qui Evangelii doctrinæ adversantur. „ Hoc dicto ad munitissimam Mansfeldii Comitum arcem *Hilderung* dictam abducitur, ubi tormentorum vi ad prodendos seditionis socios compellebatur. Tandem vero Mulhusium ductus unacum Pfeiffero capite plexus est, pari supplicio multatis præcipuis Rebellionis auctoribus, qui in prælio victorum gladios evaserant.

§. XI.

Sæcul XVI.
A.C 1525.*Münzeri, & Pfeifferi obitus.*

Fistulator seu alio nomine Pfeifferus Sleid. l. 5. p. 14r.
 hæresi suæ nullo edito doloris aut Ex Cochlin aut. Luth. p. 110.
 poenitentiae signo immortalis est. Ex
 adverso autem referunt Scriptorum
 nonnulli, quod Münzerus facti poeni-
 tens, revocatis erroribus suis, noxisque
 coram Sacerdote expiatis ad sinum Ec-
 clesiae redierint, sacramque Euchari-
 stiam sub unica specie ritu Christiano
 sumpserit: non desunt tamen, qui illum
 nonnisi Lutheranae fidei formulam,
 suggerente illam Brunsvicensium Duce,
 recitasse enarrant. Ceterum ut ut res
 se habeat, id certum est, Münzerum, u-
 bi ferale pegma conscendit, crimen
 suum, quo infelices rusticos ad seditio-
 nem commovit, fuisse detestatum, si-
 mulque Principes, ut majori clementia
 erga miseros colonos uterentur, admo-
 nuisse, hancque in rem illis suasse, ut
 libros Regum Judæ, & Salomonis di-
 ligenter evolverent, in quibus exempla
 reperturi essent, quæ imitari deberent.
 Ceterum Münzeri caput hastæ infixum
 mediis in castris palam expositum fuit.

§. XII.

Hist. Eccles. Tom. XXXV.

B

Sæcul. XVI.
A.C 1525.

§. XII.

Progressus Sectæ Anabaptistarum.

*Hist. des
Anab. imprimée à Am-
sterd. 1700.*

Nihilominus Anabaptistarum Secta extremo Ducum suorum supplicio nondum extincta fuerat, quamvis illorum seditio dissipata esset; nam iidem Hubmeyero auctore Tigurinos, Basileenses, San-Gallenses, Scaphusanos, pluresque alios suis erroribus involvebant: Tandem vero Principes ac Magistratus horum Fanaticorum jugum singulari sua vigilantia, animique fortitudine excusserunt; cum horum quamplurimi ob metum supplicii ex Helvetiorum Pagis excederent, & potissimi eorum in Germaniam inferiorem, ac præcipue in Westphaliam, Frisiam, Hollandiam, aliasque Provincias circumvicinas sese diffunderent.

§. XIII.

*Lutheri scripta contra Ana-
baptistas.*

*Cochl. l. cit.
p. III.*

Lutherus, qui paulo ante Anabaptistarum rebellionem suadebat, nunc illam condemnans, scriptum eorum libellum confutare aggressus est, ac præprimis Principibus æque ac Magistratibus obtemperandi necessitatem exposuit,

fuit, demum ad nonnullos præfati libelli articulos respondit, & quidem ad primum asseruit, Ministros a populo esse eligendos, suum tamen & in hoc ordinem esse servandum; si enim bona ad Ministrorum sustentationem destinata a Magistratibus proveniant, eorum nominationem itidem penes Magistratus esse, illis vero id recusantibus, eligendi Ministros, eisque providendi jus ad populum devolvi. Si autem Magistratus quemdam a populo nominatum admittere renueret, hunc obstringi, ut protinus discedat, illisque, a quibus fuerat electus, liberum relinquat, an eum velint sequi. Alterum articulum de decimis omnino iniquum esse pronunciat, nec minus tertium reprobatur, ceterosque omnes ad Juris peritorum iudicium remittit. Sub idem ferme tempus Lutherus adhortationem ad Principes divulgavit, in qua de hisce duodecim articulis moderatius, quam in alio quodam libello loquitur, simulque Principes ac populum ad pacem adhortatur, & tam his, quam illis mala, quæ ex civilibus bellis sequuntur, ob oculos ponit. Tandem cum sua monita contemneret, palam seditiosis adversari constituit, atque acerbiori Münzerum convitandi studio abreptus, librum composuit, cui titulum præfixit: *Terribile factum*

Sæcul. XVI.

A.C. 1525.

Sæc. XVI. *Sum, & judicium Dei in Thomam Münze-*
 A.C. 1525. *rum.* Huic libello protinus respondit

Joannes Cochlæus, atque omnia in ipsum Lutherum retorquens, ex propriis ejusdem libris, quæcunque ipse rusticis imputavit, eos hausisse, atque cuncta, quæ rebelles injuste attentarunt, ex illius doctrina didicisse demonstravit.

§. XIV.

Francofordienses Lutheri hæresis infecti.

Ex his Germaniæ tumultibus innumera oriebantur seditiones in variis urbibus, quarum cives Lutheri sectam introducere moliebantur. Jamjam Saxonix Elector recens electus, Hassiæ Landgravius, & Brunsvicensium Dux palam Lutheri hæresin profitebantur, nec minus Senatus Argentinensis aperte adversus Episcopum Ecclesiasticorum connubiis & Lutheranæ doctrinæ Præconibus favebat. Ast majores longe turbas impia hujus Hæresiarchæ dogmata Francofordiæ ad Mœnum suscitavit: Plebs enim a duobus seditiosorum ductoribus, quorum unus erat Sartor, alter Sutor, ad rebellionem concitata in feriis Paschalibus magno impetu insurrexit, ac undique ad arma con-

concurrrens, Fridericum Martoffium, Sæc. XVI.
 & Joannem Cochlæum, quorum prior A.C. 1525.
 ad S. Bartholomæum, alter vero ad
 B. Virginem Decanus erat, urbe expul-
 lit, non aliam ob causam, quam quod
 Fridericus in Parochiali Ecclesia no-
 vos Lutheranorum ritus non admitte-
 ret; Cochlæus vero in Lutherum quæ-
 dam scripsisset. Postmodum seditiosi
 urbis regimen sibi arrogantes, Sena-
 tum veterem abrogarunt, novamque
 Curiam constituerunt, in qua viginti
 quatuor ex plebe delecti, omne civita-
 tis jus sibi usurpabant. Hi itaque no-
 vi Senatores quadraginta septem con-
 scripserunt articulos, quos pro legibus
 haberi voluerunt, datisque literis u-
 trumque Decanum urbe expulsam ju-
 bebant, ut eo intra mensem redirent,
 suoque consensu attentata firmarent, a-
 lias sua amissuri beneficia. His minis
 territus Martoffius cessit: Joannes ve-
 ro Cochlæus rescripsit, quod consenti-
 re non possit absque Superiorum con-
 silio & voluntate: Petebat igitur lon-
 giores inducias, non quod consentire
 unquam intenderet, sed ut iratæ plebis
 animos a vi retineret. Hoc quoque i-
 psam paulo post factum est.

Sæcul. XVI.
A. C. 1525.

§. XV.

Seditio plebis Moguntinæ, & Coloniensis ob Lutheri hæresin.

*Cochl. l. cit.
pag. 126.*

Postquam Seditiosi Francofordienses descriptos suos quadraginta septem articulos ad Moguntinos & Colonienses populos transmiserant, hi quoque illorum exemplum sequi statuebant, summa arrogantia palam hæc decernentes. I. De cetero potestas eligendi Pastores, & Ministros, qui verbum Dei prædicarent, penes populum sit. II. Omnes Clerici cunctis subjiciantur oneribus civilibus, vigiliis, custodiis, vestigalibus, atque exactionibus. III. Nulli Monachi, ac Religiosi Mendicantes amplius permittantur prædicare, aut confessiones excipere. IV. Imposterum neque Monachus, neque Monialis ulla in eorum Monasteria recipiatur. V. Omnes, qui jam in illis essent, exire possent, quandocunque vellent. VI. Omnes census, de quibus non extant certæ literæ, & sigilla, aboleantur, & possessoris nomine nemo amplius obstrictus sit. VII. Ecclesiastica Beneficia non exteris, aut Aulicis, sed solis Civium Filiis conferantur. VIII. Omnes ex Testamentis donationes, pia legata, aliæque eleemosinæ, necnon & census ac decimæ in communem civitatem

stam pro sustentandis pauperibus re-
 nantur, abolitis omnibus omnino Anni-
 versariis, Fraternitatibus, & mortuo-
 rum exequiis. Ejusmodi ergo articulos,
 ut firmarent, ac eorum observationem
 urgerent, seditiosi Moguntini in Clerum
 concitarunt plebem, quæ in die S. Mar-
 ci peracta solemni supplicatione, portas
 urbis clausit, ex carceribus tres Luth-
 ranos Presbyteros vi eripuit, ac extre-
 ma quæque Clericis comminata est, ni-
 si hosce articulos acceptarent: Cum er-
 go toto triduo portæ urbis essent occlu-
 sæ, ac rebellis populus ubique armatus
 tumultuaretur, Laurentius Truchsesius
 Decanus per summam ignaviam nomi-
 ne Cleri pacem iniquissimis conditioni-
 bus, quas seditiosa plebs præscripserat,
 acceptavit. Ast paulopost omnes hæc
 pactiones ut invalidæ fuerunt declara-
 tæ, ipsique seditiosi urbe ejecti, ac per-
 petuo proscripti.

Sæcul. XVI.
 A C 1525.

Non multo post tempore in feriis
 Pentecostes Colonienses quoque opifices
 insurgabant, sumptisque armis per soli-
 dos quatuordecim dies tumultuabantur,
 donec tandem Archiepiscopus S. R. I.
 Elector per suos a consiliis Ministros qui-
 dem seditiosos componeret, non tamen
 sine gravi totius Cleri dispendio, cui
 multæ immunitates ac privilegia in sex

B 4

annos

Sæcul. XVI
 A.C. 1525
 annos per ejusmodi pacem fuerunt ad-
 empta. Ceterum ex seditiosorum Du-
 cibus paulo post a Senatu comprehen-
 tres, ac capite plexi publice ceteris in
 exemplum pœnas dederunt. Nec un-
 quam Lutherani ullis artibus impetrare
 poterant, ut ibidem novum suum Evan-
 gelium publice prædicare eis liceret:
 In plerisque tamen aliis civitatibus lon-
 ge minor erat fidei constantia, exce-
 ptis tamen Augustissimæ Domus Au-
 striacæ hæreditariis ditionibus, in qui-
 bus semper antiqua Religio illibata con-
 servabatur.

§. XVI.

*Censura Parisiensis Facultatis Theolo-
 gicæ contra Amadæum Mesgret.*

Cum interea Lutheranae hæresis vene-
 num longe lateque sese in Germa-
 nia diffunderet, Parisina Facultas Theo-
 logica aliæque universitates nihil non
 agebant, ut omnem erroris scintillam
 vix de periculis admonitæ protinus ex-
 tinguerent: Tum enim Amadæus Mes-
 gret ex Ordine Fratrum Prædicatorum
 Theologiæ Doctor, cum Lugduni ac
 Gratianopoli ad populum diceret, plu-
 res divulgabat errores. Hac re com-
 perta Lugdunensis Archiepiscopus reum
 comprehendi, atque in eum iudicii acta
 instrui

instrui iussit. Vocabatur sæpius Mes- Sæcul. XVI.
gretus ad quæstionem, cum vero Regi- A.C. 1525.
na, Regni Administratrix, necnon Pra-
tus Cancellarius hanc causam ad se e-
vocarent, reus Parisios ducebatur, om-
nesque propositiones erroneæ, quæ ex
ejus sermonibus decerpebantur, una-
cum responsis ab eo in iudicio datis ad
Judices pro hac causa deputatis trans-
mittebantur. Commissarii, quorum duo
erant supremæ Curix consiliarii, ac alii
duo Doctores, has propositiones Facul-
tati examinandas commiserunt; hæc au-
tem sequentes quatuordecim assertiones
hoc anno Christi millesimo quingentesi-
mo vigesimo quinto Mense Martio cen-
sura perstrinxit.

Propositio I. *Confessio fieri non debet, sicut fit; nam sapit quamdam Hypocrisim, sed sufficit eam facere in genere: Deus enim non curat de præteritis, sed tantum de futuris, & non est necessarium confiteri, & discutere circumstantias peccatorum.*

Argent. in collect. judic. de nov error. tom. 2. p. 12. & seq.

Dupin. Bibl. Script. Eccl. tom. 13. pag. 215 & 216.

„ Hæc propositio est Venerabili Sa-
„ cramento confessionis aperte injurio-
„ sa, a Sententia Sanctorum Doctorum
„ aliena, & a debita confessione pec-
„ catores inique retrahens, & quan-
„ tum ad id, quod asserit, Deum non
„ curare præterita, sed tantum futura,
„ est hæretica. „ II. *Sacerdotes non tenentur dicere horas canonicas, nisi super hoc*

Sæcul. XVI. *sibi faciunt conscientiam & scrupulum, vel nisi*
A.C. 1525 *in choro sint.* „ Secunda hæc propositio
 „ falsa est. „ III. *Abstinentia a carnibus*
tempore quadragesimali & diebus Sabbati
non est de præcepto.

„ Prima pars hujus propositionis,
 „ quæ est de quadragesima est falsa,
 „ scandalosa, contraria bonis moribus,
 „ & derogat consuetudini Ecclesiæ Uni-
 „ versalis ex traditione Apostolorum,
 „ Ignatio & Hieronymo testibus ema-
 „ nanti. Secunda Pars est falsa. „

IV. *Canones & Decretales sunt tradi-*
tiones hominum, & non sunt curandæ.

„ Hæc propositio falsa est, erronea
 „ & schismatica, perversæ Wiclefi &
 „ Lutheri doctrinæ consentiens. „

V. *Iniiciens manus violentas in Cleri-*
cum non est excommunicatus ipso jure.

„ Hæc propositio est falsa, & Ec-
 „ clesiasticorum libertati perperam de-
 „ trahit.

VI. *Pro debito, si quis non velit satis-*
facere suo Creditori, non debet, nec potest
excommunicari.

VII. *Pro malefactis occultis non potest*
Ecclesia excommunicare occultum malefacto-
rem, declarando illud Evangelii: si peccave-
rit in te frater tuus &c.

„ Utraque harum propositionum er-
 „ ronee, & schismatice populo præ-
 „ dicatur. „

VIII.

VIII. *maledicit, & est detractor, qui dicit: quod Lutherus sit nequam.* Sæcul. XVI.
A.C. 1525.

„ Hæc propositio palam Lutheranae perfidiæ favens, auctorem suum eodem fermento esse corruptum demonstrat. „

IX. *Paganus, qui rationis ductum sequi intendit, salvatur, quamvis nunquam baptizatus esset.*

„ Hæc Propositio sic indistincte posita, scandalosa est, & in contemptum Baptismi inducit. „

X. *Votum Religionis non obligat perpetuo, sed ad tempus, ita quisquis post Decennium est deobligatus. Postea Auctor subjunxit: Si ex me sciscitaris, quis tibi veniam dedit, quis tecum dispensavit, ut ab obedientia tua exemptus sis? respondeo, Deus, Papa, mundus, & diabolus.*

„ Hæc Propositio a Votorum essentialium sacræ Religionis observantia temere avertens, impia est, scandalosa, sanæ Scripturæ intelligentiæ adversa, & Wiclefi, & Lutheri hæreticorum conformis erroribus. Secunda pars maligno Spiritu suadente, impudenti levitate prolata est. „

XI. *Ecclesia non potest facere præcepta, sic nec illis præceptis contraveniens peccat.*

„ Hæc propositio est falsa & hæretica. „

XII.

Sæcul. XVI.

A.C. 1525.

XII. *Super illo dicto Evangelii: quodcunque ligaveris super terram &c. non intelligi debet de pœnitentiis injungendis, & in crimine quantumcunque enormi nihil reservatur Episcopis, neque Romano Pontifici quoad absolutionem & remissionem peccati, & quilibet simplex Sacerdos potest a quocunque peccato absolvere, & in primitiva Ecclesia ubi fiebant publicæ pœnitentiæ reservatio fiebat quoad ipsas pœnitentiâs; nunc vero non fiunt tales pœnitentiæ. Exinde intulit Auctor, nulli casus reservantur, atque ejusmodi reservatio non nisi abusus est.*

„ Hæc propositio simplices ab exhibenda suis Præfatis obedientia se-
 „ ditiose cum hæretico Joanne Hufs re-
 „ trahit; & quantum ad id, quod asse-
 „ rit, quod nulli casus reservantur &
 „ quod abusus est reservatio casuum,
 „ ordinem confundens Hierarchicum
 „ manifestum continet errorem. „

XIII. *Exposuit illud Apostoli: tradi-
 di hominem sathanae, idem est, ac tradidi
 hominem adversariis, scilicet pœnis afflicti-
 vis, & corporalibus, quæ infliguntur pro
 peccato, & non debet intelligi, quod tradi-
 dit hominem possessioni diabolicæ, videlicet
 excommunicationi.*

„ Hæc propositio contra communem
 „ Sententiam Doctorum temerarie as-
 „ ferta est. „

XIV.

XIV. *Afferuit de tribus Magdalenis* & Sæcul. XVI.
quod Maria Soror Marthæ non fuit pecca- A. C. 1525.
trix, tenens per expressum contra determi-
nationem Theologicæ Facultatis Parisiensis.

„ Afferens tres esse Magdalenas,
 „ & quod Maria Soror Marthæ non fuit
 „ peccatrix, a Ritu Ecclesiæ universalis
 „ unicum in suo officio Magdalenam ad-
 „ struentis perverse discrepat, nec non
 „ a Determinatione expressa Facul-
 „ tatis Theologicæ Parisiensis, cui obe-
 „ dire per juramentum tenebatur. „

Idem Mesgretus in die S. Marci præ-
 sente supremo Senatu Gratianopoli ha-
 buit sermonem, latine impressum, ex
 quo itidem decem aliæ extrahebantur
 propositiones, quæ rursus respiciunt
 confessionem, horas Canonicas, Cleri-
 corum exemptionem, & abstinentiam a
 carnibus in Sabbato, excommunicatio-
 nem, censuras, casus reservatos, alios-
 que errores continebant, qui ferme prio-
 ribus mox recensitis haud abfimiles ea-
 dem quoque censura notati fuere.

§. XVII.

Responsum Facultatis Theologicæ ad
Abbatem S. Antonii circa lib-
ros Wolfgangi Schuch.

Eodem tempore S. Antonii Abbas,
 qui a summo Pontifice in Lotharin-
 giæ

Sæcul. XVI. giæ Ducatu supremus hæreticæ pravi-
 A.C. 1525. tatis Inquisitor specialiter erat constitu-
 Argentr. loc. tus, de Wolfgangi Schuch propositioni-
 cit. p. 17. bus, & libris tanquam de Lutheri hæ-
 Dup. ut supr. resi plurimum suspectis sententiam Pa-
 t. 13. p. 217. risiensis Facultatis Theologicæ rogabat:
 Hæc igitur præfato Abbati Mense Mar-
 tio die vigesima septima datis literis re-
 spondit, simulque eodem die aliam ad
 Lotharingiæ Ducem adjunxit epistolam;
 harum vero propositionum ac librorum
 examen sex Doctoribus commisit, qui
 sententiam suam ad Facultatem retule-
 runt, qua mature discussa Decanus, to-
 taque Facultas unam, & triginta pro-
 positiones ab hoc Auctore traditas con-
 demnarunt.

Harum prima est: *Christum sub spe-*
ciebus panis, & vini Deo Patria Presbyteris
offerri pro peccatis vivorum & mortuorum,
est falsum. II. Christus in Missa non est
Oblatio seu Sacrificium. III. Qui simplici
exemplo Christi innititur accipiendo Panem
& Calicem & Benedicendo, absque pompa,
relictis omnibus ab hominibus inventis hære-
ticus non est, nisi Christus hæreticus ipse sit.
 IV. *Canon Missæ deprecans, ut Deus ac-*
ceptam habeat oblationem & Sacrificium, est
Blasphemus. V. Hodiernus Missæ usus,
quo Sacerdos frangit, manducat, & bibit,
non congruit Evangelio, in quo nulla fit
 mentio,

mentio, quod Christus ederit, vel biberit, Sæcul. XVI.
 sed quod fregerit, & dederit. VI. In Mis- A.C. 1525.
 sa debet panis in multa frangi frusta & di-
 vidi aliis. Si autem aliter fit, contra Or-
 dinationem Christi fit. VII. Qui hoc Sa-
 cramentum populis publice ministrant, aut
 infirmis deserunt, melius omnibus, Chri-
 stum imitantur; sunt enim aliorum ministri
 sicut Christus. VIII. Fatua est illa trisa-
 ria divisio Hostiæ, qua datur una particula
 Vivis, una animabus in purgatorio existen-
 tibus, alia beatis. IX. Nemo potest pro
 alio missare. X. Impium est fideles altera
 specie privare. XI. Contritio, prout Ec-
 clesia Romana contritionem intelligit, non
 est necessaria, sicut nec auricularis confessio,
 quæ non cadit sub præcepto, sed est arbitra-
 ria; neque alia est satisfactio, quam sit sa-
 tisfactio Christi. XII. Accessuri ad Sacra-
 mentum Corporis & Sanguinis propter pec-
 catorum magnitudinem non debent recedere.
 XIII. In primi parentis nondum vitiati ma-
 nu stabat vita & mors, nunc autem non am-
 plius in nostra: nam omnes posteri Adæ ni-
 hil boni possunt. XIV. Omnia hominum
 opera, omnes hominum conatus peccata sunt.
 XV. Omnes homines per naturæ vires semper
 peccatores sunt, & peccant. XVI. Populus no-
 vi Testamenti habet perpetuum Sabbatum,
 ut videlicet neglecto & contempto suo studio,
 arbitrio, providentia, justitia, Sapientia,
 abneget semetipsum, in nulla creatura fidat,
 sinat

Sæcul. XVI. *sinat Deum operari, sibi providere, se san-*
A.C. 1525. tificare. XVII. *Sabbatum verum violant,*
 qui liberum arbitrium prædicant, *justitiam*
operum & humanas Sandiones. XVIII.
Sola fides justificat, & amicos Dei consti-
tuit sine operibus, sine meritis. XIX. *Non*
stabunt ulla opera coram Deo iudice. XX.
Omnia hominum quantumvis laudabilia ope-
ra plane sunt vitiosa & morte digna. XXI.
Fidem & Dei Verbum persequitur, qui Ro-
sariis Mariam honorat, & Salve Regina le-
git, aut decantat. XXII. *Pœnitentia illa,*
ad quam invitamur, nihil est, nisi mortifi-
catio nostri, quæ in Baptismo incipit, &
morte perficitur. XXIII. *Scandalum infe-*
runt mundo, qui matrimonium prohibent
Sacerdotibus. XXIV. *Nemo excipitur a*
potestate sæculari, sed debet quilibet Chri-
stianus obedire sæculari potestati. XXV.
Nemo habet potestatem in anima, nisi Deus,
& ideo præscribere illis præceptum non de-
bet, nisi Deus, & qui id tentat Regnum
Dei invadit, animas seducit, & perdit.
 XXVI. *Cæremoniæ in Missa ab Ecclesia*
observatæ, sunt extra institutum Christi nec
necessariæ. XXVII. *Arbitrarium est con-*
fiteri Laico vel Sacerdoti. XXVIII. *Pa-*
pa, aut generale Concilium non potuit Cle-
ricis in sacris constitutis interdicare matri-
monium. XXIX. *Aqua benedicta non est*
utilis, aut proficiens Christi fidelibus. XXX.
Sacra Unctio, qua inunguntur ordinandi ad
 Sacer-

Sacerdotium & illa, quæ datur infirmis, Sæcul. XVI.
 non sunt de necessitate salutis. XXXI. Li. A.C. 1525.
 beri sumus ab externis humanis observatio-
 nibus, Ceremoniis, aut si tales sunt, ut a
 nobis velut necessaria exigantur ad salutem,
 omnino rejiciendæ, ut sunt Papisticae Leges,
 & humanæ doctrinæ in Verbo Dei non fun-
 datae, ut interdictum ciborum, Vota, ar-
 ticularis confessio, oblatio, Indulgentiæ,
 Satisfactiones, Doctrinæ de invocatione San-
 ctorum, Purgatorio, Idolis, templorum
 ornatibus, missis emptis, vigiliis, quibus
 frustra colitur Deus, & abominationes sunt
 Deo.

§. XVIII.

Censuræ Propositionum Wolfgangi
Schuch.

Varia erat harum propositionum cen-
 sura; quippe nonnullæ atque inter
 illas prima & secunda declarabantur
 hæreticæ, ac sacris literis adversæ.
 Tertia dicitur falsa, errori Wiclefi in Con-
 cilio Constantiensi damnato consentanea.
 Quarta, in Spiritum sanctum blasphema.
 Quinta, sexta, & septima proscribun-
 tur ut falsæ, atque ex ignorantia veri sen-
 sus Scripturæ temerarie, atque erronee as-
 sertæ. Octava declaratur, ex impiis dam-
 natisque Wiclefi, & Lutheri erroribus de-
 ducta. Nona pronuntiatur legitimo Ec-
 clesie ritui contumeliosa & hæretica. De-
 Hist. Eccles. Tom. XXXV. C ci-

Sæcul. XVI. primam esse damnatum Bohemorum & Lutheri errorem, adstruunt. Undecima perstringitur velut hæretica, & ex perversa Lutheri doctrina deprompta. Duodecima dicitur hæretica, ac D. Pauli doctrinæ contraria. Decima tertia vera quantum ad primam partem, in ceteris vero sacri Codicis intelligentiæ adversa. Decima quarta, & decima quinta, configuntur ut falsæ, atque errori Manichæorum vicinæ. Decimam sextam, & decimam septimam esse Manichæorum errorem a Luthe-
 ro renovatum declarant. Decima octava notatur a sententia D. Jacobi aliena, ac Lutheri hæresi consona. Decima nona, & vigesima nominantur erroneæ, & hæreticæ. Vigesima prima damnatur ut falsa, schismatica, Sacratissimæ Matri injuriosa & hæresi favens Valdensium. Vigesima secunda vocatur erronea, & mortificationis prætextu Christianos a vera penitentiâ abducens. Vigesima tertia asseritur Epicuri sectæ, & Vigilantii errori conformis. Vigesima quarta rejicitur tanquam falsa seditiosa, & Cleri libertatem contra sanum Scripturæ intellectum injuste gravans. Vigesima quinta, bonis moribus contraria, & hæretica dicitur. Vigesima sexta, expressum Wiclefi errorem continens declarabatur. Vigesima septima condemnabatur tanquam impia, innuens claves Ecclesiæ omnibus Christianis esse
 com-

communes. Vigesima octava repudiabatur veluti *manifeste potestati Ecclesie detrahens, schismatica, & hæretica.* Vigesima nona, *erronea, temeraria, & pio Ecclesie ritui dissona appellatur.* Trigesima, *in fide erronea, & hæretica declaratur.* Trigesima prima nuncupatur, *ab omni observantia Ecclesiastica fideles retrahens, impia, schismatica, & hæretica, atque in eo, quod supponere videtur, hujusmodi Ecclesie ritus fundamentum non habere in S. Scriptura, manifeste erronea, cum plerosque horum rituum de Jure divino esse exploratum sit.*

§. XIX.

Ejusdem Auctoris libelli itidem damnati.

Præter hasce propositiones insuper ad *Argent. loc. cit. p. 21.* Wolfgangi Schuch quatuor libri, qui pariter examinati, damnatique fuerunt. Horum primus erat Paraphrasis in S. Joannem, & in primam D. Petri Epistolam. In eo, inquit Argentreus, *Fidelium orationes ad Sanctos, eorumque imagines veluti idololatriam damnabat, liberum ab homine arbitrium, & ab Ecclesia ordinem sacerdotalem auferebat, neque discrimen aliquod ponebat inter Clericos & Laicos, necnon Christianæ libertatis prætextu*

Sæcul. XVI. *diabolicam statuebat libertatem, & sacra ab*
 A C 1525 *Ecclesia instituta jejunia respuebat. Alter*
 ejusdem Scriptoris libellus erat dilucida-
 tio *Epistolæ ad Galatas*, qui liber, pro-
 sequitur *Argentreus*, non alio tendebat,
 quam ad evertenda *Ecclesiæ præcepta & le-*
ges, merita, & bona opera, & doctrinam
sanam de auriculari confessione, satisfactio-
ne, delectu ciborum, ceterisque similibus.
Probare etiam nitebatur circumcisionem, ce-
teraque legalia hac tempestate licere observa-
re, decalogum esse abrogatum, & sola Chri-
sti lege manente cetera omnia neque præcepta
esse, neque prohibita. Tertium opuscu-
 lum continebat sermones, in quibus Au-
 thor præter propositiones supra relatas,
 alia etiam virulenta asserebat: I. Quod idem
 sit *Sacerdos ac Christianus baptizatus*: II.
 Dicebat, quod *Martha peccaverit sollicitu-*
dine in receptione Christi, & idololatræ sint,
qui sacram Eucharistiam offerunt: III.
 Inquiebat, quod *aqua benedicta aboleri debeat,*
& abusus sit, ante Crucem genua flectere: Præ-
 ter hæc alia erronea protulit dogmata:
 In ultimo autem libello, qui varios com-
 plectitur tractatus: I. *Missæ negatur esse*
Sacrificium: II. *Ad Eucharistiam suscipien-*
dam præparatio tantum ponitur fides seu
fiducia in promissis Christi. III. *Omnis ju-*
risdicção asseritur esse sæcularis, & nulla
spiritualis ex Christi instituto: IV. *Psalmo-*
rum Cantus in Ecclesia reprobatur: V. *Re-*
jicitur

jicitur Purgatorium: VI. Probatarum Religionum Vota refelluntur. Sæcul. XVI.
A.C. 1525.

Lata est hæc censura die vigesima septima Martii.

§. XX.

Propositiones Petri Caroli proscriptæ.

Paulo post eadem Facultas alias damnavit propositiones, decerptas ex quibusdam sermonibus, quos Petrus Caroli Parisiis in Ecclesia S. Pauli ad populum dixit, cujus causam magis ab origine repetere necesse est. *Argen. p. 21.*
Dupin t. 13.
p. 217.

Jam Anno Christi millesimo quingentesimo vigesimo quarto plures ejusdem Caroli propositiones Facultati denunciabantur, atque illius Syndicus postulabat, ut ipse Caroli per quemdam Academiæ Ministrum, quem Bidellum vocant, in quodam dictæ Facultatis conventu comparere juberetur, responsurus illis, quæ eidem objicerentur. Comparuit accusatus, cum vero primus Bidellus adversa premeretur valetudine, petiit Syndicus a Capello Facultatis Decano, ut ex Deputatis unus eligeretur, qui responsiones a præfato Caroli datas in scripturam redigeret. Electus ergo est hunc in finem Claudius Charreti, & factò hoc quæstiones insti-

Sæcul. XVI. tuebantur, atque accusatus secedere
 A. C. 1525. jubebatur, ut deputati, quid in præ-
 senti negotio agendum, deliberarent,
 decretumque, quod revocaretur ipse
 Caroli, eique omnia rursus prælege-
 rentur, ut sciretur, an in responsis per-
 sisteret. Id & factum est, ac die deci-
 ma octava Augusti hæ responsiones in
 quodam conventu relectæ, atque ex il-
 lis propositiones nonnullæ fuerunt de-
 ceptæ, quæ postea singulis Doctoribus
 tradebantur, ut iudicium suum desuper
 pronuntiarent in alio confesso vigesima
 septima Augusti die celebrando, quem
 etiam accessit Caroli, comitantibus eum
 duobus Notariis: ipse vero legit scriptu-
 ram, in qua appellatio a Facultatis sen-
 tentia ad illum, ad quem jure pertinet,
 continebatur. Audito scripti tenore pe-
 titi Syndicus, ut prædictæ appellatio-
 nis exemplar sibi traderetur; cum vero
 idem Caroli die præcedenti Bedam Syn-
 dicum coram Officiali Parisiensi ad inju-
 riam sibi reparandam citari fecisset, ideo
 Facultas præcepit, ut duo Doctores præ-
 mitterentur, qui eundem Officialem de
 negotii serie certiore redderent, jussit
 insuper, ut alii duo Syndicum unacum
 Bidello ad Officialis Curiam comitaren-
 tur, atque ab Officiali peterent, ut isto-
 tum negotium ad Facultatem remitte-
 ret. Verum hi repulsam tulerunt.

§. XXI.

§. XXI.

Sæcul. XVI.
A. C. 1525.*Dissidia ac contentiones in causa
Caroli.*

Die trigesima ejusdem Mensis Augusti rursus Facultas conventum habuit, ut ad propositionum examen ac iudicium procederet. Comparuit itidem Caroli unacum duobus Notariis Apostolicis, & postea legit scripturam, quæ continebat *Apostolorum*, ut vocant, petitionem, necnon factam tanquam ab usurpata jurisdictione appellationem ad supremum Senatuum, si forte facultas vellet ulterius procedere. Post hæc Caroli egredi iubetur, ut Doctores hac in re deliberare possent, qui unanimi consensu statuerunt, a Notariis requirendum esse exemplar eorum, quæ per dictum Caroli lecta fuissent: huic autem præcipiendum, ut prima die Septembris, si vellet sibi responsionem dari, in conventu compareret, interea vero, eoquod ejus appellatio graves excitaret difficultates, & ipse Officialis causam ad Facultatem remittere renueret, a Syndico appellandum esse tanquam ab abusu, totumque negotium ad supremum Consiliariorum Senatuum esse remittendum. Id etiam eadem adhuc die sumpto prandio effectui datum est,

C 4

præ-

Sæcul. XVI. præsentibus Deputatis ad hoc nomina-
A C 1525. tis, vocatisque Desmaresio, & Pre-
 voſto, qui ex Promotoribus Episcopi
 Pariſienſis unus erat.

Præſtituta die prima Septembris Pe-
 trus Caroli in conventu non comparuit,
 quocirca Facultas ſupplicem libellum ſu-
 premæ Curiaë obtulit, petens, ut ad allo-
 quium admitteretur, quo impetrato die
 ſexta ejuſdem Menſis tam partium, quam
 Regis, ac Episcopi Pariſienſis Advocata
 diu multumque perorarunt, nec ta-
 men litem diremerunt, unde Curia ſta-
 tuit, ut decifio ad poſteram diem differ-
 retur, & Petrus Caroli unacum Syn-
 dico ad Facultatem remitteretur. Præ-
 terea tres nominabantur Conſiliarii, in
 quorum præſentiâ per Decanum præſa-
 tus Caroli interrogaretur de propositio-
 nibus ipſi imputatis, ſimulque, ſi forte
 factum negare vellet, Curia mox cer-
 tior fieret.

Hanc ob cauſſam die decima quarta
 Septembris ruruſum conventus indiceba-
 tur, in quo tres Conſiliarii reſponſa Ca-
 roli exciperent. Hic ergo eadem die
 comparens dixit, in edicto diſertis ver-
 bis exprimi, quod rejeçtis Doçtoribus,
 quos vel ſuſpectos haberet, vel admit-
 tere recuſaret, cauſſa tractaretur. Ju-
 betur igitur ejuſmodi Doçtores nomina-
 re,

re, ac exclusionis causas adducere: ve-
 rum id facere renuit, se tamen scripto re-
 sponsum promisit, cum autem ad id
 temporis moram sibi indulgeri peteret,
 dilatio usque ad alteram diem concessa
 est, quo termino contentus recessit, ast
 comparere neglexit, quocirca saepius
 vocatus tandem die vigesima secunda
 Septembris scripto exhibuit causas, &
 nomina eorum, quos admittere recusa-
 bat. Legebantur rationes ab eo allatae,
 quibus perceptis Syndicus opposuit,
 quod causae per Petrum Caroli addu-
 ctæ nullius momenti essent, ac nullus,
 nisi in fide suspectus a ferendo iudicio
 excludi posset, id vero ab accusato al-
 legatum haud fuisset. Præterea subjun-
 xit Syndicus, non de ejus persona, sed
 de fide quæstionem agitari, proin ne-
 minem repellendum. His auditis cen-
 suit Facultas, quod exclusi crastina die
 audirentur. Hos inter Senior ceterorum
 nomine verba fecit, dicens: *Quamvis
 rationes Caroli vanæ sint, nobis tamen pla-
 cet omnium interrogationes & responsiones
 nobis absentibus fieri.* Gratias egit Fa-
 cultas, eorumque moderationem acce-
 ptam habuit. Cum vero Commissarii a
 Parlamento nominati Sessionibus inter-
 esse haud ultra possent, Curiae supplica-
 tum, ut alios subrogaret. Deputaban-
 tur itaque Jacobus de la Barde Inquisi-

Sæcul XVI.
 A C. 1525.

Sæcul. XVI. tionum Præses, & Ludovicus Segnier.
 A C 1525 Postea Facultas die vigesima quinta Septembris confessum habuit, in quo præfente utroque Commissario responsiones Caroli juxta legum præscripta, ac editi in rei præsentia perlecti tenorem audirentur: Cum vero negotium matutino tempore absolvi non posset, post meridiem, ut rursus congregarentur, Syndicus rogabat, quod & ipsi datum. Legebantur ibi Caroli propositiones & responsa, ille vero postulabat, ut ad diluendas accusationes scriptum edere sibi liceret, cui tamen responsum, edictum effectui prius dandum, postea ejus petitionem esse discutiendam: Congregata autem rursus Facultate die Sabbati prima Octobris quidam Doctores Petrum Caroli deferebant, quod non sine magna populi offensione sermones dicere pergeret, ac pluribus Magistris & Baccalaureis indiscrete detraheret; propter quæ omnino expedire videretur, ut Facultas eidem prædicandi munus interdiceret, donec objecta ei crimina purgasset. Ast remittebatur hoc negotium ad octavam ejusdem Mensis diem, qua definitum, ne ulterius prædicaret, præsertim in Dioecesi Parisiensi, cum ibi prædicationis officio ultro sese immicuisset, quamvis nullum sibi creditum gregem, aut Parochialis Ecclesiæ curam

curam haberet. Si vero parere renue-
ret, Facultas contra eum procederet, ^{Sæcul. XVI.}
prout jus peteret. Hæc Petro per Bi- ^{A. C. 1525.}
dellum significabantur, qui eum in Ec-
clesia S. Gervasii invenit, ubi panegy-
rin suam nona Octobris die S. Dionysio
sacra paulo ante finierat; postquam ve-
ro Facultatis sententiam legerat, statim
ad Collegium Bajocense accessit, ubi
Deputatos unacum Decano alias ob
causas congregari noverat; verum ite-
rato illi Facultatis decretum tradebatur,
eique Decanus exposuit, se Facultatis
consilio suum quoque additurum, ac
quid esset agendum, solerter prospectu-
rum, quo dicto abiit.

Die undecima Octobris Facultas de-
nuo conventum habuit, in quo excipie-
bantur querelæ, quas de sermone, quem
idem Carolus in Festo S. Dionysii ha-
buit, nonnulli Doctores deferebant.
Hos inter Seniorum unus quosdam il-
lius errores speciatim recensebat. Vo-
catur igitur ipse Caroli, ut querelas
contra se allatas audiret, ac desuper re-
sponderet. Is fatebatur se ad populum
dixisse talia, quæ suspecta videri possent,
tandem tertio monitus, ut a prædican-
do abstinere, respondebat, quod velit
hac super re conferre cum suo Consilio,
interim tamen ipsi animus foret, pro-
ximo

Sæcul. XVI] ximo adventus tempore in S. Gervasii
 A.C. 1525. Ecclesia populum concionibus erudien-
 di. Postea egredi jubebatur, ut desuper
 Doctores deliberare possent; non vero
 revocatus est, eique injunctum, ne in
 Parisiensi Diœcesi prædicaret, eoquod
 in illa nullum regimen animarum habe-
 ret, id vero tamdiu servare tenebatur,
 donec aliter esset determinatum. At
 ab hac sententia provocavit Caroli, sed
 amicorum hortatu permotus, appella-
 tionem revocare spondit, promisit-
 que, se a prædicationibus cessaturum,
 usque ad litis suæ finem, dummodo id
 sibi non præciperetur, sed ultro ac li-
 bere hoc agere permetteretur. Hæc
 promisit, sed effectui minime dedit, qua-
 propter Facultas congregatione die de-
 cimo quarto habita rursus causas, ob
 quas nonnullos Doctores suspectos ha-
 bebat, discussit, statuitque, quod ejus-
 modi rationes haud subsisterent, proin
 Doctores exclusi omnino revocandi es-
 sent, ut vero huic decreto majus ro-
 bur accederet, ambo deputati Dorigny
 & Segnier rogabantur, ut conventui
 die vigesima ejusdem Mensis celebra-
 do interessent, in quo majori cum so-
 lemnitate Facultatis judicium pronun-
 ciaretur.

Hunc conventum accessit Caroli;
 cum vero probe cognosceret, quod re-
 cusa-

cusationis causas a se allatas pror-Sæcul XVI.
 fus nullius momenti esse, declara- A.C. 1525.
 re Facultas animo jam constituiisset,
 hinc desuper interrogatus respondit:
Tantum confido de probitate singulorum Do-
ctorum, ut jam nullum recusem, sed consen-
tio, omnesque rogo, ut velint interesse exa-
mini, & iudicio omnium propositio-
 Cum autem pro absolvendo examine
 jamjam tempus præteriisset, fuit ei sig-
 nificatum, ut die vigesima secunda O-
 ctobris Dorignii domum accederet, ibi-
 que præsentibus octo Doctoribus ad id
 deputatis, ad reliquas propositiones in
 festo S. Dionysii prolatas, de quibus ac-
 cusatus fuisset, responderet. Denique
 Syndicus eum urgebat, quatenus sibi in
 Parisiensi urbe domicilium seligeret, ut
 cuncta, quæ circa illius causam pronun-
 tianda forent, eo certius ipsi significari
 possent. Hunc in finem eidem Alexan-
 dri Savari Parisiensis Ecclesiæ ad B.
 Virginem Canonici ædes Syndicus no-
 minavit. Posthæc idem postulabat, ut
 ad præcavendam populi offensionem
 Petro Caroli prædicandi munus inter-
 diceretur. Verum mox ille reposuit:
Ejusmodi prohibitiones militant contra bo-
nos mores, & charitatem, quæ eleemosy-
nam spiritualem præcipit dari petentibus.
 Ast deputati de eo, quod Syndicus pe-
 tebat, deliberantes respondebant, sibi

a Cu-

Sæcul. XVI a Curia haud esse datam quemdam a
A. C. 1525. prædicatione arcendi potestatem, nihil-
 ominus se hac de re Parlamentum edo-
 cturos; istud autem septima Novembris
 die omnibus auditis præfati Syndici pe-
 titum ad Parisiensem Episcopum remi-
 sit, ut ipse omnibus in hac caussa actis,
 quæ ei indicarentur, solerter discussis,
 quod æquitas suaderet, decerneret.

Die vigesima quinta Octobris Facul-
 tas præsentibus Commissariis conven-
 tum habuit, in quo responsa Caroli scri-
 pto data perlegebantur; quibus perce-
 ptis iidem Commissarii declarabant,
 quod cuncta, quæ in edicto contineren-
 tur, accurate adimplessent, nec opus
 esset, ut ulterius ad Facultatem hac in
 caussa venirent. His vero subjunxit Syn-
 dicus: *Audistis Petrum Caroli omnia sibi
 proposita eo modo, quo fuere objecta, ne-
 gasse, ideo mihi incumbit probatio, & te-
 stes adducere coram vobis.* Hoc dicto Uni-
 versitatis Cancellarius Petrum allocu-
 tus aiebat: *Moneo te, ut Facultati Ma-
 tri tuæ te omnino subjicias,* moxque a sac-
 co suo quandam submissionis formulam
 extraxit, quam ut Petrus legeret, ei-
 dem injunxit. Paruit Caroli, sed for-
 mula perlecta Syndicus, eam captiosis
 terminis conceptam, minusque suffici-
 entem esse, pluribus argumentis osten-
 dere

dere nitebatur : quapropter Syndico, Sæcul. XVI. A.C 1525.
 & Petro, ut discederent, præceptum, ac desuper deliberatum ; tandem vero post maturum rei examen decisum, quod submissionis formula, quam Caroli prælegisset, haud sufficeret, nec acceptanda esset : Cum autem Facultati nunciaretur, quod accusatus, spreto interdicto, ac violata promissi sui fide, ad populum dicere pergeret, quin imo ipsa die SS. Simoni & Judæ sacra sermonem habuisset, Doctores postera die vigesima nona Octobris conventu habito decreverunt, quod denuo Petrus Caroli prædicare prohiberetur, si vero parere recusaret, omnibus favoribus, juribus, privilegiis, ipsoque Doctoratus honore privaretur, ab ipsa etiam Facultate exclusus, ac cunctis emolumentis, & prærogativis exutus permaneret, donec ad ejusdem Facultatis arbitrium de omnibus satisfaceret.

Hæc sententia Petro Caroli denunciabatur per primum Bidellum, a qua tamen post aliquot dies tanquam ab abusu ad Curiam provocavit. Interea Parisiensis Officialis cæpit procedere contra eundem Caroli, qui coram eodem Officiali assererat, quod omnia contra eum gesta fierent a solo Syndico, nec id probaret Facultas ; quapropter Beda
 Syn-

Sæcul. XVI. Syndicus undecima Januarii die Anno
A.C. 1525. Domini millesimo quingentesimo vige-
 simo quinto petiit, ut declararet Facul-
 tas, utrum libellum supplicem de pre-
 dicandi interdicto Parisiensis Episcopi
 Curiaë porrectum approbaret. His per-
 pensis Facultas definivit, quod rata
 haberet omnia contra prædictum Caroli
 acta, sive hæc coram Parlamento, sive
 coram Officiali fuissent facta: insuper
 eundem Syndicum adhortata est, ut
 hanc fidei causam strenue prosequere-
 tur. Nec is suis partibus defuit, sed
 rem ita urgebat, ut vigesima quarta
 ejusdem Mensis Januarii ipse Officialis
 juxta Syndici petitionem per suam sen-
 tentiam Petro Caroli sub anathematis
 poena prædicationem prohiberet: Mox
 tamen Petrus regias sibi procuravit li-
 teras, quibus tanquam ab usurpata ju-
 risdictione appellavit. Harum exem-
 plum Syndicus die vigesima octava Ja-
 nuarii Facultati porrexit, quæ negoti-
 um ad Commissarios remittendum cen-
 suit: cum vero referente Syndico, aliis-
 que viris novæ querelæ ad Facultatem
 delatæ fuissent, ac Petrus Caroli accu-
 satus, quod publice, cum prædicare pro-
 hiberetur, in Cameracensi Collegio Da-
 vidis Psalmos exponeret, suosque erro-
 res palam spargeret, ideo Facultas ei-
 dem decima tertia Januarii die sub gra-
 vissi-

vissimis pœnis prohibuit, ne suas lectio-
nes prosequeretur.

Sæcul. XVI.
A.C. 1525.

Respondit equidem Caroli, quod
jussis morem gerere velit, supplicabat
tamen, ut Psalmum vigesimum primum,
quem inchoaverat, absolvere permitte-
retur: verum Facultas collectis singu-
lorum suffragiis decrevit, duntaxat ei
concedendum, ut nonnisi post meridiem
legeret, ac suis Auditoribus valedice-
ret; præterea Facultas eum hortata est,
ne verbis parum modestis quempiam
offenderet. Acceptavit Petrus condi-
tionem, ac ne quidem post prandium
scholam accessit, sed solum valvis, &
nonnullis locis Cameracensi Collegio
vicinis affigi fecit chartam, quæ hæc
verba majoribus literis, ut a quovis fa-
cile perlegi possent, scripta continebat:
*Petrus Caroli volens parere monitis sacra-
tissimæ Facultatis, cessat legere, denuo le-
durus, quando Deus voluerit, & inchoa-
turus, ubi desit in illis verbis: foderunt ma-
nus meas, & pedes meos. Cum vero
Officialis ad decisivam sententiam non
procederet, Syndicus Facultati propo-
suit, supplicem libellum porrigendum
esse Parlamento, ut Officialis ex Curie
mandato omnia judicii acta, unacum
iteratis testium interrogationibus, ac
testimoniis reum convincentibus Dorig-*

Hist. Eccles. Tom. XXXV. D no,

Sæcul. XVI. nio, & Seguiero Commissarius trade-
 A.C. 1525. ret, ut tandem Facultas de propositio-
 nibus Caroli plene edocta iudicium su-
 um ferre possit: Annuit Curia, hanc-
 que in rem edictum edidit, cui & ipse
 Officialis subscripsit, quo facto Facultas
 hoc anno Domini millesimo quingente-
 simo vigesimo quinto die septima Se-
 ptembris sequentes propositiones censu-
 ra notavit.

§. XXII.

*Facultatis Censura contra Propositio-
nes Caroli.*

*Argent. l. c.
p. 26. & seq.* I. *Si Fideles omnem Religionis cultum soli
Deo impenderent, rectius agerent,
nec indigne hoc ferrent Virgo Maria, &
alii Sancti.*

„Hæc propositio falsa est, impia, &
 „ Schismatica, Vigilantii, Valdensium,
 „ Bohemorum, & aliorum hæretico-
 „ rum circa cultum Sanctorum erran-
 „ tium hæresi consentiens. „

II. *Sacra Scriptura hodie melius quam
olim intelligitur, nec præteritis sæculis be-
ne fuit explicata.*

„ Hæc propositio schismatice, &
 „ cum Ecclesiæ & Sanctorum Docto-
 „ rum injuria asserta est; & quantum
 „ ad id, quod prætendit ipsam Eccle-
 „ siam catholicam hætenus veram non
 „ ha-

„ habuisse sanctarum Scripturarum in- Sæcul. XVI.
 „ telligentiam, aut interpretationem, A.C. 1525.
 „ manifeste hæretica existit. „

III. *De Filio Dei loquendo sæpe dixit
 Caroli Christus, quin addat: Christus
 Jesus.*

„ Sic in Ecclesia Gallicana populo præ-
 „ dicare, ut in hac propositione conti-
 „ netur, nulla adjecta præfatione ad
 „ Vocabulum *Christus*, insolitam novi-
 „ tatem piarum aurium offensivam in-
 „ ducit. „

IV. *Nescio, an Ecclesia per suas Con-
 stitutiones possit fideles sub pœna peccati mor-
 talis obligare. V. Si possit Ecclesia, vel
 non, est inter Doctores Problema, id est,
 utraque pars est probabilis.*

„ Utraque pars harum propositio-
 „ num temere in dubium revocatur;
 „ est Arrianorum, Valdensium, Wi-
 „ clefistarum & Lutheranorum hære-
 „ ticorum. „

VI. *Nescio, an teneamur ad jejunia qua-
 dragesimæ, & ad alias abstinentias: v. g.
 Diebus Veneris ad non esum carniū, sub
 pœna peccati mortalis, præsertim secluso
 scandalo.*

„ Hæc propositio falsa est, & præ-
 „ dictorum hæreticorum impietati suf-
 „ fragatur. „

VII. *Leges humane nihil profunt, vel
 juvant ad merendam salutem, id est, vitam
 æternam.*

Sæcul. XVI.
A.C. 1525.

„ Hæc propositio erronee, falso, & seditiose prolata adversatur S. literis. „

VIII. *Evangelium fuit sopitum, sed nunc est excitatum, & populus commotus est, quia inducitur ad solum amorem Christi, quem si amaverit, destruentur idola Ægypti, & nullius alterius rei erit cura.*

„ Hæc propositio Eunomii, Vigilantii, & Lutheri erroribus consentanea est. „

IX. *Præstat pauperi, quam Sacerdoti pro Missa dare sex solidos.*

„ Hæc propositio universaliter intellecta, falsa est, maligno in Sacerdotes Spiritu concepta. „

X. *Nullum datur discrimen inter prædicationem, & lectionem, nisi apud illos, qui sermones non intelligunt.*

„ Hæc propositio asserens nullum inter prædicationem & lectionem discrimen reperiri accipiendo terminos, juxta usum communem, falsa est. „

Sequentes sex propositiones agunt de prædicatione Evangelii, & de sacrae Scripturae sensu, ubi inter alia Petrus Caroli asserere non dubitavit, *simplicem fœminam quandoque perfectius intelligere scriptum Dei Verbum, quam Doctores, & Theologos.*

Idem Auctor in responsione ad præcedentes propositiones hanc asseruit: *Mulieres possunt prædicare domi filijs suis*
&

& filiabus, Viri uxoribus, ac mulieres pos- Sæc. XVI.
 sunt legere Sacram Scripturam filiis suis, A.C. 1525.
 & simplices possunt habere Evangelium, &
 epistolas D. Pauli in gallico idiomate, eisque
 studere, atque illas explicare, & videtur bo-
 num, si sic faciant. II. Dicit, quod omnes
 tam Magistri quam non Magistri possint
 prædicare; III, Afferit, quod Deus ci-
 tius illuminabit simplicem mulierem, ad intel-
 ligendam Scripturam, quam Doctorem.

Omnes hæc propositiones, inquit Facul-
 tas, e sentina Waldensium, Bohemorum, &
 Lutheranorum emanant, Ordinem hierar-
 chicum seditiose pervertunt, aperiuntque viam
 erroribus, simplices viros ac mulieres ad con-
 temptum prædicationum, & superbam præ-
 sumptionem inducunt.

Ceteræ censuræ varias respiciunt
 interpretationes, quas Petrus Caroli
 nonnullis Sacræ Paginæ textibus affin-
 gebat, sic ad illa Genesis verba cap. 3.
 v. 5. *Ipsa conteret caput tuum* docebat,
 juxta textum Hebraicum esse legendum,
ipsum semen mulieris, id est Christus. Ve-
 rum hanc interpretationem Facultas
 hac sequenti censura perstringit, hæc pro-
 positio honori B. Virginis derogat, & a
 communi usu Ecclesiæ dissentit.

II. Ad Pauli textum in epistola ad
 Romanos cap. 1. v. 4. *Ex resurrectione
 mortuorum Jesu Christi Domini nostri,*

Sæc. XVI. A. C. 1525. inquit Caroli, quod in Græco idiomate legeretur *Jesu Christo Domino nostro*, in ablativo, hancque explicationem ipse etiam adoptaret: Ast observant Facultatis Doctores, quod hæc propositio in injuriam antiqui Interpretis, & Sanctorum Ecclesie Doctorum cedat, qui hujusmodi probaverunt lectionem.

III. Idem Author explicans hunc D. Pauli textum: *Iustitia enim Dei in eo reveletur ex fide in fidem. Rom. cap. 1. v. 17.* ex eo concludit, quod omne meritum attribuatur fidei, custodi inquit, *cuncta legis mandata, dilige Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, dilige proximum tuum, Verbo, adimple omnia præcepta Dei, nec tamen habes Dei gratiam; quid ergo tibi deest? credere debes; virtus enim Dei est in salutem credenti, non dixit hæc illi, qui jejunabit, sed ei, qui credet: Verbo dicam: Deus non respicit opera, & merita hominum, sed solum suam bonitatem, quæ infinita est. Hæc propositio, inquit Facultas quantum ad primam partem perniciose fideles a mandatorum Dei impletione in charitate avertit, & Scripturæ Sacræ adversatur. Quantum vero ad ea, Deus non respicit &c. aperte est hæretica.*

Hiscæ propositionibus ita proscriptis, notabantur responsiones, quas Caroli coram Deputatis in Facultate dederat.

rat. Ex his prima erat sequens *Præ-Sæc. XVI.*
cepta, Evangelium, meritum fidei, hæc omnia A.C. 1525.
 nobis a Deo data veniunt ex fide, quia
 fides cum confidentia facit nos Deo gratos,
 nec potest intelligi, quod fides infusa possit
 esse sine charitate, quia virtutes sunt inter se
 connexæ.

Hæc propositio, inquit Doctores,
 quantum ad hoc, quod fides cum confidentia
 faciat nos Deo gratos, modus est loquendi
 Lutheranorum improbandus: quod vero Au-
 tor dicat, quod fides infusa non possit esse
 sine charitate, ex affectata, & damnabili ju-
 ris divini ignorantia procedit, & ratio de
 connexionione virtutum loquendo de virtuti-
 bus Theologicis doctrinæ Apostolicæ con-
 traria est.

Præterea idem Auctor hunc S. Pau-
 li textum ad Rom. cap. I. v. 17. *Iustus*
ex fide vivit, explicans, inquit, *utinam D.*
Paulus nobis quoque sensum hujus textus si-
gnificasset, certus sum, quod & illum com-
prehenderetis; nihilominus elevate mentes
vestras, & ad textus hujus intellectum hanc
percipite distinctionem fidei. Datur fides,
quæ dicitur historica, veluti si credimus, quod
Filius Dei factus sit Homo, crucifixus, &
resuscitatus, quod ascenderit ad cælos &
sic de reliquis Mysteriis. Hæc fides non ju-
stificat, nec vivificat hominem. Alia est,
fides cum confidentia, quando Sacræ Scri-

Sæc. XVI. *pturæ res credimus, simulque in promissis a*
A.C. 1525. *Deo factis confidimus; idque D. Paulus in-*
sinuat, dicens: justus meus ex fide vivit, id
est, qui cum fiducia & spe in Deum credit,
vivificatus est. Prima vero fides non suffi-
cit. Facultas hanc distinctionem fidei in
historicam, & fidem cum confidentia
velut Orthodoxis Doctoribus haud co-
gnitam damnat, eamque a Lutheri
& Melanctonis erroribus desumptam
cenfet.

Aliam insuper expositionem Petrus
 Caroli attribuit illis D. Pauli verbis:
Revelabitur ira Dei de cælo. Rom. cap. I.
v. 18. nam hæc verba sic exposuit: non
est ira Dei, quando in hoc sæculo tribulatio-
nes, & calamitates immittit, veluti pau-
peratatem, famem, bella, & pestem, sed po-
tius est signum amoris; Deus enim castigat,
quem amat. Nec etiam est ira Dei in infer-
no per hoc, quod damnati per omnem ceter-
nitatem visione Dei priventur, aut pœnis
sensibilibus crucientur, sed ira Dei in eum
cadit, qui in peccato versatur, & quem
Deus in hoc statu relinquit. Hæc proposi-
tio quantum ad primam partem, inquit Fa-
cultas, universaliter intellecta Sacris Scri-
pturis dissona est, altera vero, quæ de in-
ferno mentionem facit, est manifeste hære-
tica.

Sequentes duæ propositiones respi-
 ciunt Sanctorum, atque Patriæ cultum
 qui

qui ultimus Deo exhibetur. Doctores Sæc. XVI. hanc ferunt censuram, *Prima propositio*, A C 1525.
qua innuitur, fideles Sanctis, eorumque imaginibus cultum latricæ exhibere, erronea est, & Auctor de fidelibus perperam sentire se monstrat. Hæc autem, qua dicitur, illum, qui aliquem præter Deum honorat & glorificat, non glorificare Deum ut Deum, aperte doctrinæ D. Pauli adversatur, ac ideo hæretica est.

Postquam Doctores hæc propositiones proscripserant, alias quoque damnarunt, quas idem Caroli ad S. Dionysii festum in S. Gervasii Ecclesia ad populum dixerat. Has inter prima erat de templis & Ecclesiis, quas velut superfluas rejicit, asseverans, *illas ex consecratione nihil sacri recipere, omnemque locum sub cælo, quod verum est Dei tabernaculum, esse aptiorem ad Deum exorandum, eique sacrificandum, imo etiam consecrandum, quam templa hominum manu facta; idque demonstrare nititur ex D. Pauli textu, ubi ad Hebræos cap. 9. scribit: Christus assistens Pontifex futurorum bonorum per amplius, & perfectius tabernaculum non manu factum &c.*

Hæc propositio, inquiunt Doctores, impius est error Waldensium, & Wiclefii Discipulorum.

Sæc. XVI.
A.C. 1525.

II. *Non augetur honor Dei accensis cereis, oblationibus & sacrificiis.* „ Hæc
„ propositio rursus tanquam Vigilantii,
„ Wiclefi, & Lutheri error damnatur. „

III. *Sacrificium laudis nil aliud est, quam laudare Deum in omnibus operibus suis, Sacrificium vero Altaris idem est ac commemoratio Redemptionis.* „ Hæc propositio
„ Sacræ Paginæ manifeste dissentit, & hæretica est. „

IV. Author exponens illud Psalmi 49. v. 15. *Redde altissimo Deo vota tua, dixit, votum nihil aliud est, quam desiderium, votum. ac pia ad Deum affectio.* „ Hæc propositio adeo indistincte prolata, falsa
„ est, & perniciofa. „

V. *Nos non sentimus, sed Deus sentit in nobis: orationes, & omnia vivunt in Deo, nec tamen Deus cognitionem habet sensitivam.* Hæc propositio hæresis est, & blasphemia.

VI. Ubi Caroli explicabat hæc Verba ex actis Apostolorum cap. 17. v. 28. *In ipso vivimus, movemur, & sumus asseruit, nos sumus in Deo, non autem Deus est in nobis.* Hæc propositio hæretica est, cum de fide certum sit, Deum esse ubique.

VII. *Cum adeo nobilem habeamus animam, ut ipsius Dei genus simus, nonne turpe est,*

est, si nos adeo demittimus, ut honorem ^{Sæc. XVI.}
 idolo exhibeamus, veluti aureæ, argenteæ, la- A.C. 1525.
 pideæ, vel ligneæ imagini? Hæc propo-
 sitio in septima Synodo jam damnata
 fuit.

VIII. *Depingere Trinitatem nefas est,
 & impium.* Hæc assertio falsa est, schis-
 matica, probato Ecclesiæ ritui contu-
 meliosa, ac Wiclefi error.

§. XXIII.

*Censura contra Jacobum Pouent,
 ejusque apologiam.*

Eadem Facultas plures propositiones ^{Argentre}
 damnavit, quas Jacobus Pouent in ^{l.cit. fol. 30.}
 Meldensi Diœcesi enunciaverat; simul-
 que alias proscripsit propositiones, quas
 ex libro, cui titulus: *Defensio seu Apo-
 logia propositionum Jacobi Pouent per
 Matthæum Saunier composita*, extraxerat.
 Lata est hæc censura die nona Decembris
 Anno Christi millesimo quingentesimo
 vigesimo quinto, postquam Parlamen-
 tum hunc librum ad Facultatem trans-
 miserat. Erant autem sequentes Jaco-
 bi propositiones.

Prima negat Purgatorium. II. Est
 contra librum secundum Macchabæo-
 rum, III. asserit, quod Ecclesia Græca
 non sit hæretica, etsi Purgatorium non
 admittat. IV. Purgatorium per Sacer-
 dotum

Sæc. XVI.
A.C. 1525.

dotum avaritiam fuisse introductum ad-
struit. V. Affirmat, Judam Macha-
bæum non adeo fuisse Sanctum, quin er-
rare potuerit *mittendo Hierosolymam duo-
decim millia drachmas argenti.* VI. Te-
net, quod *Deus nullum habeat Vicarium.*
VII. Negat *præceptum Ecclesiæ de confes-
sione peccatorum semel in anno.* VIII. Af-
firmat, *non esse nimium credendum Docto-
ribus Ecclesiæ.* IX. Reprobat hanc B.
Virginis salutationem: *Salve Regina.* X.
Afferit, *non esse offerendas candelas cuidam
Sancto aut Sanctæ.* XI. Tradit *Missas
nihil juvare in remissionem peccatorum.*
XII. Docet, quod *sufficiat audire Verbum
Dei, parum autem sit audire Missam.* XIII.
*Bullas & Indulgentias Pontificis nominat
imposturas diaboli.* XIV. Afferit, quod
*Baptismus parum sit, nempe signum quod-
dam; aqua quoque benedicta nihil sit.* Om-
nes hæ propositiones varia censura
fuerunt notatæ; nam aliæ tanquam fal-
sæ & impiæ, aliæ velut potestati Eccle-
siæ, ac Sedi Apostolicæ injuriosæ, Sa-
cris literis contrariæ, scandalosæ, & hæ-
reticæ &c. fuerunt proscripæ.

Propositiones vero, quæ ex Apologia
Matthæi Saunieri fuerunt decerptæ,
ferme eosdem continent errores, eo-
quod in illis cunctæ fere Jacobi propo-
sitiones propugnentur: earum autem
præcipuæ sunt. *I. Sacræ paginae non affir-
mant,*

mant dari purgatorium. II. Deus cum Sæcul. XVI. A.C. 1525.
 sit ubique, non indiget Vicario seu Locum-
 tenente. III. Nunquam Antiphona Salve
 Regina a Spiritu Dei concinnata fuit. IV.
 Imagines Sanctorum juxta S. Augustinum,
 & duo Concilia nil aliud sunt, quam Idio-
 tarum chartæ. V. Præstat evertere ima-
 gines, quam si simplex populus illis abutitur.
 VI. Sacræ Paginæ non præcipiunt oratio-
 nes ad Sanctos, preces nostræ sunt dirigen-
 dæ ad Deum. VII. Christus Dominus præ-
 cepit Sacrificium Missæ pro vivis, & non
 pro mortuis. VIII. Melius est audire bo-
 num Sermonem, quam centum Missas. IX.
 Nullum provenit emolumentum Missam au-
 dientibus, quia verba in Missa decantata non
 intelligunt. X. Optimum foret, si Missa
 in idiomate gallico cantaretur. XI. Deus
 solus dimittit peccata, quapropter Christus
 Dominus hanc potestatem non dedit Petro
 per hæc verba: quodcumque ligaveritis &c.
 XII. Papa nullam haberet potestatem di-
 mittendi peccata, nisi Spiritum Sanctum se-
 cum haberet. XIII. Tria vota sunt insti-
 tuta ex affectu carnis, & diaboli. XIV.
 Ablutio aquæ in Baptismo parum est, fides
 enim sufficit. Omnes has propositiones,
 quæ potissima ex parte a Waldensibus,
 Wiclefistis, & Bohemis mutuatæ fue-
 runt, die nona Septembris Facultas
 Theologica censuris perstrinxit, decla-
 ravitque, librum Saunieri esse igne com-
 buren-

Sæc. XVI. burendum, Jacobum vero Pouent ad pu-
 A.C. 1525 blicam palinodiam compellendum.

§. XXIV.

*Censura in propositiones decerptas
 ex Epistolarum & Evangeliorum
 libro ad usum Diœcesis Mel-
 densis scripto.*

*Argentre
 p. 35. &
 tom. I. p. 5.*

Mense priori, nimirum sexta Novem-
 bris die eadem Facultas quadra-
 ginta octo damnavit propositiones, ex
 libro Gallico decerptas, cui titulus: *E-
 pistolæ & Evangelia ad usum Diœcesis Mel-
 densis unacum exhortationibus, singulis e-
 pistolis, atque Evangeliiis adjectis.* Propo-
 sitiones autem erant sequentes: *I. Om-
 nia nobis sunt data & remissa in Christo,
 dummodo in eum credamus. II. Nihil est
 prædicandum præter Verbum Dei. III.
 Deus, & Christus, non autem Angeli, aut
 alia creatura est invocanda. IV. Creden-
 dum est Verbo Dei juxta intelligentiam sui,
 non nostri Spiritus. V. Quicquid habe-
 mus provenit a bonitate Dei, non autem a
 nostris meritis. VI. Dona gratiæ, quæ
 sunt in nobis, non veniunt a nostris meritis,
 sed duntaxat a liberalitate, & infinita Chri-
 sti Domini bonitate. VII. Salus non est in
 nostra potestate, sed in sola bonitate divi-
 na. VIII. Omnes populi, si credunt in
 Chri-*

Christum, eum videbunt, & salvabuntur. Sæcul. XVI.
IX. Fides, spes, & charitas in hoc mundo A.C. 1525.
ab invicem non separantur. X. Fides, quæ
absque charitate est, fides non est. XI.
Solum Dei Verbum est nutrimentum animæ.
XII. Pater in Trinitate potest dici major
Filio, secundum divinitatem, quia illius Pa-
ter est. XIII. Non possumus Christo Do-
mino gratias agere, nisi quatenus in eum cre-
dimus. XIV. Quia Christus mortuus est
pro nostris peccatis, pro eorum expiatione
nos nihil ultra facere debemus. XV. Ut
hæredes simus Regni Dei, sola fides sufficit.
XVI. Doctrinæ hominum non possunt pa-
scere animas nostras, sed potius eas oc-
cidere.

§. XXV.

*Melanchtonis sententia de Lutheri
 connubio.*

Cum interea Franciæ Regnum ab er- *Sleidan. in*
 roribus, quibus Germania inficie- *comm. l. 4.*
 batur, eximio Facultatis Theologicæ *p. 159.*
 zelo præmuniretur, Lutherus apud Ger-
 manos numero ac Sectatorum poten-
 tia indies crescebat; quocirca omne ne-
 fas impune attentare integrum sibi
 esse ratus, publice incæstis utrinque nu-
 ptiis sibi copulavit Catharinam de Borre,
 quæ ante biennium unacum aliis octo
 e Nimicensi monasterio noctu auffuge-
 rat.

Sæcul. XVI.
A.C. 1525.

rat. Perfidus hic fidei defertor quam-
diu Fridericus Saxonix Elector super-
stes erat, nunquam de sacrilego ejus-
modi connubio cogitare ausus es, cum
eum tales nuptias abominari nosset,
eo autem fatis functo mox libidini suæ
satisfacere constituit. Igitur Nuptia-
rum solemnia exeunte Mense Junio, cu-
jus undecima die ejus scortum vigesi-
mum sextum ætatis annum agebat, ce-
lebravit, pluresque personas illis inter-
esse rogavit. Eo tempore hæresiarcha
quadraginta quinque annos natus erat,
cujus factum vehementer obstupesce-
bant omnes, eo quod Vir ille, Sacerdos
& Monachus, quem ipsius Sectatores
velut purioris Evangelii restauratorem
universo Orbi deprædicabant, jam pu-
blico, & quidem sacrilego foeminae Deo
sacratæ connubio sese jungeret; tam
turpe facinus Lutherum non modo ini-
micis, sed ipsis etiam amicis suis invi-
sum reddidit, ejusque clientes, alioquin
ipsi omnium addictissimi in summam ad-
mirationem rapiebantur, quinimo ipsi
Luthero postea flagitii recordatio vere-
cundiæ fuit; percipiamus enim, quæ
hanc in rem Melanchton in quadam E-
pistola ad Camerarium Græce perscri-
psit, *Lutherus*, inquit Melanchton; *dum*
Adam in vi nil minus cogitaretur, nemine amicorum
ta Lutheri. consulto, sub vesperum ad canam præsentibus

bus Pomerano Pastore, advocato, & pictore Sæcul. XVI. A.C. 1525.
 quodam Catharinam sibi matrimonio junxit; omnes obstupescere cœperant, Lutherum temporibus iniquissimis tantum non habuisse animi, ut patricæ suæ malis compateretur; imo parum illum sollicitum videri de impendentibus malis, suaque auctoritate, hoc tempore tantopere necessaria. Recenset postea Melanchton amico suo hujus matrimonii causas, scio equidem, scribit ille, Lutherum non esse humanitatis inimicum, naturali forte necessitate huc deductum, hoc vitæ genus esse quidem commune, sed tamen sanctum, de cetero calumnia est, siquid aliud Lutheri objiceretur. (*)

Nihil in hac actione, prosequitur Melanchton improbare possum quam temporis importunitatem, datamque inimicis calumniandi occasionem, de cetero omnia ago pro consolando Lutheri, qui propter hanc status mutationem maxime turbatus est.

§. XXVI.

Lutherus Sacerdotes & Monachos ad sui imitationem adhortatus.

Mæstitiam e Lutheri animo eliminare

(*) Nimirum tunc communis erat fama, Catharinam, antequam publicas cum Lutheri nuptias inierat, jam ex eo fuisse gravidam.

Hist. Eccles. Tom. XXXV. E

Sæcul. XVI. re Melanchtoni perfacile fuisse vi-
 A.C. 1525. detur; quippe Lutherus perfrictæ fron-
 tis homo, cum præ pudore in extremis
 mundi angulis se abscondere debuisset,
 Ep. Erasmi. lib. 18. ep. 13. flagitium suum non modo tueri præsu-
 l. 19. ep. 41. mebat, sed ceteros quoque Sacerdotes
 ac Monachos ad sui ipsius imitationem
 adhortabatur. Ast Ejusmodi connubia
 calamō suo exagitans Erasmus, qui æ-
 quior, quam novi hi Reformatores, pu-
 rioris Evangelii æstimator fuit, in qua-
 dam sua epistola hæc scripsit. „ O præ-
 „ claros Ecclesiæ Reformatores! vo-
 „ cant se Apostolos, & tamen solemnem
 „ cælibatus possessionem abjiciunt, ut
 „ uxoribus jungantur, cum tamen veri
 „ Apostoli Domini nostri Jesu Christi
 „ juxta omnium Sanctorum Patrum
 „ traditionem relictis uxoribus Cæli-
 „ batum amplexati fuerint, ut unice in
 „ Deo atque Evangelio occupati esse
 „ valerent. „

§. XXVII.

*Raimundi Vich, & Sigismundi Gon-
 zagæ Cardinalium obitus.*

Hoc anno die vigesima quinta Julii
 Raimundus Vich Cardinalis Veru-
 lis in monasterio Ordinis Cisterciensis
 extremum diem clausit, ejusque Corpus
 Romam delatum in Ecclesia Sanctæ
 Crucis in Hierusalem conditum est.

Is

Sæc. XVI.
A.C. 1526.

Is erat Valentiaë in Hispania natus, & postquam in Curia Romana longo admodum tempore Protonotarii Apostolici munere functus erat, tandem Cephalodensis Episcopatus in Sicilia Administrator est constitutus, cujus tamen Ecclesiæ regimen consentientibus Papa, & Ferdinando Arragonum Rege abdicavit Anno Christi millesimo quingentesimo vigesimo quinto, sed paulo post Barcinonensi Episcopatu donatus est, Anno autem Domini millesimo quingentesimo decimo septimo eundem Leo X. Presbyteris Cardinalibus titulo S. Marcelli adscripsit.

Itidem hoc anno Mense Octobri Sigismundus Gonzaga Mantuæ vivis ereptus est, quem Julius II. anno salutis millesimo quingentesimo quinto Cardinalem nominavit. Is primo quidem sæculari militiæ nomen dederat, sibi que maximam nominis sui laudem conciliaverat, cum vero Clericalem militiam profiteretur, meritorum suorum amplitudine haud minorem sibi famam comparavit.

Anno sequenti millesimo quingentesimo vigesimo sexto Oecolampadius Lutheri exemplum secutus, itidem sacrilegis nuptiis se polluit, ac juvenis cujusdam adolescentis forma fascinatus eandem sibi thori sociam sele-

subsequenter alliceret. Tunc & Deus se Sæcul.XVI. A.C.1526.
 videndum præberet in gloria, igitur eripiat
 se ex scelesto, & impio statu, in beatum di-
 vinumque statum Matrimonii, ubi Deus pro-
 pitium se facit inveniri. Ut vero hanc fa-
 crilegam propositionem quodammodo
 comprobaret, addidit, opus ac voluntatem
 Dei esse, ut vir habeat mulierem Gen. 1.
 Non est bonum (inquit Deus) virum esse
 solum, faciam ei adjutricem, quæ circa eum
 sit: Ubi ergo Deus non facit miraculum,
 Angelum ex homine faciens, non possum vi-
 dere, quomodo vir queat absque ira, & in-
 dignatione Dei solus ac sine muliere perma-
 nere. Attamen Archiepiscopus, cum sa-
 pientia ac prudentia clarus esset, impro-
 bam hæretici levitatem, audaciamque
 contempsit, ac nequidem ad ejusmodi
 literas respondit.

§. XXIX.

*Supremus Ordinis Teutonici Ma-
 gister Lutheri Sectæ additus,
 ac connubio junctus.*

Attamen Lutheri suggestionibus ma-
 gis faciles aures præbebat alius qui-
 dam Albertus, Moguntino Electori san-
 guine junctus, necnon magnus Ordinis
 Teutonici Magister. Hic ordo, post-
 quam se ab Ecclesiæ gremio segregave-
 rat, ac per centum quinquaginta & am-
 plius

Sæcul. XVI. plus annos cum Polonis bellum gesserat, simul supremi domini jus amisit; A.C. 1526. illius enim caput Albertus Brandenburgicus, cum Cæsarem Italicorum æque ac Gallorum armis valde implicatum in Hispaniis hæere nosset, se tam acriter a Polonis vexatum mentiebatur, ut nisi prompto juvaretur auxilio, proximus ruinæ esset. Quocirca Cæsaris opem implorabat, cum autem supplicia tardius adventarent, cuncta Ordinis sui privilegia evertit, potissimam ærarii partem suos in usus impendit, Prussiam cum Polonis divisit, seque eorum præsidio commisit, ac mediam, quæ ei adhuc supererat Provinciam, illis vectigalem reddidit, ea tamen lege, ut posterum illam velut Ducatum sibi proprium possidere, atque beneficiario nomine ad hæredes suos transmittere permetteretur. Ast genuinam tam subitæ mutationis causam vix integro Mense dissimulare poterat; quamvis enim jam sexagesimum nonum ætatis suæ annum emensus esset, nihilominus summa hæc senectus nondum in eo extinxerat effrænatam nubendi libidinem: Quapropter Dorotheam Holsteinii Principem sibi copulavit, peractoque connubio adhuc triginta ferme annos vita superstes vixit; improbo hujus consilio Lutherus flagitium suum honestare, prom-

promptamque illius executionem exemplo a se prius dato adscribere haud dubitabat. Sæcul. XVI;
A.C. 1526.

§. XXX.

Disputatio inter Erasmus & Lutherum de libero arbitrio.

Exeunte hoc anno Lutherus arrepto *Cochl. l. 2. p. 140.*
calamo libellum edidit *de servo arbitrio*; jam antea Erasmus alium scripsit *Sleidan. l. 4. p. 123. l. 9. p. 273. & 274.*
librum, cui titulus: *Diatriba de libero arbitrio contra Lutherum*, in cujus operis præfatione asserit, hanc quæstionem omni ævo acriter fuisse agitatam, atque arbitrii libertatem a nemine vehementius impugnatam, quam a Martino Lutero, hancque ob causam se hujus Doctoris dogma suppresso ejus nomine evertens aggredi. Postea dicit, negari haud posse, quod efficax virtus libero arbitrio insit, cum sacræ Paginæ nos hortentur, ut si peccatis obnoxii simus, a malo recedamus, viamque pœnitentiæ amplectamur, si vero per salutis semitam incedimus, ad majorem perfectionem tendamus: Post hæc affirmat, quod nos mali causa simus, omne autem bonum a Dei bonitate procedat, cui omne, quod sumus, debemus. His ita expositis ad ipsam quæstionem transit, atque ex Sacro Codice

Sæcul. XVI. ostendit, hominem cum libertate esse
A.C. 1526. creatum, ejus vero intellectum, voluntatem atque naturam Adami peccato fuisse læsam, proin ut a peccato redimatur, gratiæ divinæ adjutorio indigere, ceterum illius libertatem quamvis primi Parentis noxa ingens accepisset vulnus, nullatenus tamen penitus esse destructam.

§. XXXI.

Analysis libri hujus de libero arbitrio.

Post hæc hæresin Pelagii recenset, qui hominem solis liberi arbitrii sui viribus salutem consequi posse assererat. Ostendit inter Theologos, quorum diversas refert opiniones, haud alios magis extollere liberum arbitrium, quam Scotistas, cum hi docerent, quod homo ante gratiam actiones *moraliter* bonas elicere posset. Eorum vero sententiam nimis rigidam existimat, qui omnes actiones, quantumvis *moraliter* bonæ videantur, a Deo rejici tenent, simulque affirmant, quod Pagani quadam naturali Dei cognitione illustrati quosdam actus *moraliter* bonos exercere potuerint. Profitetur Sancti Augustini sententiam plurimum favere gratiæ, cum doceat, quod homo peccato obnoxius non possit

fit

fit se convertere, nec salutis opera ex-
ercere, nisi per gratiam mere gratuitam,
quam S. Doctor *operantem* appellat, fit
excitatus, adeo, ut quamvis actio bo-
na simul per liberum arbitrium & per
gratiam fiat, nihilominus gratia volun-
tatem præveniat. Postea duo gratia-
rum genera distinguit, hanc generalem,
quæ nonnisi gratia naturæ est, alte-
ram particularem, quæ ad pœnitentiam
excitat peccatorem, qui nihil promer-
itus est, priusquam recepit gratiam,
quæ peccatum delet, & hominem red-
dit Deo acceptum. Prima hæc gratia,
inquit Erasmus, cuilibet datur, & a no-
stro libero arbitrio dependet. Ceterum
Erasmo nimium dura nec toleranda vi-
detur eorum sententia, seu potius er-
ror, qui liberum arbitrium non nisi ad
malum vires habere contendunt, illud-
que nequidem unacum gratia bonum o-
perari affirmant, sed solam gratiam in
homine bonum operari, arbitrium ve-
ro mere *passive* se habere tradunt. De-
nique eorum opinionem tanquam nul-
latenus admittendam rejicit, qui libe-
rum arbitrium nonnisi nudum nomen
esse, nec unquam vel in Angelis, vel in
Adamo aut aliis hominibus nec ante
nec post gratiam vim ullam habuisse
propugnant, tenentque, quod solus Deus
in nobis & bonum & malum opere-

Sæcul. XVI.
A. C. 1526.

Sæcul. XVI. tur, cuncta vero, quæ homo facit, ex ne-
 A. C. 1526. cessitate faciat. Hunc æque ac prio-
 rem errorem Erasmus impugnat.

Demum argumenta a Luthero ad-
 versus liberum arbitrium allata confu-
 tat, ostenditque, quod omnes Sacræ Pa-
 ginæ textus, in quibus de gratia homi-
 ni ad bonum operandum necessaria
 mentio fit, eo ipso libertatem operantis
 comprobent, eo quod supponant, quod
 gratia succurrat, adjuvet, assistat, & o-
 peretur cum homine, proin quod etiam
 hominis voluntas agat. Tortas post-
 modum rejicit Hyperboles eorum, qui
 asserunt, quod homo adeo nihil prome-
 reri valeat, ut omnia ejus opera bona
 sint peccata; aut quod nostra voluntas
 non plus agat, quam vas in manu
 figuli, & cuncta, quæ facimus, necessa-
 rio agamus. Ejusmodi falsas opinio-
 nes, atque errores confutat, eo quod
 Dei justitiam æque ac misericordiam e-
 vertant, iisque omnibus repugnent,
 quæ scriptum Dei Verbum de præmiis
 atque pœnis tradit, simulque inanes ef-
 ficiunt minas, atque hortationes, &
 monita, quæ nobis idem suggerit. Ob-
 servat Sanctum Augustinum, habita
 disputatione cum Pelagio, minus quam
 antea libero arbitrio tribuisse. Deni-
 que totum Erasmi opus eo collimat, ut
 ostendat, primum impulsus ad bonum
 unice

unice gratiæ esse attribuendum, consensum vero, operisque progressum voluntati simul & gratiæ, perfectionem autem gratiæ esse adscribendam; ita tamen, ut gratia & voluntas, simul ambo ad eandem actionem concurrant, quamvis gratia principalis illius causa existat. Hac ratione, profequitur Erasmus, homo bonas producit actiones, sed imperfectas, de quibus gloriari nequit; earum enim meritum Deo in acceptis referre debet; eo quod libertatem quidem habeat, ea tamen absque gratia bonum operari non possit.

Sæcul. XVI.
A. C 1526.

§. XXXII.

Melanchton Lutheri rabiem indignatur.

Hunc Erasmi libellum Lutherus vilipendere videbatur, eo quod latino fermone conscriptus, nec a plebe, nec a Principibus hujus idiomatis ignaris intelligi posset. Cum vero ab Emsero & Cochlæo in Germanicam quoque linguam versus esset, Lutherus illum confutare nitebatur, verbis tamen adeo asperis, styloque adeo vehementi, ut ipse Melanchton haud ultra se cohiberet, quin hæc in verba prorumperet: *Utinam sileret Lutherus, sperabam illum crescentibus annis mitigandum, verum quotidie*

*Epist. Melanchton. l. 4.
ep. 28. lib. 18.
ep. 11. § 22.*

fit

Sæcul. XVI. fit ferocior. Horrende me hoc torquet: in
A. C. 1526. *felix erit disputatio, nisi finem Deus im-*
ponat.

§. XXXIII.

Lutheri liber de seruo arbitrio con-
tra Erasmus.

Inter opera
Luth. de
seruo arbit.
to. 2. fol. 426.
429. 431. 435
ibid. fol. 444.

Verum non modo haud toleranda e-
 rant convitia ac contumeliæ, quas
 in Erasmus evomuit, sed vel maxime
 horrenda fuit libri sui doctrina; tradi-
 dit enim, non solum post lapsum homi-
 nis liberum arbitrium penitus extin-
 ctum esse, (qui error novæ, spuriaque
 reformationis sectatoribus communis e-
 rat) sed insuper docuit, quod nemo a-
 lius præter Deum liber esse possit, ac
 præscientia & Dei providentia id effi-
 ciat, ut cuncta fiant ex immutabili, æ-
 terna, & ineluctabili Dei voluntate,
 quæ diruit, atque evertit totum libe-
 rum hominis arbitrium, præterea affir-
 mavit, quod libertas, seu liberum arbi-
 trium nil nisi nudum nomen sit, folique
 Deo competat, nequaquam vero homi-
 ni vel Angelo, vel cuicumque alteri
 creaturæ convenire possit.

Ex tam blasphemio dogmate com-
 pellebatur Lutherus, ut Deum omnium
 scelerum auctorem constitueret, ac ne
 id quidem dissimulanter, sed disertis o-
 mnino

mnino verbis effutiebatur, affirmans, „li-
 „berum arbitrium nil nisi inane nomen Sæcul. XVI.
 „esse, Deum in nobis malum æque A.C. 1526.
 „ac bonum operari, magnam fidei per-
 „fectionem in eo consistere, si creda-
 „mus, Deum justum esse, quamvis
 „per suam voluntatem necessario da-
 „mnabiles efficiat, adeo, ut damnato-
 „rum suppliciis delectari videatur. „
 Præterea in hæc verba prorupit Luthe- ibid. p. 465.
 rus: „Placeat nobis Deus, quando in-
 „dignos coronat, nec nobis displiceat,
 „quando innocentes damnat; tandem
 „ita concludit: Hæc dico, non inqui-
 „rendo, sed ea sic definiendo, nec ea
 „alterius cujusque judicio subicere
 „volo, sed omnibus & singulis consu-
 „lo, ut meæ sententiæ sese submit-
 „tant. „

§. XXXIV.

*Hyperaspistes Erasmi contra
Lutherum.*

Erasmus, cum se a Luthero tam indi- Cochl. ann.
 gno modo haberi cerneret, ejus libro 1526. p. 144.
 duos alios opposuit, quos Hyperaspisten
 appellavit, id est, *defensorem Diatribæ*;
 Concinnabat hoc opus tanta celeritate,
 ut in hoc labore nonnisi decem aut
 duodecim dies impenderet. In eo Lu-
 therum his verbis redarguit: *Quam
 multa*

Sæcul. XVI. multa sunt in tuo libro prorsus aprosdionij-
 A.C. 1526. sa, supervacanea, quot in locis communi-
 bus moræ, quantum convitiarum, quam multa manifestæ vanitatis, quantum stropharum, quantum figurati morsus, quam multa parum pudenter detorta ac depravata. Primum vero demiror, cum mea Diatriba nihil habeat, nisi moderatam de re disputationem, cumque e propinquo allatret Emserus, e longinquo Cochleus objurget, ex Anglia præter Roseum & alios Episcopus Roffensis justis voluminibus te lacestat, ex Gallia Clichtoveus Lutherum oppugnet Antiluthero, ex Italia Longolius elaboratam orationem in te torserit. Denique cum hic habeas ex tuæ sodalitatis Coriphæis, qui tibi sedulo facestant negotium, quorum Zwinglius dogma tuum de Eucharistia oppugnat; cum idem fecerit Capito, & Oecolompadius. Hæc inquam, cum ita sint, demiror, quo consilio ad omnes obmutescens, nostræ Diatribæ respondendum putaris. Postea Lutherus suam animi levitatem exprobrat, dicitque: *Quis unquam sapuit, qui vel latum, ut ajunt digitum dissensit a tuis dogmatibus?* Postremo calumnias, quas Lutherus impudenti calamo in eum effudit, a se amolitur. His absolvitur prima hujus libri pars. In altera Erasmus confutat responsa, quibus Lutherus textus allegatos, necnon argumenta contra suam opinionem allata enervare
 uite

nitebatur. Hoc Erasmi opus justum vo-
lumen efficit, ac potissima illius pars po-
tius personam Lutheri, quam doctri-
næ summam tangit, nec novum quid
hac in re exhibet; nihilominus Luthe-
rus neutram hyperaspistis partem con-
futare est ausus.

Sæcul. XVI.

A.C. 1526.

§. XXXV.

*Lutheri epistola ad Georgium Sa-
xonice Ducem.*

Sub idem tempus Lutherus datis lite-
ris Georgium Saxonie Ducem indu-
cere conabatur, ut ementitum Evan-
gelium in sua ditione prædicari permit-
teret, *quamvis*, scripsit Lutherus, *Illustris-
sima Clementia vestra non velit credere
doctrinam meam esse verbum Dei, nihilomi-
nus neque vestra Clementia, nec ullus homi-
num doctrinam meam extinguet, aut impe-
diet: oportet eam progredi, sicut & hæc-
tenus fecit. Id unum doleo, quod videre de-
beam, quomodo illustrissima Clementia ve-
stra tam horrendè impingat in lapidem an-
gularem Christum: cum Deus alioquin tibi
multas bonas virtutes, & proprietates aliis
in rebus dederit. Oro & subjicio me, ac
gratiam quero, ubicunque Clementiam ve-
stram offendi sive scriptis, sive verbis . . .
Remitto item ex corde omnia, quæcunque
Ill. Clementia vestra contra me egit, solum-
modo*

Cochl. l. cit.

p. 126. &

p. 127.

Sæcul. XVI. modo emoliri se sinat in hoc uno articulo, ut
 A. C. 1526. verbum Christi, quod per me in lucem venit,
liberum sit, de quo abs dubio gaudebunt omnes Angeli in cælo. Ad hæc Georgius Luthero respondit, in hæc verba: *Afirmare tibi possumus, nobis Evangelium tuum curæ parum esse, cum sit a Capitibus Christianitatis pro reprobo iudicatum. Id unum curavimus, ut, ne a nostris acceptaretur, pro viribus præcaveremus. . . . Tu nos admones mortis, cuius certi sumus, quid autem fieret, si tuum amplexi Evangelium moreremur? Nonne Deus dicere posset: Unde hic, qui novum Evangelium cum tot fructibus malis secum affert? nonne dixi tibi, ut arborem ex fructibus cognoscas, noti sunt mali fructus inde producti. Ex tua doctrina hæreses renovantur, omnis Dei cultus aboletur. Quando plura facta sunt sacrilegia, rebelliones, deprædationes sacrarum domuum, rapinæ ac furta, apostasia, & adulteria, nisi post productum Evangelium tuum? Serva tu Luthere Evangelium tuum, nos permanebimus apud Evangelium Christi, sicut recipit illa Ecclesia Catholica, & servat; id quod Deus nos adjuvet. . . . Tibi suspecti sumus tanquam adulationibus circumdati, tu adulatores quærito iis in locis, ubi te vocant Prophetam, Apostolum Germanorum, & Evangelistam; hic certe adulatorem non reperies. „ Tu „ vero ad saniora redi consilia, & quantum*

„ tum in te est, extrema, quæ Eccle- Sæcul XVI.
 „ siæ intulisti, ac singulis diebus eidem A C. 1526.
 „ infers, mala reparare fatage. „

§. XXXVI.

*Epistola Lutheri Angliæ Regem ad
 hæresin in regnum inducendam
 sollicitantis.*

Nec prospero magis successu Angliæ Regem ad sua studia pertrahere nitentur Lutherus. Non deerant, qui eidem spem facerent, fore, ut iratum Regem facile placare, imo ad suam quoque sectam allicere posset; quocirca epistolam ad eundem pericripfit, submissione atque adulatione plenam. Inter alia sic Regem interpellavit; *Inter oper. Luth. ep ad Reg. Angliæ tom. 2 fol. 92. Cochl. l. c. p. 132. 135.*
his literis prosterno me pedibus Majestatis tuæ, & quantum possum humillime per Crucem Christi veniam rogo, in quibuscunque Majestatem tuam læsi. Dein si Majestati tuæ non videbitur contemnendum, ut alio libello publico Palinodiam cantem, faciam illud libentissime.

§. XXXVII.

Accerrimum Regis Angliæ responsum.

Regis Angliæ responsum ad Lutherum expectatione sua longe acerbius e- *Cochl. l. c. 136 & 137.*
Hist. Eccles. Tom. XXXV. F rat;

Sæcul. XVI. rat; Henricus enim eidem objectabat
 A.C. 1526.

*Inter opera
 Episcopi
 Roffensis u-
 nacum lib. de
 Sacrament.
 Sleid. comm.
 l. 6. p. 165.*

animi sui levitatem, doctrinæ suæ erro-
 res, cunctaque abominanda scelera, quæ
 contra Deum, Ecclesiasticos & sæcula-
 res Principes, necnon adversus omnia
 sanctissima quæque per solidos octo vel
 novem annos commisit. Acrius vero
 eidem exprobravit inæstas æque ac sa-
 crilegas nuptias: *Miror, inquit, quod
 te non pudeat serio levare palpebras, dum
 diabolo instigante in eam ingenii levitatem
 cecidisti, ut ob carnis ineptias, & obscenas
 libidines, cum frater Augustinianus sis, Mo-
 nacham Deo dicatam scelerato compressu
 violares. Quale flagitium si designasses o-
 lim apud Romanos Ethnicos, & Monacha
 terram viva subiisset, & tu ad mortem us-
 que verberibus esses multatus. Verum e-
 tiam, quod nimio est execrabilius, eam publice
 pro uxore nuptiis inæstissimis traduxisti, at-
 que ita palam summo per totum mundum
 opprobrio, summo cum totius mundi stupore,
 summaque cum sanctissimorum votorum con-
 tumelia per nefas abuteris in quotidianum
 prostibulum. Denique, quod omnium ma-
 xime est detestandum, cum te deberet tam exe-
 crandi facinoris pudor, & dolor obruere,
 pœnitentiæ loco præ te fers miser impuden-
 tem gloriam, tam longe fugiens imploratio-
 nem veniæ, ut etiam in tui sceleris exemplum
 passim per pseudoreligiosos literis ac libris
 alios provoces. Reliqua totius hujus e-
 pistolæ*

pistolæ æque gravi stylo concepta erant; Sæcul. XVI. A C. 1526.
 præprimis vero vehementer invehebatur in Lutherum, quod ejus librum de Sacramentis *nonnisi Henrici a subdolis Sophistis subornati partum* dicere, ac Volfæum Eboracensem Cardinalem convitiis proscindere ausus fuisset; quocirca Rex eidem Luthero hæc declarabat, *librum hunc & meum esse multi majori fide digni, quam sunt tui testes, cognoscunt. Et ego, quanto tibi minus placet, tanto magis libenter agnosco.*

§. XXXVIII.

Lutheri rabies contra Angliæ Regem.

Pœnituit brevi Lutherum, quod mitius Sleidan. l. c. e-p. 166. Angliæ Regi perscripisset; cum enim quandoque rabiem suam eo duntaxat sine temperaret, ut illi, quos offendit, pro venia supplices ad pedes ejus procumberent, ita totam bilem suam in eos effundebat, qui ejusmodi submissionem exhibere cunctabantur. Luculentum hujus arrogantiae specimen præbuit in suo libello, quem inscripsit, *Responsum ad maledicum, & calumniosum Regis Angliæ scriptum.* In eo Regem his verbis alloquebatur: „Vehementer „doleo, quod te adeo moderate habuerim, id amicorum precibus victus
 F 2 „feci

Sæcul. XVI „ feci, spe facta, hanc modestiam tibi
 A.C. 1526. „ proficuum fore, eademque ratione
 Ad maled. „ permotus pari humanitate Cajetano
 Regem resp. „ Legato, Georgio Saxoniae Duci nec-
 Rom. 2. f. 493. „ non Erasmo perscripsi: sed spe mea
 „ frustratus, imposterum haud ultra in
 „ ejusmodi imbecillitatem prolapsurus
 „ sum. „ Porro quamvis hic Hæreticus
 totus hisce scurrilitatibus esset absor-
 ptus, suam tamen lenitatem hisce ver-
 bis extollere præsumebat: *Verum est pro
 firmitate doctrinae meae, aiebat in suo re-
 sponso ad Regem, in superbia nec Impe-
 ratori nec Principi nec Sathanæ cedo, pa-
 ratus tamen sum, si Rex deposita Majesta-
 te sua mecum congregari vellet, agerem cum
 illo, ita ut ab hominum humillimo & mo-
 destissimo plus requiri non possit. Vere enim
 ovis sum, & ovis maneo, in simplicitate
 mea mali nihil de aliis credo.*

Nihilominus, quamvis Henricus
 Rex spurio Evangelio strenue obsisteret,
 Lutherus tamen in Anglia plures recen-
 sebat fautores, ac clam hæreses suas
 sermonibus ad populum dictis per suos
 Sectatores spargere moliebatur. Cum
 vero inde nonnisi lento pede venenum
 serperet, Lutherus in astu consilium
 quæsit, cui si secundus adspirasset
 successus, brevi ingenti progressu hære-
 sis sese diffudisset: Moliebatur novi Te-
 stamen-

stamenti in Anglicum idioma translati Sæcul. XVI.
A.C. 1526.
 editionem, quæ a se olim vulgatæ con-
 fona, multis in locis depravata erat,
 ut ex ipsius sacri Codicis testimonio er-
 rores suos comprobare videretur. Rei
 gerendæ negotium in se susceperunt duo
 Angli Christianæ fidei desertores, qui
 hanc versionem Coloniensibus literis ex-
 cudi curarunt. Jam prælum longius
 processerat, cum impium hoc consilium
 tandem hac ratione detegeretur. Ve-
 nerat eo tempore Coloniam Joannes
 Cochlæus, ut ibidem Ruperti Abbatis
 opera prælo subjiceret; cum igitur no-
 vum Testamentum a Lutheranis corru-
 ptum edi comperiret, rupta omni mora
 hac de re urbis Magistratum certio-
 rem reddidit, qui tamen omni solertia nequic-
 quam adhibita nullum ex hisce exem-
 plaribus conquirere poterat, eo quod
 Lutheri affectu, accepto secreti proditi
 nuncio, jam omnia distraxissent, atque
 ambo Angli quaterniones jam impressas
 Wormatiam transtulissent, ut ibidem cæ-
 ptum opus perficeretur. Ubi vero Coch-
 læus Henricum Regem, Volsæum Car-
 dinalem, & Joannem Fischerum Ros-
 fensem Episcopum de his admonuerat,
 confestim, ne merx hæc perniciosissima
 in Angliam inveheretur, tam severe pro-
 hibebatur, tantaque diligentia huic ma-
 lo ubique præcavebatur, ut Lutheri fau-
 tores

Sæcul. XVI. A.C. 1526. tores tunc novi sui Testamenti exemplaria in regnum invehere minime auderent.

§. XXXIX.

Zwinglii opinio de Eucharistia.

*Sleid. l. 3.
p. 160.*

Interea Zwinglius se Lutheri Discipulum appellari indignatus, ipse novæ sectæ auctor esse constituit; cumque jam antea Orthodoxæ fidei dogma de Transubstantiatione in Eucharistia impugnasset, nunc quoque realem præsentiam, quam Lutherus admittebat, aggredi, & explicationem, quam Carolstadius ad negandum hoc mysterium adhibebat, eludere moliebatur; Carolstadius enim ad figuras recurrit, docuitque, hoc verbum *Est*, quo Christus in verbis Sacramenti usus est, idem esse, ac *significat*. Zwinglius vero & Oecolampadius diverso paululum modo rem explicabant, de cetero inter se conspirabant, hæc verba: *Hoc est corpus meum* esse figurata. Zwinglius enim assererebat, quod hæc particula *Est* accipiatur pro *significat*, Oecolampadius autem tenebat, in verbo *Corpus* hunc esse sensum; *hoc est figura corporis mei*. Huic sententiæ accesserunt Argentinenses, ac Bucerus & Capito eorum Duces pro aris & focis figurati sensus errorem tuebantur. Ab eo tempore spurix reformationis sectatores

tores in diversas scindebantur factiones Sæcul. XVI. A.C. 1526.
 ac sectas, unde illi, qui novæ huic doctrinæ adhærebant, appellabantur Sacramentarii seu Zwingliani, eo quod Zwinglius omnium primus figurato sensui a Carolstadio excogitato suffragatus, ceteris auctoritate valeret. In hac Zwinglii sententia nec miraculum, nec aliud quicquam, quod naturali lumine comprehendendi non posset, in Evcharistia intervenit, panis fractus, inquiebat, nobis repræsentat corpus Christi immolatum, vinum vero sanguinem effusum; Christus instituendo hæc signa rei nomen illis dedit; nec tamen propterea omnino nuda esse signa ajebat, eo quod recordatio & fides Corporis immolati, & sanguinis effusi nostram animam corroboret, & Spiritus sanctus in cordibus nostris remissionem peccatorum confirmet. En! ad quas tandem nugas totum hoc Mysterium restringant Zwinglii Sectatores.

§. XL.

Zwinglii liber de vera, & falsa Religione.

Anno Christi millesimo quingentesimo vigesimo sexto Mense Martio Zwinglius tractatum edidit *de vera, & falsa Religione*, quem Francisco I. Galliarum Regi nuncupavit. In eo sententiam suam

Sæcul XVI. de Evcharistia prolixo admodum sermone exposuit, sequenti autem Mense Augusto alium vulgavit libellum, cui titulus: *de subsidio Evcharistiæ*, in quo itidem fusius de eodem argumento differit. Adversabatur sat luculenter ejus opinioni sacer Codex; equidem hisce verbis; *Hoc est corpus meum*, opponebat illa: *Ego sum vitis, ego sum ostium, Petra erat Christus &c.* ast ejusmodi exempla non erant prioribus æqualia; nam Christus Dominus hæc verba: *Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*, non eo sensu pronunciaverat, ut vel parabolam proponeret, vel allegoriam explicaret: Hæc insuper verba de se ipsis a reliquo etiam sermone avulsa perfectum præferebant sensum; agebatur enim de nova institutione, quam verbis omnino perspicuis fieri oportebat, nec unquam in sacris paginis hucusque vel ullum reperiebatur testimonium; ubi institutionis signum eo momento, quo instituebatur, absque præparatione prævia ipsius rei nomine insignitum fuisset. Hoc argumento Zwinglius diu noctuque agitabatur, illudque eludere satagebat. Interea tamen, spreta Tigurini Tabularii oppositione, Missæ Sacrificium jubente Senatu fuit abolitum.

Ludov. Lavaterus in Controversia Sacram. fol. 2. 3. & seq.

Zwing. subsid. de Evcharist. p. 247.

§. XLI.

Sæcul. XVI.
A.C. 1526.

Quidam sacræ pagine textus a quodam Spiritu Zwinglio suggestus.

Duodecimo post die Zwinglius somnium habuit, quod ipse in præfato libro refert, & si verbis ejus fides adhibenda, existimabat se cum Tigurinæ Urbis Tabulario in arenam descendisse, hunc vero Missæ abrogationi vehementer obstitisse, atque in maximas Zwinglium redegisse angustias, eoquod ex verbis Christi Domini: *Hoc est corpus meum*, invicte probari contenderet, quod panis transmutetur in Christi corpus; „ In arcto prehensus, pergit Zwinglius, inopinato Phantasma vidi (*atrum an album fuerit* se non meminisse profitetur) quod his verbis me alloquebatur: Ignave, quare non objicis ea, quæ in Exodo leguntur: „ *Est Phæse, hoc est transitus Domini*, en quomodo res significata, id est, *transitus* tribuatur signo, „ nempe *Agno*. Agnus dicitur esse Phæse, ideo, quia illius signum est. „ Hoc somnium, quamvis omnino frivolum esset, nihilominus a Zwinglio cœlestis instar admonitionis habebatur, ipseque hanc imaginationis illusionem serio referebat, indeque falsam, quam claris adeo Christi verbis: *Hoc est corpus meum*

Hospinian. 2. part p. 25. Et 26. Zwingl. in subsid. de Eucharist.

Sæcul. XVI. attribuit, explicationem confirmabat,
A.C. 1526. hujus tamen Hæresiarchæ Sectatores
 contendunt, quod Zwinglius asserens
 se ignorare, an Spiritus, quem in som-
 nio vidit, *ater non albus esset*, duntaxat
 insinuare voluerit, hunc Spiritum dig-
 nosci, haud potuisse. *Ast*, inquit Bos-
 fuetus, *hoc ipso, quod Spiritus ipse late-
 re voluerit, characterem spiritus maligni
 præsefert. Verum & hic nullum Zwinglius
 subsidium habet: hæc enim verba: Agnus
 est Phase, seu transitus Domini, nullate-
 nus significant, quod Agnus sit figura
 transitus; id enim hebraico sermone sat
 familiare est, quod verbum Sacrificium
 subintelligatur; sic peccatum simpliciter
 idem est ac Sacrificium pro peccato, &
 transitus seu Pascha simpliciter sumptum
 est Sacrificium transitus seu Paschatis,
 hoc idem quoque sacer Codex paulo in-
 ferius ipsemet explicat, dum fusiori ser-
 mone affirmat, agnum non esse Phase
 seu transitum, sed transitus victimam.
 Cum igitur ceteræ factiones novæ, at-
 que existimatæ hujus reformationis mi-
 nus credulæ essent, quam Zwinglius,
 non deerant quamplurimi, qui ejus ex-
 plicationem omnino rejiciebant; unde
 Lutherani circa hunc articulum in va-
 rias rursus sectas scindebantur. Luthe-
 rus enim hæc verba: *Hoc est corpus me-
 um*, juxta literalem eorum sensum intel-
 lexit,*

lexit, admisitque, quod Christus Domi-
 nus in Evcharistia præsens sit, quamvis
 simul cum sacratissimo ejus corpore pa-
 nis adesset, ex quo tamen inepta resul-
 tat conjunctio. Ex adverso Oecolam-
 padius contendebat, hoc verbum *Cor-
 pus* accipiendum esse pro figura corporis:
 Carolstadius vero metonymiam colloca-
 vit in verbo *hoc*, ac Zwinglius in verbo *est*.

Sæc XVI.

A.C 1526.

§. XLII.

*Primus Oecolampadii liber de
 Evcharistia.*

Ut autem Oecolampadius suam tuere-
 tur sententiam, speciale conscripsit
 opusculum, cui titulus: *Vera expositio
 verborum Christi Domini: Hoc est corpus
 meum; & hic ipse liber primus est, qui
 circa hoc argumentum in lucem prodiit.*
 Mox autem quatuordecim Lutheranæ
 Sectæ Ministri conventu Hallæ habito
 adversus Oecolampadium librum con-
 scripserunt, cui titulus *Syngramma* seu
 Scriptum commune. Adscribebatur hæc
 lucubratio Joanni Brentio, qui postmo-
 dum ubiquistarum caput evasit. Verum
 huic Oecolampadius aliud opposuit opus,
 quod *Antisyngramma de Cæna Domini* in-
 scripsit. Brentii librum Joannes Agri-
 cola Germanice reddidit, Lutherus ve-
 ro approbavit, adjecta præfatione, in
 qua hæc asseruit: *Tot capita, tot sen-
 sus*

Sæcul. XVI. *sus hæc unica Sacramentariorum secta ha-*
A.C 1526. *bet, Carolstadius ex his vocabulis pronomen*
Hoc misere detorquet in visibile Christi
corpus. Zwinglius autem verbum Est, ad
ly significat, macerat. Oecolampadius no-
men Corpus torturæ subjicit: alii totum
textum excarnificant, alii invertunt voca-
bulum Hoc ex primo in postremum locum.
Alii brevi ex ovo excludentur, qui verba
consecrationis obtruncabunt; præter hos alii
accedunt, ut septenarius numerus complea-
tur, qui dicunt, non esse de his contendendum.

§. XLIII.

Lutherus præsentiae realis vindex con-
tra Sacramentarios.

Serm. de
Corp. &
Sang Christi
defens.
verbi Coenæ,
quod verba
adhuc stant.
tom 7. f. 277.
& 381.

Lutherus, quamvis integras novæ re-
 formationis turmas sectasque con-
 tra se insurgere ægerrime ferret, nihilo-
 minus earum opinionibus accedere in-
 consultum judicabat, sed constanter,
 validisque rationibus præsentiae realis
 fidem contra Sacramentarios tuebatur;
 nec inani profus conatu; quippe ejus
 sententiae sacer Codex & traditio suffra-
 gabantur, ex quibus demonstrabat, si
 verba Christi Domini adeo clara, &
 plana ad figuras detorquere liceret, &
 quidem sub obtentu, quod in sacris li-
 teris passim figuratæ reperiantur locu-
 tiones, inde sat amplam parari viam,
 ut

ut quivis totum sacrum Codicem, cun-^{Sæcul XVI.}
 ctaque salutis nostræ myſteria ad figu- A.C. 1526.
 ras detorquere poſſet, hoc itaque my-
 ſterium eadem ſubmiſſione, qua cetera,
 recipiendum eſſe affirmavit, nec de ra-
 tione nec de natura nos ſollicitos eſſe
 voluit, unice tamen Chriſto Domino,
 ejuſque verbo inſiſtendum tradidit:
 „ Chriſtus Dominus, ait Lutherus, in
 „ inſtitutione non loquebatur nec de fi-
 „ de, nec de Spiritu ſancto, dum di-
 „ xit: *Hoc eſt corpus meum*; non enim
 „ inquiebat, fides te participem reddet:
 „ corporis mei manducatio, de qua lo-
 „ quitur Chriſtus, non eſt manducatio
 „ myſtica, ſed oris manducatio; unio
 „ fidei etiam extra Sacramentum con-
 „ ſummatur, nec credi poteſt, quod
 „ Chriſtus Dominus verbis adeo diſer-
 „ tis nobis nihil ſpeciale, ac reale de-
 „ derit. „ Poſtea efficacius inſiſtebat
 Lutherus verbis D. Pauli, ubi Apoſto-
 lus relatis hiſce verbis: *Hoc eſt corpus*
meum, adeo ſevere condemnat eos, qui
 non *dijudicant Corpus Domini*, ſed *ſe-*
reos faciunt Corporis & Sanguinis Domi-
ni. Subjungit denique, quod D. Paulus
 ubique de vero, non autem figurato cor-
 pore loqui voluerit, atque ex ipſis illius
 verbis manifeſte eluceat, quod ejusmo-
 di impioſ condemnet, non ſolum ideo,
 quia Chriſto Domino injuriam intule-
 runt

Sæcul. XVI. runt in ejus donis, sed quia propriam
 A.C. 1526. illius personam contumeliis affecerunt.

Postmodum totus in eo erat, ut quæ contra hasce veritates opponerentur, dissolveret; cum igitur nonnulli hæc Christi Domini verba Joan. 6. *Caro non prodest quicquam*, objectarent, hinc ex illis sciscitabatur, qua fronte Christi carnem nihil prodesse, asserere auderent, atque illi divinæ carni, quæ tamen vitam tribuit, ea verba adscribere præfumerent, quæ tamen Christus mere de sensu naturali edixit, aut saltem de carne eo modo accepta, quo illam Capharnaitæ intelligebant, aut perversi Christiani eam recipiunt, illique fidem non associant, nec simul spiritum & vitam, qua repleta est, accipiunt. Dum vero alii Luthero humanas rationes opponebant, atque inter ceteras dicebant, qua ratione corpus in tot locis simul, atque integrum in tam exiguis particulis esse valeat? Ipse ab eis quæsit, quo pacto Deus unitatem suam in Trinitate Personarum conservet; quomodo ex nihilo creaverit cælum & terram, & Filium suum carne humana induerit, qua ratione efficere potuerit, ut divinum Verbum ex Virgine nasceretur; denique cum Sacramentarii dicerent, quod hæc controversia res levis esset, ob quam chari-

charitas, & pax non esset dissolvenda, Sæcul. XVI.
A.C. 1526.
his ipse respondit: Quis ergo Carolsta-
dium, ut litem ordiretur, compulit,
quis Oecolampadium & Zwinglium ad
scribendum adegit: *Maledicta sit in om-
nem æternitatem illa concordia, ex qua mi-
sere Ecclesia dilaceratur, & quæ conclu-
ditur in præjudicium veritatis.* Ejusmodi
argumentis Lutherus non raro Zwinglii
Sectatoribus os obturabat.

§. XLIV.

*Transubstantiatio a Luthero perpe-
ram negata.*

Lutherus, quod proprium ac literalem
Verborum Christi sensum tanta effi-
cacia propugnasset, adeo vehementer læ-
tabatur, ut haud continere se posset,
quin jactabundus exclamaret: *Papistæ
ipsi mihi concedere debent, me melius ipsis
propugnasse sensum literalem, certus sum,
si omnes in unam massam funderentur, non
tam fortiter hanc veritatem defenderent.* Ast
brevis in novum prolapsus errorem, tran-
substantiationem negavit; idque illi
Zwinglius, omnesque Figurati sensus
defensores luculentis omnino argumen-
tis exprobrabant; observabant enim,
Christum non dixisse: *Corpus meum est
hic, vel Corpus meum est sub hoc, & cum
hoc, aut, hoc continet meum corpus, sed
simpli-*

Sæcul. XVI. simpliciter *hoc est corpus meum*, illud igitur, inferebant isti, quod fidelibus dari voluit, non est substantia, quæ corpus suum continet, vel comitatur, sed solum ejus corpus, absque alia externa quavis substantia; nec etiam dixit Christus: *Hic panis est corpus meum* (quæ alia erat Lutheri explicatio) sed indefinite pronunciavit: *Hoc est corpus meum*, ut aperte demonstraret, substantiam, quam nobis præbet, haud amplius esse panem, sed corpus suum. Equidem Lutherus hæc verba ad hunc sensum detorquebat: *Hic panis est Corpus realiter & absque figura*, nihilominus præter intentionem per hoc propriam suam ipsius evertibat doctrinam; recte enim cum Ecclesia affirmari valet, quod panis fiat corpus, eo nimirum sensu, quo S. Joannes cap. 2. v. 9. asseruit: *Aquam vinum factum ad nuptias in Cana Galileæ*, id est, per transmutationem unius in alterum. Pariter asseri potest id, quod specietenus panis est, re ipsa esse Corpus Christi. Ast quod ex vero pane adhuc remanente simul eodemque tempore fuerit verum corpus Christi, ut contendit Lutherus, nullum omnino sensum facit, unde sensus figurati Defensores necnon ipsi Catholici propugnant, quod Lutherus, vel cum illis simplicem mutationem moralem, vel cum Papistis (ut appellitant Catholicos

licos) transubstantiationem admittentes Sæcul XVI.
compellatur. A C 1526

§. XLV.

Alii errores Zwinglii de peccato originali, & Baptismo.

Præterquam quod Zwinglius realem Christi præsentiam negaret, accusabatur etiam, quod peccatum, ut vocant, originale non admitteret, simulque assereret, ipsum hoc peccatum, prout est in filiis Adæ, non proprie peccatum esse, sed morbum, vitium, & miseram conditionem, nilque magis absolum, magisque sacris literis adversari, quam asserere, quod peccatum originale non solum morbus, sed etiam crimen sit. Ejusmodi principiis insistens Zwinglius, definit, homines nasci quidem ex proprio amore ad peccandum proclives, non autem peccatores, nisi forte ita dicantur in sensu improprio, quatenus pœna peccati pro ipso peccato accipitur; de cetero hanc inclinationem ad peccatum, quæ peccatum esse nequit, omne originis nostræ malum operari asserit Zwinglius; cum vero idem malum æqualiter a singulis hominibus per mortem Christi haud dependenter a Baptismo auferri contenderet, inde etiam inferebat: Quod Baptismi lavacro nullum prorsus peccatum tollatur.

Hist. Eccles. Tom. XXXV. G imo

Sæcul. XVI. *imo nequidem Paganorum liberi ob originale peccatum æternæ damnationi alligentur.*
 A.C. 1526.

Ubi autem Zwinglio centena sacrae Paganæ testimonia opponerentur, in quibus disertis verbis adstruitur, nos Baptismo salvari, nostraque peccata ablui, jam nodum dissolvisse arbitratur, dum respondet, in hisce locis Baptismum accipi pro sanguine Christi, cujus signum est, adeo, ut per Baptismum ex se nullum peccatum tollatur, nec gratia conferatur: „Sanguis Christi, inquit, remittit peccata, non ergo Baptismus. „ Ægre post Julianum Pelagianus, qui Zwinglio deterior sit, pejusque sentiat, reperire poterit; hi enim saltem admittebant, Baptismum adultis conferre gratiam, atque peccatorum remissionem: Zwinglius vero utrumque negat.

§. XLVI.

Badense Colloquium contra Zwinglium.

Cum Helveticæ Tribus nondum hisce erroribus infectæ majus a Zwinglianis, quam a Lutheranis periculum subirent, nihil non agebant, ut urbes suas a nova hac secta præmunirent. Insuper jam dudum Joannes Eckius præsentibus Helvetiorum Magistratibus cum Zwinglio in arenam descendere peroptabat, ut

ut perversa ejusdem consilia, quæ apud Tigurinos exequeretur, penitus everteret. Enimvero hujus Pagi Magistratus Eckio securitatis literas offerebat, quibus munitus Tigurum accederet; cum vero ille probe intelligeret, quod ipsi molestia crearetur, nec ullo pacto ibidem tutus esse posset, hinc urbem, in qua Religio Catholica floreret, designari postulavit; sed repulsam tulit. Postmodum reliquæ Tribus hoc anno ad mensum Majum in Baden Ergovix oppido disputationem indicebant, ad quam utriusque partis celebriores Theologi venire rogabantur, sponsione facta, cuicunque plenam agendi dicendique libertatem esse concedendam. Adfuerunt ex Catholicis Joannes Faber, Joannes Eckius, & Thomas Murnerus, unacum Oratoribus, quos Constantiensis, Basileensis, Lausanensis & Curiensis Episcopi, ad quorum Dioceses Helvetiorum Pagi pertinebant, eo ablegarunt. Ex Sacramentariis, seu Zwinglianis interfuere Joannes Oecolampadius, a Zwinglio missus, eo quod ipse nulla fide publica adduci potuisset, ut veniret, variis obtentibus absentiam suam excusans. Præterea adveniant Jacobus Imelius, Bertholdus Hallerus, & Henricus Studerius. Itaque cum his disputatum est ab Eckio

Sæcul. XVI.
A. C. 1526.

Cochl. l. cit.
pag. 151.

Spond. hoc
ann. n. 16.

Surius in
comm.

Sæcul. XVI. multis omnino diebus, præcipue de
A.C. 1526. Eucharistiæ Sacramento.

Celeber iste Doctor suam disputationem ad septem revocavit propositiones, quæ erant sequentes:

I. Verum Christi Corpus, ejusque sanguis præsentia sunt in Sacramento Altaris.

II. Eadem & vere offeruntur in Sacrificio Missæ pro vivis, & defunctis.

III. Virgo Maria, aliique Sancti Cælicolæ invocandi sunt tanquam intercessores.

IV. Domini nostri Jesu Christi, ejusque Sanctorum imagines delendæ non sunt.

V. Post hanc vitam purgatorius est ignis.

VI. Pueruli etiam Christianorum in peccato originali nascuntur.

VII. Baptismus Christi, non Joannis, tollit originale peccatum.

§. XLVII.

Hujus Conventus Decretum pro Catholicis.

Harum propositionum veritatem Eckius solidis adeo argumentis comprobabat, ut congregati adversus Lutheri, & Zwinglii doctrinam decretum ederent, quo interdictum, ne ulla fieret immutatio in Sacrificio Altaris, Sacramento-
 rum

Cochl. 1. cit.
pag. 153.

rum administratione, cæremoniis, aliisque Ecclesiæ ritibus: Insuper fuit sancitum, in quovis Pago nonnullos esse constituendos, qui unacum Magistratibus, publicisque Curix Ministris cum omni cura & sollicitudine invigilent, ut quævis immutatio impediretur, transgressores vero denunciarentur, ac punirentur. Nihilominus contra septem illas Eckii propositiones Zwinglius, qui disputationi interesse non audebat, libellum vulgavit; ex adverso autem Joannes Faber ingentem edidit numerum antilogiarum, quas ex Zwinglii ac Lutheri doctrina deprompserat; pari etiam Religionis studio Murnerus utriusque hæresiarchæ crimina, ac sacrilegia detexit. Idem quoque Faber Oecolampadii libros castigavit, atque ex illis plusquam centum quinquaginta recensuit mendacia.

Sæcul. XVI.
A.C. 1526.

§. XLVIII.

*Conditiones pro libertate Galliarum
Regis Carolo oblatae.*

Interea Joannes Selva primus Parisiensis Senatus Præses, & Montmorentius Dux nomine Galliarum Regis cum Cattinnario & Antonio de Palmos Cæsaris Oratoribus assidua Madriti habebant colloquia, in quibus de libertate

Memoir. historique & politique de la Maison d'Autriche tom. I. p. 226.

Sæcul. XVI. Francisci I. ultro citroque agebant.
A.C. 1526 Tandem vero post crebras utrinque con-
 tentiones de sequentibus conventum est
 conditionibus. I. Franciscus Rex om-
 nia sua jura, titulosque in Mediolanen-
 sem ditionem non minus, quam in Nea-
 polis & Siciliæ Regnum missos faciet.
 II. Borbonio omnes ditiones, & præ-
 dia restituet, ac damna eidem a tempore
 sui e Galliis discessus illata resarciet.
 III. Angliæ Regi debitam pecuniarum
 summam solvet. IV. Lytrum Cæsari ab
 ejus Deputatis præscribendum pro li-
 bertate recuperanda pendet. V. Impe-
 ratorem cum exercitu terrestri, ac ma-
 ritimo ad suam coronationem euntem
 comitabitur.

§. XLIX.

*Cæsaris consensus in pacem cum Gal-
liarum Rege.*

Verum Cæsar hisce conditionibus nec-
 dum contentus erat; unde Franci-
 scus Galliarum Rex diuturnæ captivita-
 tis tædio adactus Selvam Præsidem, ac
 Montmorencium Ducem die secunda Ja-
 nuarii Anno Salutis millesimo quingen-
 tesimo vigesimo sexto adesse jussit, da-
 to utrique negotio, ut quovis demum
 pacto Regis sui libertatem procurarent,
 hancque in rem quæcunque peterent,
 omni-

omnino concederent. Tanta promittendi facilitas brevi pacis consilia promovit; moxque die decima quarta Februarii celebres illæ pactionis tabulæ, quæ vulgo *Madritensis Tractatus* nuncupantur, utrinque firmatæ fuerunt. Percipiamus præcipuos illius articulos.

Sæcul XVI.
A.C. 1526.

§. L.

Madritensis pacis Articuli.

- I. Perpetua Cæsarem inter & Franciscum erit pax, atque amicitia. *Guicc. l. 16. Bellos. l. 6.*
- II. Eleonora Cæsaris Soror, ac Lusitani Regis vidua Galliarum Regi desponsabitur; ea vero dotis nomine a Cæsare ducenta aureorum millia recipiet, unacum gemmis, totoque mundo muliebri, prout Imperatoris Sororem decet; eidemque pro se, suisque hæredibus duntaxat masculis, qui ex hoc connubio suscipientur, Maconensis, & Antiffiodorensis Comitatus præter Barium ad Sequanam adjicientur. *cap. 36. Spond adan. 1526. §. 1.*
- III. Educetur Rex e custodia saltem decimo die Mensis Martii, quo idem prope Fontarabiam ad Regnum suum deferetur, eodemque die ac hora, qua Gallias intrabit, ambo Regis Filii in Hispaniam venient, qui Cæsari in obsides dabuntur, vel saltem in locum Henrici Aurelianensis Ducis, qui natu minor erat, duodecim ex

G 4

poten-

Sæcul. XVI. A.C. 1526. potentissimis Regni Principibus traden-
 tur, qui ad Cæsaris arbitrium seligen-
 di tamdiu in Hispania obsides hærebunt,
 donec pacis articuli a Regni ordinibus
 approbati, atque effectui dati fuerint.
 IV. Sexta hebdomada post Regis libe-
 rationem, ejusque reditum in Gallias,
 Franciscus Cæsari Burgundiæ Ducatum
 cedit unacum omnibus, quæ eidem ad-
 jacent, vel ab eo dependent, pariter
 Rex Aufsonensem Vicecomitatum & S.
 Laurentii oppidum, quod superioris Bur-
 gundiæ Comitatus pars est, unacum
 supremo jure, nequidem reservato ho-
 magio, Cæsari tradet. V. Rex ob Flan-
 driam & Arthesiam sibi clientelare ob-
 sequium a Cæsare præstari haud ultra
 petet. VI. Cedit omnibus juribus in
 Neapolin, Mediolanum, Genuam, A-
 stensem comitatum, Tornacum, Sancti
 Amandi oppidum, Insulas, Duacum,
 Orchesin, & Hedenam. VII. Procu-
 rabit, ut Henricus Albretus Navarræ
 Regnum Cæsari cedat, si id autem ille
 recusaverit, Gallus Imperatori totis
 viribus præsto erit. VIII. Borbonio Du-
 ci Franciscus intra quadraginta dies om-
 nia ejus bona ac ditiones plene restituet,
 idemque præstabit cunctis, qui illius
 partes secuti fuerunt, concessa insuper
 omnium injuriarum oblivione, adeo,
 ut sub quocunque obtentu ob hanc de-
 fectio-

fectionem haud amplius inquiri possit, ^{Sæcul XVI.}
 sed illis liberum sit, in Regno vel alibi, ^{A.C. 1526.}
 prout eis placuerit, quinimo in ipsis etiam
 Caroli Cæsaris castris permanere. IX.
 Cæsar ex aduerso cedit juribus suis in
 Pontivensem, Bononiensem, & Guinen-
 sem Comitatus, præter Peronnam,
 & Montdidierensem urbes, aliosque Pi-
 cardiaë Principatus. X. Insuper Rex
 Philiberto Cabillonensi, & Arausico
 Principi necnon Michaeli Antonio Sa-
 lutiarum Duci suos cuique Principatus
 reddet, nullasque suppetias Geldriaë
 Duci feret, eo autem defuncto nil in-
 tentatum relinquet, ut illius ditiones
 ad Cæsarem devolvantur. XI. Delphi-
 nus Mariam Lusitaniaë Principem, Ema-
 nuelis Regis ac Eleonoræ filiam ducet,
 quamprimum ambo ad legitimam æta-
 tem pervenerint. XII. Rex Angliæ Re-
 gi quingenta aureorum millia, quæ ei
 Cæsar debet, persolvat. XIII. Cæsari
 ad capeffendam Imperii coronam in Ita-
 liam profecturo Franciscus duodecim
 triremium, & quatuor majorum navium
 classem mutuo dabit, & loco terrestri
 exercitus, quem Rex promisit, ducen-
 ta nummum aureorum millia pendet.
 XIV. Curabit Gallus, ut Delphinus ejus
 filius hujus foederis capita rata habeat,
 quamprimum decimum quartum ætatis
 annum attigerit. YV. Lytri nomine

Sæcul. XVI. Franciscus Cæsari vigesies centena milia aureorum numerabit. **XVI.** Cæsar æque ac Galliarum Rex juncta opera Papam sollicitabunt, ut bellum sacrum adversus Infideles & hæreticos decernat, ad quod ambo Principes terræ marique valida suppeditabunt auxilia. **XVII.** Rex reparabit damna, quæ Margarita Austriaca Belgii Gubernatrix ex eo perpeffa est, quod Carolesii Comitatu, aliisque ditionibus, ac juribus frui, eorumque redditus percipere prohibita fuisset.

Quamvis Imperator ingenti polleret prudentia, ac insuper Galliarum Regis captivitatem in rem suam vertendi desiderio flagraret, nihilominus non sine magna totius Europæ admiratione in eadem occasione parum propriæ suæ utilitati prospexit; si enim præprimis primus hujus fœderis articulus de libertate Regi reddenda effectui daretur, quæ ratione ceterorum executionem sperare poterat? Hanc ob rem Cattinarius Cæsaris Cancellarius hæc pacta omnino rejecit, nec ullatenus suo chirographo firmare voluit, Carolo significans, hoc pactum nec honestum nec utile esse, eo quod Galliarum Rex libertatem suam pretio emere compelleretur, & ad persolvendam pactorum fidem nulla idonea cautio fuisset adhibita. Cum igitur Impera-

perator Cattinarii repugnantiam indignaretur, ille Cæsari sigilla Imperii restituit, afferens, quod ipse, si sibi beneficium fuerit, pacis tabulas firmaret. Cæsar accepto sigillo foederi subscripsit, ipsumque Cattinarium iussit, ut denuo sigilla reciperet, cui tamen mandato ipse non nisi ægerrime acquievit.

Sæcul. XVI.
A.C. 1526.

§. LI.

Colloquium Cæsaris cum Galliarum Rege ante ejus discessum.

Alter post firmatum foedus die Neapolis Prorex non nisi obsoletam vestem induit, ac Francisci Regis cubile ingressus dixit, se nomine Cæsaris adesse; sibi enim Procuratoris munus esse demandatum, ut sponsalia Regem inter & Eleonoram Lusitani Regis viduam celebraret. Annuit Franciscus, licet ægerrime ferret, quod per Procuratorem hæc solemnia peragere cogeretur, cum tamen Eleonora Madrito non nisi quartam aut forte quintam leucam distaret. Nilominus decima septima ejusdem mensis ipse Imperator Regem ad futuram Sponsam suam conduxit, eumque Alarconi Præfecto tradidit, ut illum rursus ad Madritensem arcem reduceret; quo facto Rex vigesima prima ejusdem mensis inde abiit. Ipsa discessus sui die Cæsar

*Ant. de Vera
hist de Charl.
V. pag. 121.
Guicc. l. 16.
Belcar. l. 12.*

Sæcul XVI. A.C. 1526
 far Regem paululum Madritum versus
 comitabatur, ac demum valere jussum
 sic alloquebatur: „ Non me latent in-
 „ gentia mala, quæ per nostra dissidia
 „ Christianæ Religioni, nostrisque Reg-
 „ nis intulimus, minus vero ignoro,
 „ quantum nobis interfit pacem redinte-
 „ grare, quocirca te rogo, libere enun-
 „ ties, an datam promissi fidem violare
 „ mediteris; ego enim fidem meam tibi
 „ obstringo, atque juro, me constituisse
 „ animo, quod tibi cum propriæ etiam
 „ utilitatis meæ dispendio libertatem
 „ reddere paratus sim. „ Ad hæc repo-
 „ suit Rex: „ Firmum fixumque mihi est,
 „ me Cæsareæ Majestatis tuæ amicum,
 „ fratremque fore, atque integra fide
 „ conventa adimpleturum. „ His dictis
 simul crucem, quæ in colloqui loco re-
 posita erat, velut sinceræ fidei suæ te-
 stem arripuit. Quo facto respondit Cæ-
 sar: „ Dictis tuis equidem assentior, si
 „ tamen pacta violare præsumpseris, uni-
 „ verso orbi manifestum faciam, te per
 „ sumnum nefas dolose egisse. „ His ita
 conventis ambo colloquium solverunt.

§. LII.

*Franciscus I. a captivitate redux, am-
 bo ejus Filii obsidum loco relictæ.*

*Mem. du
 Bellai l. 3.*

Postquam Galliarum Rex ad Regni sui
 fines pervenerat, ibidem ambos fi-
 lios

lios suos habuit obvios, qui eodem, quo Pater libertati redditus est, tempore Hispanis traditi fuere.

§. LIII.

Rex Madritense pactum firmare a Lanoyo rogatus.

Sæcul. XVI.

A C 1526.

Belcar. l. 18.

Belleforest.

l. 6. c. 36.

Spon. ad an.

1526. n. 2.

Vix Franciscus Regni sui limina attingerat, cum illico Turcico vectus equo ad Luesium urbem tanta festinatione contenderet, ut altera jam die Bajonam intraret, ubi Regina obviam facta redeuntem cum tota Curia præstolabatur. Postea Regem Bajonam delatum Lanoyus Cæsaris legatus, atque itineris socius sollicitabat, ut juxta promissi fidem Madritense pactum firmaret; verum reposuit Rex, se hoc fœdus inundo rem attentasse, quæ Galliarum Regis potestatem excederet: cessisse quidem Cæsari Burgundiæ Ducatum, sed hujus articuli executionem sine strepitu esse urgendam, ac præprimis Burgundionum consensum, ac ceterorum subditorum approbationem omni studio impetrandam; se quidem animo constituisse, conventa exequi, ad id vero brevem temporis moram sibi fore necessariam.

Mem. du

Bellai l. 3.

Lano-

Sæc. XVI.
A.C. 156.

Lanoyus post aliquot dierum inducias rursus Regem ad liberandam fidem incitabat, qui tamen eidem denuo respondit, Burgundiam cedere in ejus potestate repositum haud fuisse; Franciæ enim Regibus, non nisi jus ditionibus suis utendi fruendique concedi, proin quamdam illarum partem alienare sibi haud integrum fuisse; id enim in ipsa inauguratione se solemni juramento spondisse, atque ideo jusjurandum, quo Madriti fidem suam obstrinxisset, nullum esse. Ast Lanoyus Regi hæc verba reposuit: „ Equidem nullam ditionum tuarum partem alienare te „ posse asseris, verum id minime intelligas de injuste partis, scilicet de Burgundiæ Ducatu, nec ullatenus vim „ tibi illatam fuisse conqueri potes; liberum enim tibi fuit in Hispaniis, quo te adversa belli fortuna deduxit, permanere, cum vero inde pactis conditionibus excessisti, haud amplius in tuo arbitrio positum est, aut datam fidem frangere, aut exsolvere, denique juramentum, quod in tua inauguratione præstitisti, haud ignorare poteras, quæ igitur ratione te datæ fidei minime defuturum, Madriti jurato spondere potuisti? nonne certo certius primum jusjurandum alteri haud contrarium fore ipse censuisti? Attamen Galliarum
Rex,

Rex, cum promissa eludere constitutum haberet, cunctis hisce rationibus parum movebatur (*).

Sæcul. XVI.
A.C. 1526.

§. LIV.

(*) Utrum Franciscus I. Galliarum Rex fidem datam, ac sæpius solemniter etiam juramento firmatam violaverit, varia est Historicorum sententia, hos inter Heuterus lib. IX. c. V. Franciscus Zypæus quidem *in Hiato Jacobo Casano obstructo*, malam ideo Francisci fidem oppugnat. Ast, bonam ipsius fidem defendere conatur David Blondellus in præfatione Apologetica, putans Franciscum hæc inter vincula promississe, nihil autem consensui tam contrarium esse, quam vim & metum, maxime cum Franciscus in Captivitate de conditionum iniquitate sæpius fuisset conquestus. Defendit eum etiam Franciscus Belcarius rer. Gall. lib. XVIII. p. 573. Rationes vero Regis conjunxit Guicciardinus lib. XVII. p. 622. dicens: *Propterea quod & primo cum in Picigithonis arce esset, & post in Hispania in Madritiensi arce, sæpius Cæsari ipsius petitionum iniquitate perspecta, se, si necessitate impulsus, legibus aut iniquis aut quas servare in potestate sua non esset, sederet, non modo eas non servaturum, verum etiam quod iniqua & quæ præstare non posset, promissa a se extorsisset, sibi in eo injuriam factam ducens, si quando occasio daretur eam ulturum, esset attestatus: neque etiam id sæpius*

Sæcul. XVI.
A.C. 1526.

§. LIV.

Pontificis, Venetorum, ac Mediolanensis Ducis Legatio ad Regem.

Guic. l. 17.

His peractis Franciscus Bajonna profectus, Burdigalam venit, ingenti pompa receptus; inde vero Conacum natale

sæpius reticuisse: quod ipsi per se scire poterant, & quod aliis quoque regnis commune esse censebat, nempe minime in Gallicæ regis potestate esse, absque regni communium consensu se ad quidquam ex iis, quæ ad regni corpus spectarent, alienandum obligare: Christianorum vero leges, ut is, qui in bello captus esset, in sempiternis vinculis custodiaque detineretur; non permittere: quod ea ad nefariorum hominum pœnas, non autem ad eorum, qui fortunæ acerbitate afflicti essent supplicium, esset inventa: quæ vi a captivis promitterentur, nullam vim habere omnibus notum esse: cumque compositio irrita esset, nec fidem suam, quæ ad eam confirmandam accersisset, obstrictam esse. Jusjurandum Remis, quum Reges tanta cum ceremonia & cælesti oleo consecrantur datum, quo se regni patrimonium non minuturos spondent, antiquius esse: has ob causas se ad Cæsaris insolentiam cohibendam, non minus liberum quam para-

natale solum contendit, ubi Pontificis, Sæc. XVI.
 Venetorum, Ducisque Mediolanensis Le- A.C. 1526.
 gatos, qui libertatem recuperatam gratulatum advenerat, excepit, atque cum
 eis adversus Cæsarem die vigesima se-
 cunda Maji armorum societatem iniiit.
 Promulgabatur Fœdus Connaci die un-
 decima

paratum esse. Sic etiam in Goldasti *Polit. Imper.* reperiuntur pag. 863. Acta pro & contra conventionem Madritanam & in Stat. ac Rescriptis Imp. Tom. I. pag. 104. Hottomanus *quæst. illustr.* VII. Strauch *Diss. Exot.* I. §. XI. Adde Jo. Christian Schellen *dissert. de Francisco I. Gallorum Rege pacta cum Carolo V. Imper. ob redimendam captivitatem inita adspernante, Lipsiæ 1697.* & potissimum Gundlingium *de efficientia metus cap. II. §. XXIV.* L. B. de Danckelmann *de Pactis & Mandatis Principis captivi §. XXXIII.* qui Franciscum omnino fidem fregisse, demonstrat, atque dum promissa adimplere ipsi non licuisset, ad redeundum in Hispaniam fuisse obligatum, declarat. Sequitur Joan. Christophorus Roehring, qui ex natura pactorum demonstrat, Franciscum I. Galliarum Regem ob jusjurandum Carolo V. Imper. haud servatum, perjurum censerì debere, qui etiam ad argumenta contrariorum responderet, *Wittebergæ 1726.*

Hist. Eccles. Tom. XXXV.

H

Sæc. XVI.
A.C. 1526. decima Junii, ejusque finis erat, ut Franciscus Sfortia in Mediolanensem Ducatum reponatur, atque Italiæ libertas reddatur. Hisce pactis speciosum *sacri fœderis* nomen indiderant, eo quod illius Princeps esset summus Pontifex, quamvis & ipsi quoque Helvetii ac Florentini accessissent.

§. LV.

*Societatis Connaci contra Cæsarem
imitæ articuli.*

His porro legibus sancitum est foedus.
I. Fœderati communibus expensis exercitum terra marique conscribant, nimirum, triginta millia peditum, mille quingentos cataphractos, ac tria levioris armaturæ equitum millia, præter necessaria belli tormenta, omnemque validæ classis apparatus. II. Ex iisdem pactis Galliarum Rex prætensum jus suum in Mediolanensem Ducatum in Franciscum Sfortiam transferat, Gallo autem pensio annua solvatur a Pontifice & Venetis præscribenda, dummodo quinquaginta Ducatorum millia non excedat. III. Restituatur Francisco Comitatus Astensis, necnon Genuensis Principatus, adjecto Ducis titulo, Antonio tamen Adornio Ducis auctoritas facta atque intacta servetur. IV. Neapolis

polis Regnum Pontifici reddatur, ipse tamen Regi quotannis sexaginta aureorum millia redditus nomine pendat. V. Medicæi cum omnibus juribus, ac privilegiis suis in Florentino statu permanent. VI. Tradatur Angliæ Regi in Neapolis Regno quoddam prædium, quod præter Ducatus aut Principatus titulum triginta aureorum millium redditus adæquet, Cardinalis vero Volæus aliud castrum pro se, suisque successoribus unacum decem nummum aureorum millium proventibus acquirat. VII. Mediolani Dux quamdam Regii sanguinis Principem juxta Pontificis arbitrium uxorem ducat. VIII. Helvetii ad tuendum Mediolani Ducatum inducantur. IX. Protinus ex hac natione copiæ conducantur, hancque in rem Rex apud Helveticas Tribus suam interponat auctoritatem.

Sæcul. XVI.

A.C. 1526.

§. LVI.

Libellus supplicis ad Regem contra Madritense Fœdus.

Cum illi, quos Burgundiæ Ordines ablegabant, haud parum pertimescerent, ne Madritensis fœderis articulus de cedenda Burgundia ipsis invitis effectui daretur, libellum supplicem Francisco Regi porrexerunt in hanc sententiam;

Guicc. l. 17.

Mem du

Bellai l. 3.

Belcar. l. 18.

H 2

tentiam;

Sæcul. XVI.
A.C.1526.

tentiam : „ Nunquam permittemus, ut
 „ exteri Principis dominio subjiciamur;
 „ si vero Franciæ hostibus tradamur,
 „ ipsimet libertatem nostram tuebimur,
 „ potius mortem oppetere quam cede-
 „ re parati; optimatibus enim Conna-
 „ ci una congregatis videtur Madritense
 „ foedus violentum, vi metuque ex-
 „ tortum, necnon iniquis conditionibus
 „ refertum, eoquod Rex tunc necdum
 „ libertati redditus esset, proin hæc pa-
 „ cta nulla sunt, sique Regia sua Ma-
 „ jestas illa ultro exequi vellet, id jure
 „ haud possset; obstant enim principa-
 „ les Regni Regumque Franciæ leges,
 „ quæ ad coronam pertinentia alienari
 „ prohibent; cum igitur Rex a suis
 „ Prædecessoribus Monarchiam rece-
 „ pissset integram, suis successoribus
 „ eandem mutilam relinquere haud
 „ valet. „

Lanoyus comperto Burgundionum
 consilio Regem adiit, eundemque ulti-
 ma tandem vice sollicitavit, ut Madri-
 tense foedus servaret, si vero liberum
 sub conditione, cui stare non possset, se
 dimissum caussaretur, ipse in captivita-
 tem rediret, quod & possset, necnon ju-
 rejurando se facturum spondisset.
 Hanc in rem Lanoyus allegabat Joan-
 nis Galliarum Regis exemplum, qui
 ab

ab Anglis captus, quamvis An-Sæcul. XVI.
no Domini millesimo trecentesimo se- A.C. 1526.
xagesimo liber esset dimissus, tertio ta-
men post anno in captivitatem rediit,
ut interea Bretiniacensis pacti fides in-
tegre exsolveretur; hic idem suis Pro-
ceribus, qui rem dissuadere conabantur,
reposuit: „ Etsi promissi fides toto e-
„ tiam orbe exularet, semper tamen in
„ ore Regum suam sedem, ut habeat,
„ oportet; cum ergo libertatem meam
„ ab Anglorum Rege non aliter quam
„ sub conditione pacti integre adimple-
„ ti obtinuerim, cum dispendio etiam
„ proprii mei honoris, bonorumque pro-
„ missis stare cupio. „

§. LVII.

*Responsum Regis ad Neapolis
Proregem.*

Nihilominus Franciscus Rex Lanoyo
respondens sciscitabatur ab eo, num
homo debilis, vinctus, atque inclusus,
si ab alio potenti ac valido viro ad tra-
dendam crumenam stricto ense adige-
retur, salva Religione quæcunque de-
mum media arripere posset, ut ablatum
recuperaret? mox vero Rex nequidem
expectato Lanonyi responso ita profe-
cutus est, „ me inter & Joannem Re-
„ gem ingens intercedit discrimen; hic
H 3 enim

Sæcul. XVI. „ enim ab Eduardo hujus nominis ter-
 A.C. 1526. „ tio Angliæ Rege semper summis, ut
 „ Regem decet, honoribus fuit exce-
 „ ptus, Carolus vero Imperator me a-
 „ cerbius, quam privatum Nobilem ha-
 „ buit (*); ut autem Cæsar me ejus a-
 „ micitiam exoptare cognoscat, loco
 „ Burgundici Status vigesies centena
 „ aureorum millia offero, ceterosque
 „ foederis articulos exacte me adimple-
 „ turum spondeo, ea tamen lege, ut
 „ ambò Filii mei Delphinus, & Aure-
 „ lianensis Dux liberi dimittantur. „

Ut ea, quæ Franciscus promiserat,
 Cæsari proponerent, in se susceperunt
 Franciæ, ac Venetiarum Legati, qui eo
 tempore in Caroli aula agebant. Ast
 Imperator a Gallis adeo turpiter se il-
 ludi vehementer indignatus, arrogan-
 tius respondit: „ Haud parum vestram
 „ demiramur temeritatem, quæ nobis
 „ talia proponere præsumitis; ambos
 „ hosce Principes nunquam libertati
 „ restituemus, nisi prius ipsemet Rex in
 „ captivitate redeat, vos vero, si eun-
 „ dem ad hoc adstringi haud posse ar-
 „ bitramini, aula nostra excedere pote-
 „ ritis. „

Igitur

(*) Vide lib. CXXIX. §. XCI., p. 540. &
 563.

Sæcul. XVI.
A. C. 1526.

Igitur Lanoyus, cum Galliarum Regem ad servandam fidem inducere desperaret, regno excessit, Neapolin reversurus. Ipse etiam Arausius Princeps, postquam jamjam ad confinia Regni procefferat, ut Burgundici Ducatus possessionem acciperet, inde ad inferioris Burgundiæ Comitatum contendit. Nihilominus Cæsar animum minime despondens, firmum fixumque habuit, quod nullam omnino mutationem in Madritensi tractatu admittere vellet; quocirca Guastæ seu Vastio Marchioni, necnon Antonio de Leva, quem exercitus sui Ducem nominabat, in mandatis dedit, ut arcis Mediolanensis obsidionem prosequerentur.

§. LVIII.

Pontificis, Venetorumque copiarum in aciem educitæ.

Ex altera vero parte summus Pontifex, Venetique Gallorum, atque Anglorum auxiliis confisi copias suas in aciem eduxerunt, exercitus imperio Urbinatum Duci demandato. Franciscus autem Franciæ Rex copias suas, quas in Italia alebat, commisit Salutiarum Marchioni, qui cum quadringentis Cataphractis, quatuor Vasconum peditum millibus, ac quingentis levioris ar-

H 4

matu-

Secul. XVI. maturæ equitibus sese Fœderatis junge-
 A.C 1526 bat, quibus etiam decem Helvetiorum
 millia accessere.

§. LIX.

*Franciscus Sfortia ad deditionem
 Mediolanensis arcis a Borbonio
 Duce compulsus.*

Guic. l. 17. **H**aud ignorabant Veneti, maximi om-
 nino momenti rem esse, ut Cæsar
 ab arcis Mediolanensis expugnatione
 præpediretur, quocirca Urbinatis Du-
 cem trajecto Abduo flumine cum sex
 peditum millibus, ac nonnullis equitum
 centuriis eo contendere jufferunt. Præ-
 terea summus Pontifex Guidoni Ran-
 gonio negotium dedit, ut totidem pedi-
 tes Placentinæ urbi admoveret; op-
 portune etiam, clam tamen, nonnullæ
 Helvetiorum copiæ conscribebantur,
 quæ nulla nationis suæ vexilla præse-
 ferebant; id enim moris habebant, quo-
 ties absque Magistratum suorum au-
 thoritate conducebantur. Equidem Ur-
 binatis Dux Laudam urbem dolo cepe-
 rat, nec tamen Mediolanensi arci suppe-
 tias ferre audebat, viribus suis diffusus:
 penetrabat etiam Salutarum Marchio-
 nis exercitus Pedemontium usque, ni-
 hilominus vani erant omnes horum co-
 natus; Dux enim Mediolanensis dedi-
 tionis

tionis pacta inire, arcemque Borbonio Sæcul. XVI.
 Duci die vigesima quarta Julii cedere A.C. 1526.
 compellebatur.

§. LX.

*Concordia Pontificis cum Columnen-
sibus.*

Præterea duo sat funesti eventus fœderatorum consilia vix non penitus evertabant. Primo enim Columnenses in Romana urbe tumultus suscitabant, eo tempore, quo summus Pontifex nihilo minus suspicabatur; redierat enim Clemens Papa cum illis in gratiam, pacis conciliatore Hugone Moncada, qui Proregis Neapolitani vices in regno agebat; hujus igitur opera annuit Pontifex, ut Vespasianus Columna Prosperi filius, ac hujus familiæ caput, cum illius probitas esset perspecta, ad reddendam concordiam Romam veniret. Firmantur die vigesima secunda Augusti pacis fœdera, hisce legibus. I. Columnensium fautores Anagnia urbe, aliisque arcibus a se occupatis excedent. II. Eorum copiæ ab Ecclesiæ ditionibus revocabuntur, eis tamen liberum erit, in Neapolis Regno Cæsaris vexilla sequi; III. adimpletis hisce conditionibus Columnenses bonis suis tranquille

Sæcul. XVI. fruantur, eosque summus Pontifex ad-
A.C. 1526. versus Urfinos tuebitur.

§. LXI.

*Columnensium perfidia adversus
 Papam.*

Insuperhabita hac conventionē Vespasianus evoluto circiter Mense secreta cum Moncada fovit consilia, consensitque, ut Pompejus Columna ejusdem Patruelis die decima nona, aut forte vigesima Septembris noctu cum octingentis equitibus, ac tribus peditum millibus urbi appropinquaret; eadem igitur die Cæsar Philletinus, Columnensium familiæ addictissimus, qui hisce copiis præerat, tres urbis portas occupavit. Hujus perfidiæ fama primum ad summi Pontificis aures delata est, cum per quemdam Prælatum edoceretur, quod jamjam Columnensium copiæ Romanam urbem infestis armis invasissent, eisque Vaticani porta fuisset aperta. In hisce rerum angustiis Papa nil reliquum habebat, quam ut ad arcem S. Angeli sese reciperet, quam nonnisi ægerrime attigerat, Columnensibus illum ingenti furore insequentibus.

*Spond. ad
 ann. 1526.
 n. 7.*

§. LXII.

§. LXII.

Sæcul. XVI.

A. C. 156.

*Papa inducias cum Cæsare pacisci, a
Moncada compulsus.*

Ast Pontificis securitati hæc in ipsa arce parum erat consultum: ea enim necessario ad sustinendam obsidionem apparatu carebat; quocirca Moncada Clementem adiit, eique imminens periculum, urbisque Romanæ deprædationem proxime futuram exposuit, simulque auctor extitit, ut quadrimestres inducias solus cum Cæsare pacisceretur, data tamen Fœderatis copia huic societati intra bimestre accedendi, si ipsis bene visum fuerit. Induciis utrinque firmatis, Pontificis copiæ, quibus Urbinate Dux imperabat, Romam revocatæ fuerunt. Facta est hæc exercitus diminutio iniquissimo Fœderatorum tempore, utpote qui tum duplo majori militum numero ad exequenda eorum consilia indiguissent; unde fatalis ille eventus præprimis eorum ruinam promoverat.

§. LXIII.

*Cæsaris exercitus a Fronsbergio quatuordecim Germanorum peditum
millibus auctus.*

Ultimam vero manum eorum excidio

Sæcul. XVI. A.C. 1526. dio admovit Georgii Fronsbergii adventus. Hic proprio ære in Germania quatuordecim peditum millia conscripsit, ut Casparum Filium suum liberaret, qui Patrem summis precibus exorabat, ut pro ejus libertate extremos adhiberet conatus, cum alioquin abs dubio hostium suorum victima caderet. Hisce copiis, quibus Archidux quasdam peditum centurias adjunxerat, Fronsbergius auctus, Tridentinas alpes superabat, ac nequicquam obluctantibus Venetis usque ad Mantuanam ditionem penetrabat. Tentabat quoque Joannes Medicæus hisce suppetiis iter occludere, ignarus, Germanos belli tormentis esse instructos, cum vero propius hosti accederet, minoris tormenti globo supra genu saucius recessit; postmodum abscisso etiam crure, ac nihilominus malo indies ingravescente, octavo post die animam reddidit, nonnisi viginti sex annos natus. Interea Fronsbergius Mantuam veniens, Borbonii Ducem præstolabatur, cujus copiæ eo accedere jubebantur; cum vero illæ æs militare sibi nondum solutum quererentur, nullatenus Mediolano exire statuebant, nisi prius ea, quæ ipsis deberentur, integre fuissent persoluta. Ut ergo horum animi placarentur, Borbonius ex Ecclesiis vasa argentea diripuit, ut inde militibus suis

Guicc. l. 17.

fuis debiti stipendii partem numeraret. Sæcul. XVI.
 Ad augendum vero proprium suum æ- A.C. 1526.
 rarium in Moronum Cancellarium mor-
 tis sententiam pronunciari iussit, qui
 et vitam suam redimeret, Borbonio vi-
 ginti quinque nummum aureorum mil-
 lia obtulit.

§. LXIV.

*Simulatum Pontificis iter in
 Hispaniam.*

Ceterum Francisci Regis cunctatio in-
 genti admiratione summum Ponti-
 ficem afficiebat, eo potissimum nomine,
 quod Galliarum Rex, licet ipse præci-
 pius conflati fœderis auctor esset, nul-
 lum adhuc conatum adhibuisset, quo
 Cæsarem ad reddendos Regis Filios
 compelleret. Nec minus rara Pontifi-
 ci videbatur Angliæ Regis incuria; quod
 enim ambo Reges Cæsarem conjunctis
 viribus aggressuri essent, firmiter sibi
 persuasum habebat; ignorabat enim,
 quod Moorense fœdus duntaxat ad re-
 pellenda, non item ad inferenda arma
 conclusum fuisset; ut igitur æmulatio-
 ne inter eos conflata illorum animos
 accenderet, divulgabat, se iter in Hispa-
 niam decrevisse, ut cum Cæsare confer-
 ret, junctisque consiliis de pace Euro-
 pæ reddenda cum eo agere posset. Hæc
 Papæ

Sæcul. XVI. A.C. 1526. Papæ declaratio non parum Franciæ, & Angliæ Legatos angebat; verebantur enim, ne itineris tam insoliti obtentu clandestina tegerentur consilia; quapropter nihil non agebant, ut Pontificem a proposito dimoverent, eique periculum exponerent, quod abs dubio immineret, si relicta Romana urbe sese Cæsaris arbitrio relinqueret.

§. LXV.

Papæ rescissis concordiaë pactis Columnensium perfidiam ultus.

Interea Henricus VIII, ut prætensi itineris consilium penitus everteret, potentiori usus medio, Pontifici triginta nummum aureorum millia dono dedit. Clemens hoc subsidio fultus, nova suscepit consilia, ac concordiaë pacta, quæ cum Columnensibus inierat, rescidit, & nuperam illorum perfidiam anathematis pœna multavit; postea vero copias, quas Roma evocaverat, ad eorum ditiones prædatum excurrere iussit, necnon Pompejum Columnam Cardinalitia dignitate exiit. Paulopost duodeviginti millium exercitum contraxit, ejusque imperium Valdemontio Comiti comisit, dato negotio, ut Neapolitani Regni finibus appropinquaret, atque Angevinæ factionis reliquias rursum

sum instauraret: Verum Germanorum Sæcul. XVI.
militum, quos Fronsbergius adduxerat, A.C. 1526,
adventus hæc quoque consilia disjecit.

Comperto enim horum itinere, Urbinatis Dux, qui Borbonium Mediolani cinctum tenebat, loca huic urbi vicina reliquit, caussatus, velle se Germanis iter occludere: Ducis tamen solertia nequaquam Pontificis metum minuebat; eo quod induciæ brevi finirentur, ac Fronsbergius magnis itineribus Italiæ appropinquaret, ac ipse quoque Neapolis Prorex jamjam in Insula Corsicana appulsus, validas Hispanorum suppetias Neapolin deferret. Nihilominus Galliarum Rex nihil interim eorum, quæ ad firmandas fœderati exercitus vires necessaria fuissent, parabat, nec etiam Anglorum Rex majorem belli ardorem præsefererat; quapropter Fronsbergius iter suum strenue prosequeretur, eodemque tempore copias suas Placentinæ ditioni admovere, a Borbonio Duce rogabatur, eo consilio, ut ambo junctis viribus Placentiam vi obruerent. Verum Salutiarum Marchio utriusque consilia evertit: nihil inde tamen Fronsbergius animo fractus, Burgum-Fortem usque processit, unde primo Padum die vigesima octava Novembris prope Hostiliæ pontem, ac demum Secciam flumen trajecit, cujus transitum

tum

Sæc. XVI.
A C. 1526.

tum Urbinatis Dux non modo non prohibuit, sed ipſus etiam inde ſeceſſit; quo circa Fronsbergius nemine obluſtante ad Mediolanenſium ditionem propius accedens, terrorem ubique diffudit, denique Menſe Decembri ad finem vergente hujus Ducatus fines ingreſſus, ibidem Borbonii Ducem proxime acceſſurum præſtolatus eſt.

§. LXVI.

*Lufitanæ Regis filia Cæſari
nupta.*

*Ant. de Vera
hiſt. de Charl.
V. p. 128. &
129.*

*Sleidan. in
comm. l. 6.
p. 172.*

Dum Italia his interim tumultibus agitabatur, Imperator Procuratoris ſui miniſterio uſus, Ulyſſipone Iſabelam Emanuelis Luſitanæ Regis Filiam uxorem duxit; cum vero præſens rerum viciffitudo promptam hujus connubii executionem ſuaderet, Carolus Sponſam peractis mox hiſce ſolemniſus in Hiſpaniam duci juſſit. Igitur illa Menſe Februario Ulyſſiponenſi portu ſolvit, comitantibus eam utroque Principe Ludovico, & Ferdinando ejus fratribus, qui unacum pluribus primæ Nobilitatis Luſitanæ Viris ad Caſtellæ fines proceſſerant; ſequebantur eos itidem Ulyſſiponenſis Archiepiſcopus, necnon duo regni Proceres. Obvios miſit Cæſar Toletanum Archipræſulem, Calabriae

briæ, & Beiaræ Duces, præter centum Nobiles. Concurrerant quoque tam Cæsarum quam Regis Legati in utriusque Regni finibus, ubi Ludovicus Sororem suam Archiepiscopo, atque ambobus Ducibus consignavit, his verbis usus: *Nomine Lusitanicæ Regis Domini ac Patris mei trado vobis Imperatricem Sororem meam.* Dum hæc agebantur solemnia, Imperatrix equo insidebat, ceteris omnibus penes illam stantibus; ambo autem ejus Fratres ex utroque latere equi frænum tenebant. Absoluto Ludovici sermone ambo Calabriæ & Beiaræ Duces Imperatricis equum loris trahentes Ludovico respondebant hunc in modum: *Recipimus Cæsaream Majestatem tuam nomine Imperatoris Domini nostri.*

Sæcul. XVI.
A.C. 1526.

§. LXVII.

Sponsæ adventus in Hispaniis, ejusque colloquium cum Cæsare.

His ita peractis Imperatrix inde profecta Hispalim pervenit, ubi Cæsar adventantem præstolabatur, comitantibus illum sexaginta Hispaniæ Proceribus, octo Episcopis præter plusquam trecentos primæ Nobilitatis Viros. Præcesserat biduo ante Joanna illius Mater, quam quadraginta Nobiles Matronæ

Ant. Vera
l. cit. p. 129.

Hist. Eccles. Tom. XXXV. I næ

Sæc. XVI.
A.C. 1526.

næ comitabantur; Cæsar vero, ubi Imperatricem Sponsam suam propius accedere edocebatur, sex omnino leucas cum tota sua Curia obviam processit, ac denique ambo simul Hispalim contenderunt.

§. LXVIII.

*Recens electus Saxonice Elector
Lutheri sectam publice
professus.*

Paulo post lætitiâ, qua Cæsar inde perfundebatur, funestus admodum nuncius turbabat; significabatur enim, quod Saxonie Elector nuper electus Lutherane sectæ nomen dedisset. Vocabatur is Joannes defuncti Electoris frater, quem Lutherus adeo dextre ad sua pertraxit studia, ut in hujus Hæresiarchæ manibus perversi dogmatis professionem palam emittere non dubitaret; imo nec his contentus, commentitiâ reformationem publice ac libere prædicari jussit, Pontificis auctoritatem in omnibus suis ditionibus omnino proscripsit, cunctaque Monachorum instituta suppressit, ac denique Ecclesiarum redditus abstulit, mediamque illarum partem privato suo usui, quartam vero Nosocomiorum impendiis, atque

atque aliam quartam partem Ministro-
rum sustentationi adjudicavit.

Sæcul. XVI.

A.C. 1526.

§. LXIX.

*Philippus Hassiæ Landgravius Lutheri
hæresin amplexus.*

Eodem anno Lutherus sibi conciliabat
Philippum hujus nominis primum
inter sectæ hujus fautores longe zelosis-
simum juxta ac potentissimum. Is co-
gnomento *magnanimus* peracto Suevico-
rum Rusticorum bello in omnia Hassi-
cæ domus bona successit, cui Saxonix Lutheri
Electoꝝ, intimus illius amicus, auctoꝝ
exitit, ut Lutheri sectæ nomen daret;
cessit ille Electoꝝ sollicitationi, quam-
vis Georgius Saxonix Dux ejus Socer,
necnon Landgravia nomine Anna Me-
galopolis Ducissa illius Mater nil inten-
tatum relinquerent, ut eum a perverso
hoc consilio absterrerent.

*Cochl. in actis
es script.*

Lutheri

ann. 1526.

p. 147.

§. LXX.

Spirensis conventus initia.

Cum comitia, quæ primo Augustæ,
dein Spiræ indicta fuere, prima die
Maji, ut inter Principes conventum e-
rat, celebrari haud possent, illa ad vige-
simam quintam Junii diem hujus anni
supra millesimum quingentesimi vigesimi
sexti remittebantur.

I 2

§. LXXI.

Sæcul. XVI.
A. C. 1526.

§. LXXI.

*Negotia nomine Cæsaris ibidem
proposita.*

*Spond. ad
an. 1526. n. 5.
& 15.*

Sleid. l. 6.

Pontan. l. 2.

Præstituta die, cunctisque Legatis il-
luc advenientibus, præprimis arti-
culi, de quibus agendum, proponeban-
tur. „ Ex mente Cæsareæ Majestatis
„ suæ, inquiebat quidam Cæsaris Le-
„ gatus, præcipue huc convenimus, ut
„ pro tuenda Religione Catholica, nec-
„ non pro conservanda veteri Ecclesiæ
„ disciplina per traditionem recepta
„ junctis viribus opportuna inquirantur
„ media, simulque pœnæ decernantur
„ in eos, qui transgressores reperientur;
„ ac denique Wormatiense edictum ef-
„ fectui dari volumus. „ Ergo hanc in
rem nominantur Deputati, qui super
hisce articulis deliberarent; verum ex
illis ferme omnes Lutheri sectæ addicti
feligebantur; prævalebat enim eorum
factio; inter hos quoque numerabatur
Hassæ Landgravius præter Sturmium,
& Cressium, quorum prior Argentinen-
sium, alter Norimbergensium Oratores
erant. Cum vero congregati in diver-
sas abirent sententias, Cæsarisque Mini-
stri non abs re pertimescerent, ne quid
Wormatiensi edicto adversum statueretur,
hinc nihil non agebant, ut cuncto-
rum

rum animi unirentur; quocirca die ter-
 tia Augusti Imperatoris epistolam Hi-
 spali die vigesima tertia Martii datam
 exhibuere, in qua significabat Carolus,
*se Italiam quamprimum coronæ Imperialis
 suscipiendæ causâ aditurum, atque illic a-
 cturum cum Pontifice de convocanda Syno-
 do. Interea nihil innovandum in Comitibus
 adversus antiquam Ecclesiæ disciplinam, sed
 cuncta esse agenda ex præscripto Worma-
 tiensis edicti, atque expectandum colloquii
 successum cum Papa de celebrando Concilio.*

Sæcul. XVI.
 A.C. 1526.

§. LXXII.

Deputatorum responsum.

Ad hæc urbium Superioris Germaniæ
 Deputati, alique responderunt:
 „ Obtemperabimus Cæsari, quantum
 „ æquitas patitur, cum vero Religionis
 „ controversiæ in dies crescant, præci-
 „ pue circa ritus & disciplinæ abusus,
 „ hodierno tempore magis quam un-
 „ quam difficile est Wormatiensis edi-
 „ cti executionem urgere, nisi quis se
 „ seditionis periculo exponere velit;
 „ hæc jam in prioribus comitiis Lega-
 „ to fuere exposita, imo nec ipse Cæsar
 „ ea inficias iret, si præsentis temporis
 „ conditionem perspectam haberet: e-
 „ quidem haud exigua futuri Concilii
 „ spes supererat, quando Papam inter

*Apud. Gold.
 tom. I. Const.
 imper.*

Sæc. XVI.
A.C. 1526.

„ & Cæsarem arctior adhuc vigebat a-
„ micitia, nunc vero cum hi inter se col-
„ liduntur, penitus præcisa est hæc spes,
„ hinc consultius fore censemus, si ad
„ Cæsarem nonnulli ablegentur, qui
„ eundem de præsentis Germaniæ statu
„ edocerent, eique periculum expone-
„ rent, in quod Imperium conjecturus
„ esset, si Wormatiensis edicti execu-
„ tioni insistere vellet; hi insuper Im-
„ peratorem rogarent, quatenus Natio-
„ nale Concilium congregare permit-
„ teret, ut hac via dissidia tolli, malis-
„ que Germaniæ impendentibus reme-
„ dium objici possit. „

§. LXXIII.

*Saxonice Electoris, necnon Hassiæ
Landgravii postulata in
comitiis.*

Altera die Saxonie Elector, & Hassiæ
Landgravius postulabant. *I. Mendicantium Monachorum invalescere Ordines, salutari proin remedio obstandum, ne ad posteror ejusmodi sodalitia propagentur: liceret etiam illis ad aliud vitæ genus transire. II. Minus æquum esse, ut vectigalibus omnino Ecclesiastici non tenerentur, eorum igitur privilegiis derogandum. III. Ridiculum videri ciborum delectum. IV. Cuilibet liberum sit ritus sequi, quos velit; tolere-*

toleretur etiam in omnibus locis Evangelicæ ^{Sæc. XVI.}
 doctrinæ prædicatio. Addebant insuper ^{A. C. 1525.}
 ambo Principes, ipsis omnino denegari
 non posse templum, in quo suis sacris
 & Concionibus uti libere valeant. At-
 tamen ceteri in Comitibus congregati
 eos ad Episcopum Spirenses, qui ex
 Palatina domo erat, remittebant, is ta-
 men illorum postulatis cedere renue-
 bat. Hi repulsam indignati jusserunt
 Concionatores suos, ut in atriis ædium
 suarum publice ad populum dicerent, ac
 Sacris juxta Lutheranorum ritum ope-
 rantur. Ingens erat ad ejusmodi ser-
 mones populi concursus; confluebant
 enim Catholici rei novitate pellecti, Lu-
 therani vero sectam profitendi studio
 animati. Nec ipse Magistratus novis
 ejusmodi ausibus sese opponere præsu-
 mebat. Narrat insuper Cochlæus, quod
 data opera, ut complures allicerentur ad
 eorum hæresin, in ferculis portatæ fuerint
 aperte carnes coctæ in feriis sextis, aliisque
 diebus jejunii per atrium ad mensam horum
 Principum, in Ecclesie & Catholicorum
 despectum; quod etiam eorum famuli petu-
 lanter jactaverint verbum Domini, & in
 dextera manica vestimenti gestaverint initia-
 les literas latinæ horum verborum: VER-
 BUM DOMINI MANET IN Æ-
 TERNUM. Hac petulantia adeo ce-
 terorum exasperabantur animi, ut om-

Sæc. XVI. A.C. 1525
 nes consultationes in hisce comitiis cæptæ interrumperentur, nihilque propius videretur, quam bellum civile.

§. LXXIV.

Duo libelli Lutheri in his comitiis in populum divulgati.

*Cochl. l. cit.
 p. 148.*

Præterea Lutherani per totam civitatem studiose circumferebant in hisce comitiis duos Lutheri libellos mole sua quidem exiguos, veneno tamen, quod latebat, perquam grandes. Horum alter erat sermo Lutheri *de destructione Jerusalem*. Alter amarulentam continebat epistolam ejusdem hæretici, qui ficto nomine sese *Argyrophylacem*, seu thesaurarium nominabat. Ambo Libelli eo unice collimabant, ut plebi veteris Religionis odium, novæque sectæ amorem instillarent; unde non pauci a vera fide abducebantur.

Lutherus in postremo hoc libello sermonem ad Principem convertens, *sæpe mecum*, inquit, *mirari soleo, Illustrissimi Principes, quod nonnulli vestrum tam atrociter in eos, quos hæreticos vocant, sæviant, ut propter quæstiones, opinionisque quasdam de Religione in homines alioquin innocentes, exiliis, bonorum direptionibus, gladio, aqua, & igni animadvertere non reformident. Si autem in vos, aut in Rempublicam*

publicam vestram peccarent, justiore certe Sæcul. XVI. A.C. 1525.
 titulo punirentur. Modo cum ejusmodi as-
 serant, & doceant, quæ in maximum Di-
 tionum vestrarum, Rerumpublicarumque com-
 modum vergunt, quo nomine & a vobis
 præmium accipere debebant, mirum imò stu-
 pendum, miserandumque, quod talia citra
 rationem, modumque de eis supplicia suman-
 tur. Egetis fortasse pecuniis in Reipublicæ
 usus necessariis? en maximum vobis thesau-
 rum ostendo. Sinite Monachos, & Mo-
 nachas, si qui velint, licere abire, & victum
 laborando quærere. Eos vero, quibus in
 suis fornicibus delitescere lubet, frugaliter
 alite, tum quicquid opum illis superest, in
 necessarios pauperum, Reipublicæ, ususque ve-
 stros vertite.

§. LXXV.

*Archiducis consilium de Hungaris ad-
 versus Turcas tuendis.*

Jamjam Saxonæ Elector, atque Has-
 siæ Landgravius cum suis Sectatori-
 bus discessum a comitiis paraverant, & inter pro-
 cum Ferdinandus Archidux eos detine-
 re toto studio conaretur, tum quod so-
 lutis comitiis Germaniam crebris dis-
 fensionibus scindi pertimesceret, tum
 quod spem conciperet, fore, ut & illi de
 bello in Hungaria gerendo deliberarent,
 ac cum ceteris Principibus sua quo-

*Luther. in
 assert. art. 34
 & inter pro-
 pos. an 1517.
 fol. 56.
 Cochl. l. cit.
 p. 150.*

Sæc. XVI.
A.C. 1526.

que conferrent subsidia. Veram vix Ferdinandus hoc negotium proposuerat, cum illico Lutherani doctrinam, quam ex ore Magistri sui sæpius hauserant, in usum deducerent, juxta ejus dogmata pariter affirmantes, quod *preliari adversus Turcas, sit repugnare Deo per illos iniquitates nostras visitanti.* Afferrebant quoque, *non licere Christianis bellare, aut vim vi repellere, sed vim & injurias pati;* scripserant insuper, quod illi, qui in primis Ecclesiæ sæculis Christianam Religionem professi erant, sese ultro ab hostibus opprimi permiserint, cum tamen nullo ferme negotio sese tueri potuissent, eoquod potissimi ex Legionibus Romanis Christianorum Sacris initiati essent; dicebant alii, hanc agendi rationem a Tertulliano, aliisque Apologistis non modo nullatenus fuisse damnatam, sed etiam summopere commendatam; proin æternæ mentis consilio recta adversari eos, qui imposterum Turcarum progressibus sese opponere molirentur; nisi enim cælestis dispensatio Hungariam Turcarum potentiae subjecisset, Deus facile illam ab eorum incursionibus absque hominum auxilio liberare posset; si autem ex adverso infidelibus Regni hujus dominium concessit, in vanum tota Christianorum Respublica illam eis eripere conaretur.

Hoc

Hoc sermone omnes Principes Catho-
 lici, cunctique comitorum Deputati,
 qui hæresi nondum infecti erant, vehe-
 menter offendebantur.

Sæc. XVI.
 A.C. 1526.

§. LXXVI.

Decretum Spirensium comitorum.

In hoc rerum tumultu Archidux nihil
 reliquum habebat, quam ut decretum
 hunc in modum ederet. „ Cum ad
 „ conservandam Religionem, pacem-
 „ que reddendam omnino necessarium
 „ sit, ut in Germania vel Nationale, vel
 „ generale Concilium totius Christianæ
 „ Reipublicæ celebretur, illudque sal-
 „ tem intra annum inchoetur, ideo De-
 „ putati ad Cæsarem ablegentur, qui
 „ eundem rogarent, ut deplorando Im-
 „ perii statu commotus quantocius in
 „ Germaniam veniret, ac Concilium
 „ celebrari urgeret; interim vero cui-
 „ libet Principum ac Statuum circa
 „ Wormatiense edictum ita agendum
 „ esset, ut Deo simul, & Cæsari justam
 „ aliquando possent reddere facti sui
 „ rationem. „ Hac clausula factus est
 aditus ad stabiliendam conscientiaæ li-
 bertatem, quam Lutherani in hisce co-
 mitiis sibi indulgeri contendebant, ac
 postea in usum deducebant, perinde ac si
 eam re ipsa obtinuissent.

§. LXXVII.

Sæcul. XVI.
A.C. 1526.

§. LXXVII.

Hungari Mugaciensi Prælio cæsi, eorumque Rex occisus.

*Paul. Jo. in
elog.
Steph. Bro-
der post Bon-
fin.*

Dum interea de suppetiis Ludovico Hungariæ Regi ferendis ultro citroque conferebatur, Solimanus hujus conditiones infestis armis invasit, pluresque urbes occupavit. Vix Christiana acies triginta millium Hungarorum numerum explebat, & nihilominus Ludovicus nonnisi viginti duorum annorum adolescens bellici periculi ignarus, se repellendis Turcarum progressibus parem existimabat, quocirca non modo pacem sibi paulo ante a Solimano oblatam acceptare renuit, sed etiam adventanti hosti castra obviam promovit; selegit exercitus sui Ducem Paulum Tomoremum, quocum ipse prælii curam partiebatur. Die vigesima octava Augusti initium pugnæ datur, sed infausito admodum Hungarorum successu; quippe nondum tertia horæ pars effluxerat, cum jamjam Hungari magna clade profligarentur, non tam infidelium fortitudine devicti, quam eorum numero protriti. Cecidere ex nobilissimis Regni Proceribus quam plurimi tam Ecclesiastici, quam Sæculares. Ipse etiam Rex adolescens, postquam præclara admodum

dum fortitudinis suæ, atque intrepidi animi specimina edidisset, concubia nocte solus aufugere compellebatur. Cum vero procellæ atrocius sævirent, ipse itineris Duce destitutus, in quamdam paludem incidit, ubi cum illius equus limo profundius immergeretur, Rex misere suffocatus interiit.

Sæcul XVI.
A C. 1526.

Altera die Solimanus mille quingentos, omnes ferme primæ nobilitatis viros, qui prælio capti erant, in circulo collocari, atque in conspectu victricis exercitus capite plecti jussit, eodemque tempore qua longe lateque procurrit Danubius, omnia ferro, & igne miscebat. Insuper Alba Regalis, a qua urbe incolæ aufugerant, militum deprædationi relicta continenti incendio absumebatur, eodemque fato destructa fuit celebris illa Bibliotheca, quam Mathias Rex immensis pene sumptibus undique collegerat. Sola Regia flammæ furorem evasit. Ab ea tamen Solimanus omnem magis splendidum apparatus, & binas præstantissimi operis columnas, præter Apollinis, Dianæ & Herculis statuas auferri, atque Constantinopolin abductas ibidem erigi præcepit. Referunt nonnulli, Barbarum hunc Principem lacrimis haud temperasse, dum veras Ludovici Regis, & Mariæ Austriacæ, quæ
illius

Sæcul. XVI. illius Conjux ac Caroli V. Soror erat,
 A.C. 1526. effigies conspexerat, simulque adversam
 Regis hujus fortem miseratum, ita ex-
 clamasse: „Palam profiteor, me Hun-
 „gariam non invasisse, Ludovico Reg-
 „num Patris sui eripiendi animo, sed
 „unice, ut Hungarorum insolentiam,
 „compescerem, eorumque Regnum Ot-
 „tomannico Imperio obnoxium redde-
 rem.„ Testatur Paulus Jovius: *Corpus*
Ludovici Regis ab armigero suo mox arena
fuisse contectum, ne ejus cadavere armisque
Paul. Jov. regis potiretur hostis, post multos vero dies
in elog. Lud. repertum, eo quo potuit funeris honore Al-
bam regalem translatum in sepulcro Hunga-
riæ Regum fuisse reconditum.

§. LXXVIII.

Contentio de jure Successionis in Hun-
garicæ Regnum.

Cum Ludovicus sine liberis decederet,
 ingens inde exorta est contentio in-
 ter Ferdinandum Austriæ ducem, & Jo-
 annem Zapolum Cepusii Comitem ac
 Transylvaniæ Præfectum. Contende-
 bat Ferdinandus, sibi non modo Hun-
 garicæ, sed & Bohemiæ Regnum debe-
 ri, eoquod Annæ, quæ Ludovici de-
 functi Regis Soror erat, Maritus esset,
 atque insuper hac de re a suis Præde-
 cessoribus pactum cum Mathia, & Ula-
 dislao

Ishuanff de
Reb. Hung.
 l. 9.

Neugobod.
hist. Poloniae
 lib. 17.

dislao Regibus fuisset initum. Ex ad-
 verso Cepusius Hungariæ Regnum non
 nisi suffragantium electione transferri
 posse affirmabat. Indicuntur Albæ re-
 galis ad dirimendam litem Solemnia
 ordinum Comitia, ac præter Principes,
 atque Optimates, quibus suffragandi jus
 competit, etiam convocantur exercitus
 Præfecti, idque ex legum præscripto,
 vi quarum ad Regis electionem etiam
 Belliducum sententia roganda esset, ut
 aliquem ex gente sua, quem pro exerci-
 tus Imperio digniorem censerent, & illi
 nominarent. Cunctis hisce solemnibus
 exacte observatis communi omnium suf-
 fragio Transylvaniæ Præfectus eligeba-
 tur, mox Hungariæ Rex proclamatus.

Sæcul. XVI.
 A.C. 152.6

§. LXXIX.

*Joannes Zapolus in Hungariæ Re-
 gem electus, ac coronatus.*

Hujus electionem Maria Regina de-
 functi Regis conjux ægerrime fere-
 bat, nilque intentatum relinquebat, ut
 Hungariæ corona Ferdinando Archidu-
 ci ejus fratri deferretur, unde ad suas
 partes non paucos pertrahere nitebatur
 Proceres, qui numero & potentia Tran-
 sylvanensis Præfecti factioni prævale-
 rent. Nec Reginae consilium eventus
 fefellit; quippe primo Stephanum Ba-
 tori-

Isthuansfl. c.
Joan. Sambuc. append. ad Bonfia.

Sæcul. XVI. torium Regni Palatinum, ac postea ma-
 A C 1526. ximam partem Baronum ac Prælatorum
 fibi adjunxit, quin imo ipse etiam Ca-
 rolus Cæsar ejusdem frater illam ope
 & consilio adjuvit.

§. LXXX.

*Ferdinandus Archidux Austriæ in aliis
 Regni Comitibus electus.*

Cum Regina factionem suam numero,
 viribusque sat conspicuam cerneret,
 propria auctoritate Passavium, ubi post
 Ludovici obitum sese receperat, Regni
 Ordines convocabat. Accedunt Mense
 Octobri hujus anni Principes, Regnique
 Proceres, ac sine ulteriori consultatio-
 ne Ferdinandum Archiducem in Hun-
 gariæ Regem eligunt, & Joannem Za-
 polum Regni usurpatorem declarant.
 Aberat ab hisce comitiis Archidux, quo-
 circa confestim ad eum legati decernun-
 tur, qui electionis nuncium deferrent.
 Ferdinandus, ut jus suum valide tuere-
 tur, numerosum conscripsit exercitum,
 quem ipse ducens Budæ recta admo-
 vit, ubi tum Joannes Zapolus moraba-
 tur; aspirabat fortuna Ferdinandi con-
 filiis; ferme enim ubique velut Rex ex-
 cipitur, ac nemine obnitente Budam oc-
 cupat, inde vero Regni Coronam susce-
 pturus, Albam regalem contendit; Jo-
 anne

anne interea se in Hungariam superio-
rem recipiente.

Sæcul. XVI.
C. A. 1526.

Nihilominus Procerum non pauci Ferdinandi electionem minime ratam habebant; eo quod Ludovicum olim infau-
sta sorte pressum ope sua destituisset, quamvis eidem gemino cognationis vin-
culo junctus esset, ex adverso autem Transylvaniae Præfectus unum ablegas-
set, qui eundem rogaret, ne prælii di-
scrimen subiret, donec ejus exercitus selecto milite, quem Joannes ex Tran-
sylvania adduceret, auctus esset. Ad-
debant insuper, quod Zapolus accepta funesta clade, opportunissimo loco ca-
stra posuerit, ac inde potissimam Hun-
gariæ inferioris partem a Turcarum fu-
rore protexerit.

§. LXXXI.

*Joannes Zapolus in Poloniam
profugus.*

Verum cuncta hæc rationum momen-
ta minime obstabant, quin Ferdi-
nandus velut Hungariæ Rex agnitus in-
auguraretur. Peracta coronatione suos
Belliduces jussit, ut Joannem Regem in-
sequerentur, eumque aut caperent, aut
regno propulsarent; ipse vero Ferdinan-
dus Viennam rediit. Paulo post Joan-
nes rursus Tibiscum flumen trajecit, at-
que

*Ishuanff.
rer. Hung.
lib. 9.*

Hist. Eccles. Tom. XXXV. K

Sæcul. XVI. que in Poloniam ad Regem Socerum
 A.C. 1526 suum sese recepit, opportunam ibidem
 præstolaturus occasionem, qua Hunga-
 riam repetere posset.

§. LXXXII.

*Heroica, licet irrita, Pontificis con-
 silia adversus Turcas.*

*Spond ad
 ann. 1526.
 num. 14.*

Interea Clemens Papa comperta Soli-
 mani victoria, ac Ladislai morte,
 haud parum sollicitus erat, ne Sultanus
 totam Hungariam suis armis subjiceret;
 quapropter cunctos Cardinales convoca-
 vit, eisque ob Hungarorum cladem do-
 loris sui vehementiam exposuit: „ Nun-
 „quam, aiebat, pro parte mea defui,
 „quo minus Principes Christianos ad-
 „hortatus sim, ut huic Regno tam mi-
 „litum quam pecuniarum subsidiis opi-
 „tularentur; cum vero hujus jacturæ
 „malum magis ad munus Pastoris uni-
 „versalis quam ad quemvis alium spe-
 „ctet, cunctis incommodorum, ac pe-
 „riculorum rationibus longe posthabitis
 „nihil mihi deliberatius est, quam clas-
 „sem conscendere, & Christianos Prin-
 „cipes precibus & lacrimis adhortari,
 „atque obsecrare, ut pace inter eos ini-
 „ta vires suas adversus Christiani nomi-
 „nis hostem jungant. Spero pariter,
 „cunctos Cardinales me in tam pio offi-
 „cio

„cio adjuturos, Deumque, ut tam san-
 „cto proposito faveat, imploratos. Sæcul. XVI.
A.C. 1526.
 „Si vero ob communia peccata meum
 „consilium ad finem perducere non po-
 „tero, saltem id mihi concedet Deus,
 „ut in eo pertractando, antequam spe
 „dejiciar, vitam finire possim; nihil
 „enim mihi infelicius accidere valeret,
 „quam si in tam pestifero incendio salu-
 „tarem manum adhibendi spe, & facul-
 „tate privatus vivere deberem. „ Ve-
 rum cuncta hæc tam generosa Pontificis
 consilia suo successu carebant.

§. LXXXIII.

Causa Berquini continuata.

Anno Domini millesimo quingentesimo
 vigesimo tertio Ludovicus Berqui-
 nus a carcere suo dimissus promiserat,
 se haud ultra dogmata sua sparsurum.
 Verum Ambianum secedens violata pro-
 missi fide rursus errores suos ac deliria
 non sine gravi Ambianensis Cleri, po-
 pulique offensione divulgare cæperat.
 Huic ergo malo, ut sese opponeret præ-
 fatæ urbis Episcopus, Parisios se con-
 tulit, apud supremam Curiam de Ber-
 quini flagitiis questurus. Valuit succes-
 sus; quippe ad Episcopi preces Parla-
 mentum die septima Martii hoc Anno
 Christi millesimo quingentesimo vigesi-
 mo

Sæcul. XVI mo sexto Berquinum comprehendit
A. C. 1526. jussit.

§. LXXXIV.

*Berquini propositiones a Facultate
Theologica damnatæ.*

*Argent. t. 1.
in fine p. 5. t.
2. p. 40.*

Eadem occasione Facultas Theologica Parisiensis præfatum Berquinum nova perstrinxit censura, ac sequentes illius propositiones damnavit. *I. Reservatio casuum non impedit plenariam peccatorum reservationem. II. Petrus super singulos fideles a Christo primatum potestatis non accepit. III. Si Papa esset jure divino super omnes fideles Ecclesiæ, nullus posset eum absolvere, nec consistentem audire. IV. Humana opera vitæ æternæ meritoria, pro pudor! V. Sophistæ vocant fidem credere totam Historiam Evangelicam, quod & dæmones credunt, Lutherus vocat fidem fiduciam misericordiæ divinæ promissæ in Christo. VI. Fides sola justificat, id est, sola causa est, propter quam justificamur. VII. Ecclesia irrationabiliter præceptum de jejuniis instituit. VIII. Verum jejunium est, quod corpori non plus alimenti concedatur, quam ad conservandam sanitatem necesse est. Octo hæc propositiones damnantur tanquam Schismaticæ, Ordinis Hierarchici eversivæ, erroneæ, Hæreticæ, Lutheri erroribus conformes, Ecclesiæ Catholicæ injuriosæ, errori Beguardorum proxima.*

mæ, ac denique ad retrahendum populum Sæcul. XVI.
 Christianum a continuo Ecclesiæ usu ten- A.C. 1526.
 dentes.

§. LXXXV.

*Berquini Libri ab eadem Facultate
 proscripti.*

Conscripsit idem Berquinus quosdam Argente. l. 6
 libros, atque inter eos præcipue pag. 41.

Epistolam apologeticam ad amicum ad-
 versus quorundam calumnias, præte-
 rea etiam edidit versionem Epistolæ S.
 Hieronymi ad Vigilantium cum notis.
 Horum primum opus Facultas damna-
 vit, eoquod aperte Lutheri doctrinam
 tueretur, sacræ Religionis Vota execra-
 retur, & subsannaret, atque ideo Facultas
 hunc Libellum, cum Christianæ Reipub-
 licæ perniciosus esset, publice flammis
 comburendum cœnit. Hanc quoque
 proscripsit propositionem, quæ ex alte-
 rius Libelli notis excerpta his verbis
 concepta erat: *Ea, quæ ab uno Sancto*
petunt, ab alio petere non audent, perinde
acsi Sanctorum quilibet proprium suum ha-
beret officium ac munus. Hanc propositio-
 nem ex damnata Lutheri doctrina desum-
 ptam censet: Postea eadem generatim
 omnium Berquini librorum damnatio-
 nem innovat, atque detestatur libros
 per Erasmus compositos, quos Ber-
 quinus e Latino in Gallicum idioma

K 3

trans.

Sæcul. XVI. transtulit, hos inter recenset: *Enconia*
A.C. 1526. *matrimonii, brevem orandi methodum; Sym-*
bolium Apostolorum & quærimoniam pacis,
 præter alios libellos, qui ex Erasmi ca-
 lamo non profluxerant, uti sunt *loci in-*
signiores ex utroque testamento, commentarii
in Minoritarum Regulam Francisci Lamber-
ti Avenionensis; Lutheri, Melanctonis,
& Carolstadii propositiones, Præcationum
& piarum meditationum Enchiridion, cui
 annectitur libellus Lutheri *de Libertate*
Christiana; item Codex, cui titulus,
Passio Lutheri, alius ejusdem Lutheri li-
 bellus in psalmos, & denique liber *Mar-*
silii de Patavio, qui inscribitur: *Defenso-*
rium pacis.

Omnes hi libri fuere proscripti utpo-
 te damnatam continentes doctrinam, ac
 proin a quovis Christiano rejiciendi, eo-
 quod veneno suo fideles inficere possent.
 Insuper Facultas Berquini errores dam-
 nasse haud contenta, causam ad duos
 Curixæ Consiliarios remisit, qui contra
 reum judicii acta instruerent: ipsa etiam
 Regni Administratrix a summo Pontifi-
 ce diploma obtinuit, quo horum judi-
 cum auctoritas confirmaretur, ac rata
 haberetur, simulque eisdem de hæresis
 crimine cognoscendi Facultas concederetur:
 Datæ sunt Apostolicæ hæ literæ
 die vigesima Maji Anno Domini mille-
 simo quingentesimo vigesimo sexto, vi
 qua-

quarum caussa ad legum præscripta discussa, ambo delegati iudices sententiam pronunciarunt, qua Berquinum hæreticum, ac relapsum declarabant. Ceterum forte Iudices ad severiora processissent, nisi Franciscus Galliarum Rex Madrito redux unacum Parisiensi Præfecto regionum fattelitum Subcenturionem decrevisset, qui Berquinum e carcere, ubi inclusus hærebat, eriperet. Jam antea Rex datis literis sæpius iudicii acta interrumpi iubebat, sed nulla hujus mandati ratio habebatur; tandem vero, postquam Berquinus aliquamdiu in regia detinebatur, libertati redditus est, qua tamen, ut prius, brevi abutebatur.

Sæcul XVI.
A.C. 1526.

§. LXXXVI.

Erasmi Colloquia a Facultate Parisiensi damnata.

Eodem anno Facultas theologica ad preces Natalis Bedæ Syndici sui supremæ Parisiensi Curiaë libellum supplicem porrexit, atque Erasmi Colloquia suppressi rogavit.

§. LXXXVII.

Libellus supplex ad supremam Curiam contra Erasmi Colloquia.

Hujus libelli tenor erat sequens: „Jam *Argent. in*
„ante tres circiter annos nonnulli *Coll. tom.*

K 4

„appa-^pg. 47.

Sæcul. XVI
A C 1526.

„apparitores Curiaë jussu, ac præsentem
 „Liseo Regis Advocato, & quibusdam
 „Facultatis Doctoribus ex ædibus quo-
 „rundam Bibliopolarum per plures su-
 „stulerunt libros, quos ad forum dese-
 „rebant, eo quod plures errores contra
 „fidem, bonosque mores continere di-
 „cerentur, atque inter eos præcipuæ esset
 „parvus quidam liber, cui titulus: *Fa-
 „miliaria Colloquia Erasmi*; qui liber po-
 „stea ab eodem Auctore auctus, ac re-
 „cognitus fuit. Cum autem in hisce
 „additionibus non pauci errores priori-
 „bus additi fuissent, & tamen ii passim
 „tam in Universitate Parisiensi, quam
 „juvenum scholarium manibus teran-
 „tur, & non pauci hujus libri lectionem
 „juventuti valde noxiam censeant, eo-
 „quod Lutheri doctrinam continens,
 „Constitutiones ac Ecclesiae præcepta
 „vilipendat, jejunia, abstinentias, Con-
 „fessionem, Orationes ad B. V. invoca-
 „tionem Sanctorum, Religiosorum vo-
 „ta, aliosque similes pios usus rejiciat,
 „ideo ejusmodi perversa dogmata paulo
 „ante præfatæ Facultati fuere proposi-
 „ta. Hæc vero dictum librum a suis de-
 „putatis examinari jussit, nunc vero
 „percepta horum relatione visum est
 „Curiaë, huic malo remedium ponere;
 „ac efficere, ut prædicti libri doctrina
 „omnino ex hoc Regno eliminetur. „

§. LXXXVIII.

§. LXXXVIII.

Sæcul. XVI.
A. C. 1526.*Propositiones ex Colloquiorum libro a
Facultate damnatæ.*

Porrecto hoc libello mox ad libri damnationem procedebatur. Igitur Doctores die decima sexta Maji sententiam ferunt, ac pronuntiant. *I. Auctor hujus libri tanquam Ethnicus homo Religionem Christianam, & sanctas ejus observantias ridet, subjannat, dilacerat, & immutandas decernit. II. In Dialogo de adversa valetudine impudenter irridet devotionem, quam habet populus ad sacra Religionis habitus, innuitque, quod nulli Sancto pro morbo curando votum nuncupetur. III. In Dialogo de visendo loca sacra ridet votum Hierosolymitanum, mentiens omnia, quæ videntur Hierosolymis commentitia esse, & excogitata ad alliciendos simplices, & credulos. IV. In Dialogo de confessione militis impudentius loquitur de Confessione Sacramentali. V. In Dialogo, qui inscribitur, Pietas puerilis, censet grave peccatum non esse transgredi Constitutiones Ecclesiasticas, dein tradit, quod sufficeret confiteri soli Deo, si non aliud Ecclesia ordinasset. Post hæc reprehendit modum disputandi Theologorum, unde complures abstinent a Theologia, eo quod vereantur, ne vacillent in fide Catholica. VI. In Dialogo de convivio profano,*

K 5

absti-

Sæcul. XVI. A.C. 1526. *abstinentiam a carnibus ab Ecclesia indictam carpit, quasi illa adversetur libertati Evangelicæ. VII. In Dialogo de convivio spiritali vult, quod vestitus præscriptus, jejunium, Sacrificium, preces, & quies diei festi sint affinia Judaismo. VIII. Præten- dit, quod vulgus totam suam salutem in ca- remoniis, Baptismo, Exorcismo, Catechis- mo, sale & aqua constituat, & maxime si- dat Unctioni, Confessione, Confirmationi, Eucharisticæ, Matrimonio, Ordini, quasi Christiani per sola Sacramenta sperent sal- vari sine adimplatione præceptorum Dei. IX. Peccatum capitale judicat ornare tem- pla, ditare Monasteria. X. In Dialogo, qui dicitur: Apotheosis Capnionis, Reuchli- num excessive commendat, dum ipsum confert in gloria cum D. Hieronymo, eumque adscri- bit numero Sanctorum, eique orationem as- signat. XI. Pium II. in Divarum nume- rum retulisse Catharinam Senensem in gra- tiam ordinis, & Religiosorum inquit. XII. Docet acquiri virginitatem per actus carnales, ac præfert castitatem conjugatorum castitati Sacerdotum, & Religiosorum. XIII. In Dialogo Eubuli, & Catharinæ, statum Re- ligionis maxime vituperat; ingredi Religio- nem invitis parentibus dicit esse contra legem naturalem & divinam; doctrinam, quæ do- cet ingressum Religionis, vocat Pharisæicam, & contrariam doctrinæ Apostoli. XIV. In Dialogo militis, & Carthusiani, care- monias*

monias Religionis maxime parvi pendet, & Sæcul. XVI.
 omnem ab illis fiduciam aufert, atque in- A.C. 1526.
 quit: Rasum caput, & vestis color non com-
 mendat me Deo. XV. In Dialogo, qui
 dicitur, naufragium, impie ridet titulos,
 quos Ecclesia recte tribuit Beatæ Virgini:
 comparateam Veneri, & facit ei illam succedere
 in agenda cura Nautarum. In Dialogo,
 qui dicitur: Inquisitio de fide, damnantur
 præcipue quinque errores. Alium ad-
 huc edidit Dialogum Franciscani, in
 quo Erasmus contendit: Convenientius
 esse, quod Religiosi non differant vestibus a
 ceteris.

Hi sunt præcipui errores, quos Fa-
 cultas Theologica in Erasmi libro dam-
 naverat.

§. LXXXIX.

*Libri a Beda contra Erasmus scripti
 venditio a Galliarum Rege
 prohibita.*

Insuperhabita Facultatis damnatione *Inter epist.*
 Franciscus Galliarum Rex, si Erasmo *Erasmi l. 29.*
 fides adhibenda, tantopere indignaba- *ep. 73. p. 802.*
 tur censuras, quas Beda ferebat, ac *& l. 20. ep.*
 præcipue illas, quibus ejusdem Aucto- *l. 14. p. 974. &*
 ris Paraphrases in novum Testamentum *l. 24. ep. 4.*
 perstrinxerat, ut illas in Regno diven- *p. 1281. Id.*
 di prohiberet, eo potissimum nomine, *ep. 62. l. 19.*
 quod hac in re suam quoque auctorida- *p. 877.*
 tem

Sæcul. XVI. tem vilipendi crederet; quocirca iram
 A. C. 1526. suam in Syndicum exonerans, illum in
 aula, ubi tum ex negotio Facultatis
 agebat, comprehendi iussit. Equidem
 nonnisi unica die captivus detinebatur,
 non aliter tamen libertatem consequu-
 tus est, quam ea lege, ut quoties jube-
 retur, se coram sisteret. Die nona A-
 prilis Anno Domini millesimo quingen-
 tesimo vigesimo sexto Rex Ambasiæ li-
 teras ad Parisiensem Curiam regio Si-
 gillo munitas dedit, quibus eidem in-
 junxit, ut Syndici libros contra Eras-
 mum distrahi prohiberet. In hac Epi-
 stola Rex Facultatis Theologos tradu-
 cit velut viros odio in Erasmus præven-
 tos: „ Cum enim, inquit Rex, perspe-
 „ ctum habeamus, quod præfata Facul-
 „ tas, ejusque membra promiscue con-
 „ tra quemcunque calamos suos acuant,
 „ eorum honori, Statui, ac famæ de-
 „ trahant, prout novissime contra Eras-
 „ mum fecerunt, & facile adversus alios
 „ quoque pari modo procedere possent,
 „ ideo vobis mandamus, ut quantocius
 „ Facultatis præfatæ Doctoribus, eo-
 „ rumque deputatis nulla mora præci-
 „ piatis, ac interdicatis, ne imposterum
 „ generatim aut speciatim vel minimum
 „ scribant, componant, vel typis evul-
 „ gent, nisi prius in pleno Curiaë confes-
 „ su a vobis, vestrisque Ministris fuerit re-
 „ cogni-

cognitum : atque approbatum. Vide-
 tur Parisiense Parlamentum Regiæ hu-
 jus Epistolæ rationem habuisse, ipsum-
 que Jodocum Bade, qui Bedæ librum
 contra Erasmus, in superhabito Regis
 interdicto, prælo subjecit, reprehendisse ;
 quippe in tabulis Curiae Parlamenti
 existat Epistola Jodoci Bade Latine
 conscripta, in qua idem asserit suis literis
 duntaxat sexcenta quinquaginta exemplaria
 libri, quem composuit Beda, fuisse excusa,
 ac nunc non nisi eorum quinquaginta
 superesse, ea vero nullatenus se venditurum
 promittere.

Sæcul. XVI.
 A. C. 1526

§. XC.

*Erasmus a Francisco Galliarum Rege
 plurimi habitus.*

Hæc Francisci Regis Benevolentia
 haud obscure testatur, quod Erasmus
 jure merito plurimi habuerit, nec
 illum viris de fide suspectis, aut spar-
 gendis erroribus studiosis accensuerit.
 Quapropter Erasmo per amicos, quos
 in aula habebat, significari voluit, ut
 in Francia sedem figeret, hancque in
 rem eidem Conditions proposuit, quibus
 ampliores haud exoptare valuisset. Hæc
 ex quadam Epistola discimus, quam
 Guilielmus Cop Regis Medicus speciali
 ejusdem jussu die decima sexta Februarii
 hoc

*Int. Epist.
 Eras. ep. 96*

Sæcul. XVI.

A C. 1526

hoc anno ad Erasmum perscripsit, afferens, quod non modo Guilielmus Parvus Theologiæ Doctor, qui & Regi a confessionibus erat, sed & Franciscus Rupifortius, olim ejusdem Principis Moderator, doctrinam, ac ceteras omnino præclaras Erasmi dotes tam amplis celebrarint encomiis, ut Regi talem virum alloquendi, atque in Gallias accersendi desiderium instillaverint: Rex vero tam copiosa laude captus Guilielmo negotium dederit, ut Erasmo Regis affectum significaret, simulque ab eo sciscitaretur, an in Galliis permanere vellet, id vero, si ei luberet, Rex ei copiam faceret, ut sustentationis suæ conditiones præscribere posset; hanc enim Regis voluntatem esse ajebat, ut ei fidem faceret, illum tot bonis auctum iri, ut eum patria sua excessisse nunquam pœniteret.

§. XCI.

Regis promissa ad Erasmum in Gallias accersendum.

Augebatur Regis existimatio de Erasmo concepta ex ipsa lectione librorum, quos vir ille doctus vulgaverat; quocirca eum crebrius, ut in Franciam veniret, sollicitari jussit, quin imo ipse etiam propria manu ad eum literas per-

perscripsit, tamque importune institit, Sæcul XVI.
A.C.1526.
 ut omnium iudicio nil propius esse videretur, quam quod insignis ille vir tandem Regis mandato cederet: id ipsum, quod narramus, Erasmus datis ad Tonstallum Londinensem Episcopum literis significabat his verbis: *Rex Galliarum incredibili est in me affectu; Exspector: Thesauraria Turonensis parata est, quæ reddit quingentos coronatos.* Idem etiam perscribit ad Guilielmum Cantuariensem Archiepiscopum. *Franciscus Rex Galliarum, inquit ipse, incredibili est in me affectu, rursus vocor in Gallias. Parata est jam pridem Thesauraria Turonensis ampli proventus, sed tales sarcinas nihil moror & libertatis avidus, & brevi moriturus.* Lib. 18.
Epist. 48.
Lib. 20.
Epist. 44.

§. XCII.

Erasmus a summis Pontificibus semper perbenigne exceptus.

Nunquam luculentius Erasmi colloquia ab injuriosa Parisiensium Doctorum censura vindicatur, quam ubi eorum Auctorem a summis etiam Pontificibus perhonorifice habitum demonstrare possumus. Hi enim, cum ad servandum fidei depositum præ Principibus profanis longe magis intenti, ac dissensionibus, quibus tum Ecclesia scindebatur, intimius commoti essent, qua ratio-

Sæcul. XVI. ratione eos latere potuissent ea, quæ
A C. 1526. Beda in ejus libro deprehendisse con-
 tendit, aut quomodo tot errores dissimulare voluissent; id certe eo minus quis sibi persuadere poterit, quo manifestius est, quod Pontificum plures, ubi de fidei integritate agitur, nequidem potentissimis Principibus pepercerint. Cum ergo summi Pontifices Julius II. Leo X. Adrianus VI. Clemens VII. Paulus III. Erasmi mores comprobarint, illius fidem, ac obsequium erga Ecclesiam Catholicam commendarint, & doctrinæ puritatem, ac opinionum integritatem in Erasmo testimoniis oppido præclaris, omnique fide dignis deprædicarint, atque etiam ejusdem libros approbarint, eumque, ut lucubrationes suas in lucem ederet, instigaverint, imo, quod & plus est, eidem tuendæ fidei & Ecclesiæ munus imposuerint, quo pacto dubitari poterit, quin Erasmus Catholicæ ac orthodoxæ fidei semper fuerit addictissimus, postquam id testati sunt ii, quibus speciali quadam ratione Evangelicæ doctrinæ depositum creditum est (*)?

§. XCIII.

(*) Cum Continuator summos Pontifices extra Concilia haud infallibiles nequidem in fidei morumque judicio propugnet, haud sat mirari possumus,

§. XCIII.

Sæcul. XVI.
A. C. 1526

Censura propositionum Joannis Bernardi ex Ord. S. Augustini.

Eodem Anno Domini millesimo quingentesimo vigesimo sexto die septima Julii Facultas Theologica meliorem jure quasdam damnavit propositiones, quas Parisiensis Curia eidem Facultati transmiserat. Excerptæ erant ex responsis a Joanne Bernardo Theologiæ Doctore ex Ordine S. Augustini datis, quæ ad quatuor sequentes revocabantur propositiones:

*Argent. l. cit.
t. 1 in appen.
ad fin p 5.
Et t. 2. p. 46.*

I. *Dubito, an Ecclesia possit obligare ad mortale.*

Hæc responsio, inquit Facultas, sic indistincte prolata, in omnibus, maxime tamen in Doctore Theologo reprehensibilis est.

II. *Quilibet considerans, an in diebus jejunii bis per diem absque peccato gravi totidem comedere possit, quantum manducaret jejunando unica vice, id licite potest juxta conscientiam suam facere, Et quantum sua corporis habitudo sufferre valet.*

Hæc

sumus, quod in quæstione facti circa Erasmi orthodoxiam ex horum Pontificum testimonio adeo firmum argumentum eruere voluerit.

Hist. Eccles. Tom. XXXV. L

Sæcul. XVI. A. C. 1526. *Hæc propositio ita generaliter asserta, scandalosa est, & ad doctrinam Lutheri accedit.*

III. *Qui orare volunt, prius Deum, quam Sanctos adeant.*

Pronunciant Doctores, quod hæc propositio in quantum per eam prætenditur non esse Sanctos orandos & invocandos, nisi prius tempore oretur, & invocetur Deus, & quod alioquin male fieret, scandalum in populo pariat, & ex erronea Wiclefi doctrina desumpta sit.

IV. *Non legi in sacris literis, quod Sanctus pro alio oret, nisi in quantum id in libro 2. Machabæorum de Onia & Jeremia dicitur.*

Facultatis Censura hæc est: *Declaratio hujus ignorantie coram populo a Doctore Theologo facta, est perniciofa & conformiter ad errorem Valdensium impie fidem populi infirmat circa venerationem & cultum Sanctorum; Assertor autem harum propositionum ad revocationem compellendus est, atque adstringendus, ut publice prædicet, Sanctos esse venerandos.*

§. XCIV.

Judicium Facultatis de voto Cælibatus Sacerdotalis.

Sub idem tempus Episcopus Chrisopolitanus, generalis Vicarius Valentini

nī Episcopi in Delphinatu hanc quæstio- Sæcul. XVI.
nem Parisiensi Facultati decidendam A.C. 1526.
proposuit: *An fornicatio Sacerdotis sit ca- Argent. t. 1.
sus reservatus Episcopo, eoquod eidem vio- in appen. ad
latio votorum, & sacrilegia reserventur.* fin. p. 5.

Hac super re Doctores die prima Apri-
lis eodem anno suam edixerunt senten-
tiam, declarantes: *Fornicationem Pres-
byterorum casum esse reservatum, eoquod
votum continentiae sacris Ordinibus annexum
esset.*

Præterea Procurator Regis, inquit
Argentreus, apud Curiam Parisiensis Se-
natus querelas detulit adversus quosdam Bac-
calaureos, & Licentiatos, qui in suis The-
sibus ac publicis disputationibus multas quæ-
siones inutiles de potestate Papæ & Regum,
deque Reipublicæ negotiis temere in Scholis
agitabant. Idem quoque interrogabant, an
femine liceat regimen populi suscipere, an
Papa mulieri facultatem Ecclesiæ beneficia
dispensandi communicare possit &c. Quo-
circa Parisiensis Senatus Cancellario Uni-
versitatis Studii Parisiensis, & Magistris
sacrae Facultatis diem dixit, ut de querelis
Procuratoris certiores fierent, & imposte-
rum caverent, ne hujusmodi abusus in Scho-
lis Parisiensibus contingat. Hæc sententia
Parisiensis Curiaæ effectui data, tabulisque in-
serta est, ut inde libertates Gallicanae Eccle-
siæ probarentur.

Sæcul. XVI.
A.C. 1526.

§. XCV.

Origo Ordinis FF. Capucinatorum.

Marc. Ulyssip. in hist. Seraph. Florim. de Raym. orig. hæc. l. 7. c. 5

Anto. Caluse annal. des Capuc. en l'an. 1525. t. 1. p. 44. & 52. Boverius in annal. Capuc. Spond. ann. 1525. n. 27.

Cum regularis disciplinæ vigor in Ordine Fratrum Minorum vehementer remitteret, hoc anno Christi quingentesimo vigesimo sexto supra millesimum Deus Matthæum de Bassio suscitavit, qui pristinum illius fervorem revocaret. Is natus erat in Urbinatensi Italiæ Ducatu, ac primis ætatis suæ annis ad conventum Montis - Falconis secesserat, ubi sacrum habitum Minoritarum indutus, non raro solutiorem Fratrum suorum disciplinam deplorabat, ac vitæ rigidioris, necnon strictioris paupertatis studio accendebatur. Hujus desiderii vehementia impulsus, voce divinitus audita se admonitum credebatur, ut Regulam S. Francisci ad literam observaret. Hac voce excitatus confestim ex panno rudi, atque aspero saccum induit, haud absimilem ab ea veste, quam a viro quodam sibi frequenter apparente gestatam dicebat, demum caputium sibi confecit in acumen desinens, perinde ac si esset habitus a S. Francisco præscriptus. Ita vestitus clam suo excessit monasterio, Romamque petiit. Verum insolita ejus vestis funestas eidem vexationes accersivit; quippe vix mille

mille passibus a Conventu distabat, cum Sæcul. XVI.
 a quibusdam scurris ejusmodi vestitum A.C. 1526.
 deridentibus pro Histrione, ab aliis
 vero pro versipelle ac fure habebatur,
 quocirca unaomnes in eum infano furo-
 re irruentes, injuriis laceffitum carceri
 mancipabant, ex quo illum tamen eo-
 dem ferme momento extrahebant, ve-
 ritatis, ac patientiæ suæ exemplis ad
 saniora revocati.

§. XCVI.

*Matthæus de Bassio coram summo
Pontifice.*

Post hæc Matthæus de Bassio Romam
 delatus, ad Vaticanum contendit,
 atque anteriora pertransiens cubicula ad
 ipsum summi Pontificis conclave pene- *Ant. Caluse*
 travit, a nemine, ut fertur, aut inter- *l. cit. p. 54.*
 pellatus, aut detentus, quod tamen vix
 credibile videtur. Utut res se habuerit,
 id omnino certum est, quod Papa hu-
 jus Viri conspectu attonitus, quæ pete-
 ret, ab eo sciscitatus fuerit, ille vero
 eidem, hæc in responsis dederit: „Bea-
 „tissime Pater! ex Ordine Fratrum Mi-
 „norum minimus sum Sacerdos, qui
 „nil ardentius in votis habet, nisi ut
 „Regulam sancti Patris mei Francisci,
 „quam Deo omnipotenti olim voveram,
 „ea qua potero fidelitate observem, ac
 L 3 „juxta

Sæcul. XVI „juxta vires meas sanctissimæ vitæ ejus
 A.C. 1526. „exercitia quadam pia æmulatione imi-
 „tari valeam, hancque ob rem vetustif-
 „simas Ordinis consuetudines, ac diser-
 „tam regulæ legem in opus deducere
 „cupio. Cum ergo extra omne dubium
 „sit positum, quod sanctus Franciscus
 „nil nisi saccum detritum, ac capuc-
 „cium in acumen desinens, absque ve-
 „ste ex scapulis defluente, quod *scapu-*
 „*lare* vocant, gestaverit, eo prorsus mo-
 „do, quo Sanctitas sua me vestitum co-
 „ram cernit, hæcque olim norma fue-
 „rit vestium, quibus primi Fratres Mi-
 „nores erant vestiti, hinc, postquam ad
 „Deum crebras fuderam lacrimas pre-
 „cesque, tandem agnovi, hanc esse Dei
 „voluntatem, ut ea consilia opere exe-
 „quar. Igitur Beatissime Pater, hæc
 „sola causa est, qua permotus ad San-
 „ctitatis suæ pedes humillime provol-
 „vor, rogoque, ut ab ea hanc vestis
 „normam obtinere valeam, eaque im-
 „petrata Sanctitatis suæ patrocínio suf-
 „fultus in Eremis sancti Francisci Re-
 „gulam colere, Verbum Dei prædica-
 „re, necnon sceleratissimorum peccato-
 „rum saluti vacare valeam. „

§. XCVII.

Sæcul. XVI.
A.C. 1526.

*Alloquii, ac inducendæ reformatio-
nis facultas Matthæo a Pon-
tifice concessa.*

Pontifex Matthæi ingenuitatem demi-
ratus, varia ex eo de ipsius vivendi *Annal. des*
norma, ac instituto sciscitabatur; tan- *Capucc. p. 54.*
dem vero eidem declarabat, velle se,
ut imposterum hæc Regula juxta Chri-
sti Domini, ac S. Francisci mentem ad
literam observetur; quapropter tam
Matthæo, quam omnibus, qui alterum
habitum induti rigidiorum disciplinam
profiteri vellent, concessit, ut in Ere-
mis habitare possent: „ Verum quoad
„ ea, inquiebat Pontifex ad Fratrem
„ Matthæum, quæ tibi vel maxime cor-
„ di sunt, lubenti animo tibi tuisque
„ hunc habitum gestandi facultatem con-
„ cedimus, ac permittimus, ut Eremi-
„ tarum more vivere, & ubique, prout
„ postulas, Verbum Dei annuntiare va-
„ leatis, dummodo in signum obedien-
„ tiæ vestræ quotannis semel Ministrum
„ Provinciale, necnon capitulum Fra-
„ trum Minorum de Observantia, ubicun-
„ que demum illud fuerit congregatum,
„ accedatis. „ His dictis summus Ponti-
fex Matthæo Apostolicam impertieba-
tur benedictionem, eumque ad pii pro-

Sæcul. XVI. A.C. 1526. positi sui executionem excitabat, simulque hujus concessionis diploma eidem tradere pollicitus, eum dimittebat.

Ast Matthæus nequidem expectato hoc diplomate ad prædicandum Dei Verbum sese accinxit, Marchiamque Anconitanam peragravit. Huic sese adjunxit quidam Eremita Franciscus nomine, cujus exemplum brevi plures alii sequebantur, qui eidem instituto nomen dederunt, illos tamen Fratres Minores de *Observantia* gravibus omnino injuriis laceſſebant, eoquod non modo acuminosum illud caputium, sed etiam novum vitæ genus tolerare haud possent.

§. XCVIII.

Matthæus jussu Provincialis carceri inclusus.

Nihilominus F. Matthæus generalia Ordinis comitia accessit: verum jussu Joannis de Fano Provincialis captus carceri includitur, mox tamen Camerinenſis Ducissa rem edocta, literas ad Provinciale dedit, acerrime comminata, ni subito F. Matthæum liberum dimitteret, se ad summum Pontificem hac de re suas delaturam querelas, interim sciret, se Clementis VII. Neptim esse. Nec his contenta Camerinenſis Conventus Præpositum, seu Guardianum,

Marc. Ulisson. Hist. Seraphica.

num, qui cum Provinciali conspirabat, Sæcul. XVI.
A.C. 1526.
 adesse jussit, eidemque tantum inculsit
 timorem, ut ambo Fratrem Matthæum
 libertati restituerent. Hic nulla mora
 Camerinum contendit, non tam ut Be-
 nefactrici suæ grates rependeret, quam
 ut Provincialis culpam excusaret, plu-
 ribus recensens beneficia, quibus ab
 eo esset affectus. Cum vero Ducissa
 Matthæum veste a Minoritarum habitu
 longe diversa, ac ubique laciniis con-
 ferta indutum, nec non acuminoso ca-
 putio tectum cerneret, rei novitatem
 admirata illius causam sciscitabatur;
 Matthæus hujus mutationis rationem
 exponens: „Cœlesti admonitu, inque-
 „bat, rem aggressus sum, accessit quo-
 „que summi Pontificis concessio, non
 „equidem, ut vel Ordinem meum ad
 „severiores disciplinam revocem, vel
 „novam Congregationem erigam; ad
 „neutrum enim me Deus selegit, sed
 „unice, ut sub hoc habitu Regulam in
 „omni perfectione observem. „ Ad-
 hortabatur Matthæum Ducissa ad tam
 pii operis executionem, pollicita, se
 eidem patrocinio, juxta ac bonis suis
 præsto futuram.

Sæcul. XVI.
A. C. 1526.

§. XCIX.

*Diploma Pontificium a Ludovico
Matthæi socio impetratum.*

*Calusc. l. c.
p. 81.*

Planxit Matthæus Franciscum carissimum socium ac confratrem suum, quem hoc anno præmatura mors vivis eripuit; ast hujus jacturam eodem tempore compensabat Frater Ludovicus, Sacerdos ex Ordine Fratrum Minorum de Observantia. Is erat vir religionis studio celeberrimus, qui primævam instituti sui disciplinam per universum orbem instaurari dudum exoptaverat; unde licet Provinciale huic proposito adversari nosset, nihilominus audacter ab eo petiit, ut illis, qui severiori disciplinæ nomen dare vellent, conventum concederet. Attamen non modo repulsam tulit, sed etiam carceri mancipatus est, a quo tamen paulopost ereptus, ad supremum Ordinis Ministrum ac Cardinalem Protectorem literas dedit, in quibus idem ab eis petebat; cum vero nil impetrare posset, unacum Fratre Raphaele Romam contendit, secum deferens epistolam Camerinesis Ducissæ. Porro summus Pontifex utrique alloqui copiam indulgit, simulque Laurentio Puccio Cardinali Episcopo Prænestino ac magno Pœnitentiario negotium dedit.

Sæcul. XVI.
A.C. 1526.

dedit, ut diploma conficeret, quo eis venia daretur, ut invitis etiam illorum Superioribus, extra domos, ac Ordinis sui monasteria in quadam Eremo libere commorari possent, ac retento eorum habitu regulam observare, ex fidelium eleemosynis vivere, ac denique cunctis gratiis & privilegiis, quæ illis concederentur, quiete frui valerent; simulque prohibuit Pontifex, ne ullo pacto iisdem molestia aut injuria inferretur, huncque in finem omnes sententias contra eos latas omnino irritas declaravit. Dabat die decima octava Maji Anno a Nativitate Domini millesimo quingentesimo vigesimo sexto.

Hoc diploma Ludovicus suo Provinciali exhibuit, qui tamen fratrem suum acriter reprehendebat; cum vero literas Apostolicas revocari nequicquam niteretur, a Sacra Pœnitentiaria Romæ diploma sibi concedi petiit, vi cujus ei contra quosdam fidei desertores ex Ordine suo agere liceret; equidem sub hoc transfugam nomine Matthæum, Ludovicum, ceterosque, qui reformationem amplecti cupiebant, comprehendi intellexerat, studiose tamen eorum nomina silentio preffit; unde rationem facti falso exponens, facile petitum diploma obtinuit, quo fultus suos convocabat Religiosos, atque ab eis, quid in præsentis rerum statu

Sæcul. XVI.
A C. 1526. tu agendum, sententias rogabat. Omnium una vox erat, Ludovicum ejusque socios comprehendendos, ac carceri dandos esse; verum hi tempestive fuga elapsi sese ad Eremum Cryptarum receperunt. Cum autem nec ibi a Provincialis infestationibus liberi ac tuti essent, ad Legatum Apostolicum provocabant, qui fratri Ludovico potenter patrocinabatur, graviter commotus, quod ipsemet a Provinciali tam nequiter delusus fuisset. Nec tamen propterea vexationum finis erat.

§. C.

Pauli Cortesii obitus.

Dupin. Bibl. des Aut. du XVI. Siecle tom. 14. p. 116. **H**oc anno salutis millesimo quingentesimo vigesimo sexto Respublica literaria plurium Scriptorum Ecclesiasticorum mortem luxerat, atque inter eos primus erat Paulus Cortesius natione Italus & Protonotarius. Ignoratur e quidem certa obitus sui dies, id tamen perspectum habemus, quod sub Pontificatu Julii II. floruerit, eidemque libros suos nuncupaverit. Merito ceterorum primus habetur, qui in quatuor voluminibus, quæ in libros sententiarum elucubraverat, quæstiones majori puritate, ac stylo elegantiori usus est; Anno Christi millesimo quingentesimo quadrage-

dragesimo Rhenanus hosce libros typis Sæcul. XVI.
A.C. 1526.
excudi curavit, testaturque in sua præ-
fatione, illud esse opus, in quo an styli
elegantiam magis quam ingenium vix
non divinum admirari fas esset, suspen-
sus hæreret; diversæ enim Theologo-
rum opiniones a doctissimo hocce Viro
paucis quidem verbis, sed mira clarita-
te ac perspicacitate fuerunt expositæ.
Ceterum quæstiones, ordinemque Petri
Lombardi sequitur, ac succincta metho-
do ad quamlibet quæstionem Patrum
& Theologorum sententias revocat, ter-
minos tamen adhibet ceteroquin Theo-
logis minus usitatos; studiose enim ver-
ba, quæ a latini sermonis puritate a-
liena sunt, declinare nitebatur. Por-
ro Rhenanus hanc Cortesii elucubra-
tionem tanti habuit, ut Parisiensem U-
niversitatem hortaretur, quatenus illius
Auctorem ob rara ejusdem merita Sor-
bonnæ Doctoribus aggregaret.

Aliud insuper opus posteritati reli-
quit Paulus Cortesius; scripsit enim
tractatum de dignitate Cardinalium,
quem itidem Julio II. summo Pontifici
nuncupavit, Simon vero Nardius Se-
nensis in arce Cortesiana Anno quin-
gentesimo decimo supra millesimum pu-
blici juris fuit; Attamen ex tribus li-
bris, quos hic tractatus complectitur,
non nisi postremus de Cardinalibus a-
git;

Sæcul. XVI.
A. C. 1526.

git; reliqui enim duo locorum communium collectionem complectuntur; de cetero autem hoc opus minori eloquentia elaboratum est, quam liber, quem in Lombardi sententias conscripsit. In eo Auctor de Cardinalium reeditibus, eorum ædibus, ac domesticis differit; tractat quoque de illorum vivendi norma, de affectibus, quibus agitari solent, necnon de sermonibus, quos habere deberent: in pertractando tamen hoc argumento tam late excurrit, ut ejus oratio non minus ad Cardinales, quam ad ceteros quoscunque spectare videatur. In tertio libro propugnat, quod Ecclesiæ Status ex summo Pontifice, & Cardinalibus compositus ceteris omnibus perfectione præstet, majorque sit Sacri Collegii potestas, quam totius Corporis Ecclesiastici; insuper ibidem agit de Cardinalium officiis, prærogativis, legationibus, & de auctoritate, quæ illis tam vivente Papa, quam Sede vacante competit; tractat etiam de Sanctorum Canonisatione, indulgentiis, ac dispensationibus. Ubi autem de electione Pontificis differit, prolixo sermone discutit, an Papa a Deo seligi debeat, utrum illius electio ad solos Cardinales pertineat, ac denique, an deficiente Purpuratorum Collegio ejus electio ad Generale Concilium devolvatur? Nec
 silentio

filentio præterit caussas, ob quas summi Pontificis electio nulla declarari valeat: Describit etiam Sanctiorem Patrum Senatum, agit quoque de rebus ibidem pertractandis, de Simonia, de Ordinum Religiosorum Protectoribus, necnon de Conciliis, schismate, ac hæresi; ultimo tandem recenset quædam monita, quæ summo Pontifici suggerenda essent.

Sæcul XVI.

A. C. 1526.

§. CI.

Christophori Marcelli mors.

Referunt nonnulli hoc item anno Christophorum Marcellum vivis fuisse ereptum. Is erat Venetæ Reipublicæ Senator, postea vero Corcyrensis Archiepiscopus. Reliquit posteris quædam ingenii sui monumenta, inter quæ potissimum recensentur tres libri de ritibus & Cæremoniis Ecclesiæ Anno millesimo quingentesimo decimo sexto Venetis literis excusi; prodiit etiam Florentiæ anno Christi quingentesimo vigesimo primo supra millesimum tractatus de auctoritate Pontificis, quem Auctor Concilio superiorem affirmat. Scripsit denique commentarium in septem Psalmos Romæ impressum Anno millesimo quingentesimo vigesimo tertio. Huic equidem subjungi posset sermo,

Dupin. ibid.

p. 131.

mo,

Sæcul. XVI. mo, quem in psalmum duodecimum e-
 A.C. 1526. lucubravit: verum ceteris omnibus
 palmam eripit liber de ritibus Ecclesiæ,
 quamvis inde graves sibi molestias ac-
 cerferet Marcellus. Accusabatur enim,
 quod quemdam tractatum ab Augusti-
 no Piccolominæo compositum ad ver-
 bum transcripserit; Parisius quoque de
 Grassis, ne Cæremoniarum liber publici
 juris fieret, omni ope & opera contem-
 derat, caussatus, quod *Rituale*, ut vo-
 cant, divulgare nullatenus expediret,
 hancque ob rem contra illius Authorem
 Anno Domini millesimo quingentesimo
 decimo septimo apud Leonem X. sum-
 mum Pontificem querebatur, hæc ex-
 ponens: „ Recens electus Archiepisco-
 „ pus Corcyrensis Sacrorum Rituum
 „ libros prælo subjecit, aut, ut verius
 „ loquar, eos publice corrupit, prosti-
 „ tuitque: forte ea ex caussa, quod ad
 „ ejusmodi laborem vel minus esset i-
 „ doneus, vel quod ex mercatore Veneto
 „ paucos ante dies in Clericum initia-
 „ tus nullam de Sacris ejusmodi re-
 „ bus peritiam ac cognitionem habuis-
 „ set. Hinc quamprimum ab eo hosce
 „ libros typis vulgari perceperam, mox
 „ ad summum Pontificem accessi, gra-
 „ viterque questus eundem supplex ro-
 „ gavi, ut interposita auctoritate sua
 „ sacrilegis ejusmodi ausibus obicem
 pone-

„ poneret, nec ullo pacto permetteret, Sæc. XVI. A.C. 1527.
 „ ut Sacræ & Apostolicæ Sedis ritus
 „ ac cæremoniæ, quæ hucusque sem-
 „ per in reconditis Bibliothecæ Scri-
 „ niis in Sanctitatis suæ Palatio reli-
 „ giose asservabantur, sub ejusdem Pon-
 „ tificatu promiscue omnium oculis
 „ impressæ exponerentur. Equidem
 „ Sanctitas sua precibus meis annuere
 „ videbatur: Verum quidam hujus Au-
 „ ctoris populares, qui in hoc negotio
 „ partem habebant, eundem defendere
 „ nitebantur, palam sciscitantes, quam
 „ ob causam Ecclesiasticorum rituum
 „ Codices pari jure & ratione ac Missa-
 „ lia & Pontificalia typis vulgare non
 „ liceat? „

Ceterum summus Pontifex hanc
 causam ad secretiorem Patrum Sena-
 tum remisit, donec vero decideretur, li-
 brum, qui jamjam sub nomine Marcelli
 prodibat, vendere prohibuit. Interfuit
 etiam Parisius Grassus Purpuratorum
 confessui, legitque prolixum sermonem
 a se compositum, quo comprobare nite-
 batur, a Cardinalibus minime toleran-
 dum esse, ut hoc pacto Christianæ Re-
 ligionis ritus promiscue divulgentur; fi-
 nita hac lectione Christophori Marcelli
 librum suppressi, illumque unacum ejus
 Auctore igne cremari petiit, obtendens,
Hist. Eccles. Tom. XXXV. M ejus-

Sæc. XVI. A.C. 1526. ejusmodi librum innumeris refertum esse erroribus; cum vero hæc petitio nimium severa esset, facile se repulsam laturum prævidere poterat; quocirca cum omnes ob hujus postulati vehementiam attonitos cerneret, subjunxit, Auctorem saltem severa admodum castigatione dignum esse, unde rogare se, ut is debita pœna plecteretur. Equidem summus Pontifex supplicem Parisii libellum tribus omnino Cardinalibus examinandum commisit, nihilominus tamen hujus causæ exitus accusatoris expectationi minime collusit; quippe nec Marcelli liber, nec illius Auctor ad rogum fuere damnati, ac propterea, quamvis Papa mandatum, quo ejus librum vendi prohibuit, non revocasset, clam tamen quædam illius exemplaria distrahebantur, quæ etiam illo abhinc tempore iteratis prælis recusa fuere.

